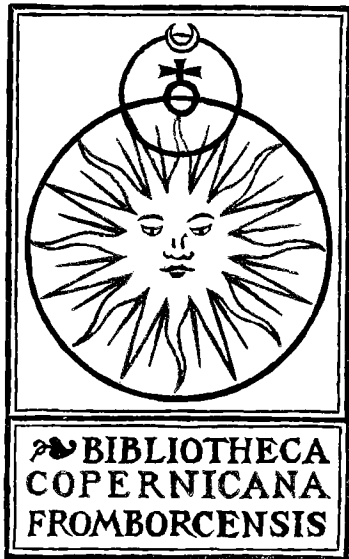

Comptat. 5. 172

B. A. 84. 61-64

160. 6. 12

Bone valetudinis cu-

ra seu Regimen sanitatis Salernita-

num: Britannię olim regi dicatum: a prestantissimo viro Arnaldo de Noua villa peritissime ac vtilissime ex solida probatissimorū medicorū traditione texto cōmentariolo explanatum: In Montepessano per acutissimos phisicarum rerum indagatores denuo elimatū. Nunc etiam

vernaculis sententijs / nō vulgariter / vt aus-
te hac in rhythmos redactis
illustratum.

*Mathias de Medico Jo. Brannan, grauit
Lyppe Sans raitoz aget*

Accipe candidè Lector hãc bonę valetudinis curam:
siue qua hercle & lingua & animus egre coluntur atq;
curantur opus sane tam necessariũ q̄ vtile / nulliq; re-
uera negligendum / In quo tamen (ne ab omnibus vi-
cijs per nos vindicari videatur) nō sermonis puritatē /
aut carminũ elegantiam / sed doctrinarum spectes &
quęras vtilitatem / Carmina nempe sunt leonina fere
omnia / quę q̄ a musis aliena sint / rhithmis forte q̄ car-
minibus similia videantur / In plerisq; tamen locis
omnibus a mendis asserta / & vicjs quantum licuit re-
purgata / multo meliorem nunc pre se ferunt faciem.
Ceterum vtcunq; carmina / res certe ipsa / quę verbis
longe præponderat / frugifera est & minime penitēda.

st obr. 64

De remedijs generalibus.

a **Anglorum regi scripsit schola tota salerni.**

Si vis incolumem: si vis te reddere sanum:

Curas tolle graues: irasci crede prophanum:

Parce mero: cenato parum: non sit tibi vanum

Surgere post epulas. somnum fuge meridianum:

Non mictum retine: nec compriime fortiter anum.

Hec bene si serues: tu longo tempore viues.

Dem Konig vonn Engelandt ist geschriben

Lass dyr sorg vnd zorn nicht liben

Halte messig malzeit siz nicht lang

Fleng mittag schlaffer macht dyr pang

Den harm vnd still nicht vbergehe

Du thust suß deiner gfuntheit wee

¶ Iste libellus est editus a doctoribus salerniensibus: in quo inscribunt multa et diuersa pro conseruatione sanitatis humane. Et editus est iste liber ad usum regis anglie. Et in textu lecto auctor ponit octo documenta generalia pro conseruatione sanitatis de quibus postea specialiter per ordinem determinabit. Primum ergo documentum est: qd homo sanus volens viuere debet ab eo remouere graues curas. Nam cure exsiccat corpora ex quo tristificat spiritus vitales: modo spiritus tristes exsiccat ossa. Et sub isto documento etiam comprehendendi debent tristitie: que similiter corpora exsiccat et infrigidant maciem et extenuationem inducunt: constringunt: et spiritum obtenebrant: ingenium hebetant: et rationem impediunt: iudicium obscurant: et memoriam obrundunt. Veruntamen aliqui pingues et carnosii sunt spiritus adeo nobiles et calidos habentes qd eis interdum bonum est tristari. vt spiritus calor hebetetur: et corpus aliquantulum maceret. Secundum documentum est non irasci. Primum quia ira similiter corpora exsiccat. cum ipsa summe singula membra supercalefaciat. Nimia autem calefactio siccitatem inducit teste Auicenna. l. doc. 3. ca. 1. Secundo quia ira propter feruorem cordis omnes actus rationis confundit. Aduertendum tamen est qd quedam frigida sunt et maleficia: quibus interdum irasci prodest in regimine sanitatis. vt in eis calor excites. Tertium est parce vt in potu. vini. nimia enim repletio vini somnolentiam: pigritiam: debilitatem: membrorum: debilitatem stomachi. et multa alia his similia inducit. de quibus postea vt magis patebit. Quartum est parum cenare. quia nimia nocturna repletio doloxem in ventre inducit: ac inquietudinem in somnitate et angustiam prout manifesta patet experientia. et inferius magis declarabit. Quintum est surgere post cibum sumptum: quod facit ad digestionem: propterea quod cibum sumptum facit descendere ad fundum stomachi in quo viget virtus digestiua. Sextum est. non dormire post prandium. cuius documenta postea tangunt in textu ibi. Septimum est. non diu retinere urinam. Ex nimia enim urine retentione aliquis sequitur difficultas mingendi aut: oino prohibitio a mictu. vt testat Auicenna. xix. in tra.

eratu. h. ca. de difficultate vrine. Similiter ex nimia retentione fecali plura pro
 ueniunt nocumēta. Indurant em feces in intestinis ppter cōtinuā suctionē ve
 narū mēfēraicā cū intestinis continuatarū oēm humiditatē a fecibus sugens
 tium: et sic remaneat sicce. Difficiles exitus intestina opilans: ad quā opilatio
 nē ppter ventositatē. eductiois prohibitionē ⁊ aliarū secū aceruationē sequunt
 nocumēta in textu posterioris posita. ibi Spasmus ⁊c. Octauum est. nō fortiter
 cōprimere anū: ex hoc em sequit renasins siue exit⁹ longaoms. Alterius subdit
 auctor q oia ista debite cōseruans longo tpe sanus viuere poterit.

Si tibi deficiant medici. medici tibi fiant

Hec tuis. mens leta. requies. moderata diēta.

Gebrechen dyr ertz- nym an die drey

Freud- messig malzeit- rw darbey.

Auctor in hoc passu tangit tria remedia generalia pro cōseruatione sanitatis
 nature humane et precipue ipsorum nobiliū. Prīmū est q animus hois debet
 esse letus ⁊ gaudēs cū leticia siue gaudiū erate floridā facit. hominē in iuuetute
 cōseruat. virtutē confortat. vitam prolongat. ingeniū acuit. et ad singulos acs
 rusthoiem abilitōrē reddit. Et debet istud gaudiū in regimine sanitatis cōuen
 ens esse tpatū et nō excessiuū. quia excessiuū sincopim et mortē inducit. et maxi
 me gaudiū cōpetit his qui multū curant et sollicitudinibus destruant. Et pos
 test in ipsis de nouo acquiri per vsum cibi et vini et delicabilium: et dimissione
 eoz que tristitiā inducunt: et inhabitare cū sibi dilectis et similibus: quib⁹ vtr
 usq cōfortatur. teste Auicēna. xt. l. c. de casu virtutis subito sic dicente: Et scias
 q virtus augmentat cibo et vino subtili conuenientibus: et odoribus bonis ex
 tranquillitate et gaudio et dimissione eoz que cōtristant et rixari faciunt: et res
 nouatione rerum amabiliū et habitatione cū dilectis. Scdm est tranquillitas
 animi. Nobiles em ppter nimis magnos et diuersas curas quas habēt plus
 sedunt ceteris paribus q̄ qui mediocres sunt. Inquietatio vero mentis som
 num maxime impedit qui nobilibus summe vtilis est. qui cōmuniter nature sic
 ce sunt atq̄ colerice: quib⁹ pmaxime somnus est vtilis. Tertium est moderata
 diēta. i. moderata sumptio cibi et potus. Nocumēta vero superflui cibi et pos
 tus postea dicemus.

De confortatione cerebri.

Lumina mane manus surgens gelida lauet vnda

Haecillac modicum pergat. modicum sua membra

Extendat. crines pectat. dentes fricet. ista

Confortant cerebrum. confortant cetera membra

Loce cale. sta pranse vel i. frigesce minute.

Augen vnd hend wasch frue gar reyn

Mit gehn beweg deyn leib vnd peyn

Kem deyn har- deyn tzen auch reyb

Dyß sterckt das hyrn vnd ganzen leyb

Nachm̄ bad bis warm nach tisch geh- stehe

Sinsam laß dein hitz voighe.

¶ In h̄o textu autor ponit sex documēta quib⁹ cerebrū confortat: et s̄l̄r singula
 corporis mēbra. Prīmū est. postq̄ homo demane surrexit debet lauare oculos
 in aqua frigida. Mundari em̄ debet vt ab eis remoueant immūditate palpe
 bris adherētes et circa oculos existētes ne ab ip̄is oculi corrodāt. Et istud s̄l̄r
 innuit Amē. in trac. c. de rememoratiōe cōseruatiōis sanitatis oculi. ⁊ rememo
 ratione eorū qui nocēt ip̄i vt dicit. Ex eis autē que abstergūt oculū et acutiū ip̄m
 est submergi in aqua clara et aperire oculū in ea. Et idē vult trac. 4. ca. de cura
 debilitatis visus dicens Et ingredi aquā clarā viridē: et submergi in ea et aperire
 re ambo oculos in ea sed quātitatē qua possibile est. est ex eis qui seruat̄ sanitatē
 oculi et cōfortat ip̄m et pp̄ue in iuuetute. Causa autē quare oculi magis de
 bent lauari in aqua frigida q̄ calida est. q̄ vniūque dēq̄ cōseruat̄ suo s̄l̄r vt dicit
 Aut. i. l. c. i. Et ideo vult Sa. i. ter. cano. illo. Calidiora calidiorib⁹ indigēt adiu
 uatiōis. frigidiora frigidioribus sed sic est. si oculi sunt frigide nature: ⁊ pon⁹ de
 bent lauari aqua frigida q̄ calida. Scdm̄ est q̄ homo debet lauare manus q̄
 sunt instrumēta quib⁹ mundant̄ organa per que exiūt superfinitates cerebrū. vt
 sunt aures. oculi. nares. Et ⁊ ob hoc manus debēt esse mūdicę. Plus tñ debet la
 uari in aqua frigida q̄ in aqua calida. q̄ lotio manū in aqua calida generat
 vermes in ventre. Et hoc specialiter dummodo man⁹ in aqua calida lanantur
 post sumptionē cibi. vt innuit Aut. 16. i. trac. 5. c. i. vbi agit de vermibus in vētre
 genitis. Et nō est. q̄ per lotionē manū in aqua calida post sumptionē cibi tra
 hit calor naturalis q̄ cōplet digestio in stomacho ad extra. quare imperfecta sit
 digestio: que potissima causa est vermitū. Tertiu⁹ est. q̄ postq̄ homo surrexit
 a somno debet paulatim incedere siue se mouere. Cuius causa est vt sup̄fluitas
 tes pitme et scde digestionū q̄ sunt feces et vrina descendāt et sp̄parent faciliōr
 euacuatōi. Quartū est. q̄ postq̄ homo surrexit a somno debet extēdere man⁹
 et pedes et alia membra. Cui⁹ causa est. vt trahant̄ vitales spūs ad mēbra extē
 riora. et per h̄ subtrahant̄ spūs cerebrū. Quintū est q̄ debet crines peccare. Cuius
 causa est. vt aperiant̄ pori. per hoc capiti⁹ et exeat̄ vapores cerebrū derelicti post
 somnū et subtrahent̄ ei⁹ spūs. Unde visus pectinis multū cōfert visū ⁊ maxie sen
 sibus p̄dest. Unde dicit Aut. 3. i. trac. 4. c. de cura debilitat⁹ visus. Admonstra
 tio pectinis super caput inuatiua est: et cōfert pp̄rie sensibus. quare c̄ponit q̄
 admittet̄ oī die multoties qm̄ attrahit vapores ad superiora et mouet̄ eos a
 pre oculi. Sextū est q̄ homo debet mūdare et fricare dentes. Cui⁹ causa est q̄
 immūditates dentiu⁹ est causa fetoris anhelit⁹. Et s̄l̄r a dentib⁹ immūdis spūs im
 mundelciant̄ ad cerebrū ip̄m perturbātes. Preterea. cōmixtio limostrat⁹ den
 tiū cū ip̄o cibo ad stomachū missa est causa corruptiōis cibi in stomacho. Ho
 cū autē cōseruādi sanitatē dentiu⁹ et bonitatē odoris eorū tāgit Aut. 7. i. c. de cō
 seruatiōe dentiu⁹ sub his verb⁹. Et ex eo q̄ cōseruat̄ sanitatē dentiu⁹ est vt colluat̄
 os in mēse bis cū vino i q̄ decocta est radix t̄rimalli. Est em̄ puenēs ad vltimū
 in faciēdo bonū odorē: et nō aduenit faciēt̄ illud dolor dentiu⁹. Ulteri⁹ autor in
 vltio versu subdit aliqua p̄cepta generalia. Prīmū est q̄ homo lot⁹ stupha vel
 balneo debet se tenere calidū. q̄ tūc pori sunt ap̄ti. Et sic defacili frigus possēt
 substrare: ⁊ magna nocumēta corpori inferre. Aliud est q̄ postq̄ homo sumpte
 rit cibū debet modicū stare vt cibus perfecte descendat ad fundū stomachi in q̄
 cōplet digestio: deinde lente ambulet et non fortiter. ne pp̄ter motū fortē calor
 trahat̄ ad p̄ces exteriores. et per hoc impediāt̄ cibi digestio. Aliud est q̄ homo
 frigidus debet canere ne subito se calefaciat. sed paulatim Butationes em̄ sus
 bite naturā ledunt. Omnia em̄ extra naturā molesta sunt. vt dicit Sa. in com
 mēto illius canonis Scdm̄ in. vltū et repente.

¶ De somno meridiano.

Sit breuis aut nullus tibi somnus meridians.

Febris pigricies. capitis dolor: atq; catharrus

Hec tibi proueniunt ex somno meridiano.

Meÿde ader kurze den mittagschlaff

Das feber vnd vnluft volgt ym nach

Wetag des heupts/ die schnup darzu

Diß bringe dyr alles: dy mittags ru.

¶ In hoc textu tangit auctor: quatuor: nocumēta que pueniūt ex somno facto post prandū: Quorū primū est q; ex somno meridiano solet sequi febris: quod aliqui putāt verificari de febre pueniēte ex opilatione: causam istius febris red dentes. q; tpe diet calor et spiritus mouent ad exteriora: et sic virtus digestiua in die est debilis. Digestio em̄ perfecta est qñ calor: et spūs ad interiora mouētur. ppter q; morū calor: naturalis incendit. Et sic tpus noctis est tpus pfectiōis di gestionis. Indigestio em̄ et cruditas humorū est causa opilationis: q; opilatio ē causa febris. s̄m Aul. l. 4. in pluribus passib⁹. Scdm̄ nocumētū est pigricies q; et eadē causa videt oriri. Ex materia em̄ indigesta et grossa: grossi eleuant spūs qui moti ad membra corporis grauedinē corpori inducūt. quēadmodū spirit⁹ subtiles et leues leuitat animi et corporis inducūt. Tertiuū est dolor capitis q; etiā ex eadē cā puenire videt. Ex cibo em̄ indigesto in stomacho eleuātur grossi spūs cerebrū prurbātes qui spiritus sunt causa discolorationis etiā faciei qñ ad cutem mouent. q; ubi est materia grossa necē est quicqd ex tali materia dissolu tur esse grossum. vt inuuit S. 1. in cō. Illius amphonsimi. Et qui crescunt: in qui ens Quicquid em̄ de qualibet re dissoluitur: ei vnde dissoluit necē est vt assis mulet. Quartū nocumētū est catharrus qui s̄it ex eadē causa videt oriri. s. ex reumate. Reuma em̄ dicit ois fluxus materie de membro ad membrū in quos cunq; pre corporis fuerit. sed s̄m q; ad diuersas partes corporis fluit diuersa so ritur noia Quā em̄ mouet ad pect⁹ siue ad membra spiritualia: videlicet ad pul monē dicit catharrus. Sed qñ fluit ad fauces siue ad colaronū palati dicitur biancus. Et bene fluit ad nares dicit coriza. vt habet in istis versibus. Si fluat ad pectus dicat reuma catharr⁹ Ad fauces bianc⁹ ad nares dico coriza. Pres ter tū pdictorū nocumētōrū causas narratas alie possunt assignare magis effi caces. Causa nāq; primi nocumēti. s. febris q; aliqui est effimera. aliqui putrida ē febris quidē effimere resētio fuliginū in somno diurno: q; resolutione vigilia fa cere cōsueuerat quib⁹ acruariis et spiritib⁹ admixtis in eis accendit calor: extra neus causans febrē effimera. Febris vero putride: putrefactio humiditātū mul tiplicatarū ex somno diurno ad cor effumantiū. Scdm̄ vō nocumētū. s. pigri tia cōtingit ppter hūiditates per somnū diurnū retētas circa musculos cordis et iuncturas: quib⁹ torpescunt et tarde reddunt ad solitos motus. Tertiuū vō nocumētū ex s̄iti cā orit. s. ex hūiditatib⁹ et vaporib⁹ p somnū meridianaū retē tis: q; moti versus caput et cerebrū dolorē iugerūt. Quartū vō nocumētū vcz ca tharrus q; v̄r oē reuma feat contingit. ppterca: q; vapores et fumi q; vndicq; p curē hora vigiliatū resoluī solēt in somno diurno ad caput tendūt. vbi inspissati recidunt interi⁹ reumatizātes. Aul. ar. 1. c. fen. 3. do. z. c. 9. alia supaddit nocumēs ta somni diurni q; primū est ḡiare egritudines hūidas vt guttas et paralyses ex retētiōib⁹ hūiditātū q; de die magis resoluī solēt. Scdm̄ est corruptio colorū

faciet ppter humiditates aquofas vrine filtes in fanguine multiplicatas ex fomno diurno. refoluti folitas tpe vigiliay : q̄ ad faciet curē cū fanguine expulfe red dunt eā tumidā et declinantē ad citrinitatē. Tertiu est generatio fplenis. i. fplē tice paffiois indifpolitj ad eā. Cui⁹ cā est retētio hūoris groffi melācolici i fple ne ex fomno diurno. ficur em̄ innuāt vigiliē morū et liberū tranfit̄ diu⁹ groffi hūis moris p cannales ftrictos cū calore diei vias aperiēre. fic fomn⁹ impedit maxie diurnus: cū tūc inſtet hora fm̄ plurimū tranſitus melancolicē p cannales fuos. et maxie per illū cannales. q̄ i fplen tranſit ad onſiciū ſtomachi grā. puocatiois appetit⁹ p quē fplenis ſuperfluitas emundari ſolet. Non em̄ cōuenit vt de noz cre. puocet ſed de die poti⁹ appetitū cibi. Quartū est relaxatio neruorū ſeu res mollitio eoz. Cuius cauſa eſt p̄hibitiō refolutiois humiditatuū quā facere ſolēt vigiliē diurne que interius retente neruos imbibūt. Quintū est debilitatio appetitus Cui⁹ cauſa eſt p̄hibitiō refolutiois que eſt prima cauſa famis. Alia cauſa eſt repletio ſtomachi ex fumis vaponib⁹ et humiditatibus remollientibus et ſaturāribus onſiciū ſtomachi. Sextū est generatio opoſtematū. Cuius cauſa ē q̄ ſuperfluitates per fomnū diurnū multiplicare colligunt ſepe in aliquo mēbro rāter ipm̄ intumeſcere faciūt. Et vltimus dicit Aui. q̄ due de portioibus cauſis ppter quas nocet ſomnus diurnus ſunt. pria quidē q̄ cito interrūpit̄ p̄pterea q̄ calor diei trahit verſus exteriora calorē corporis. et ecōtra ſomn⁹ ad interiora: vnde mot⁹ puenit agitatiois. et ideo cōſulit̄ tūc dormire volētib⁹ q̄m om̄a bra dormiantet in tenēbroſo loco: ſc̄da vō. p̄pterea q̄ reddit naturā ſtupidā et quaſi p̄teritā retrahētē ſe ab eo in q̄ erat ſc̄z a digeſtione cibi. Aduertendū tū eſt q̄ licet ſomnus diurn⁹ generalr vituperet et nocturnus cōmēdet: ex diurno tū ille min⁹ vituperat q̄ a mane eſt vſq̄ ad tertiā. ſ. ab ortu ſolis vſq̄ ad tertiā poſt ipſum. Juxta illud Hippocratis pronoflicorū ſc̄da dicentis. Somnus vt moris eſt cōueniēs et naturalis vt noctē nō effugiat et diē nō impedit eſt laudabilis. cōtrarius vero eſt improbandus minus ſi ſi a mane vſq̄ ad tertiā ſc̄z nuerit. Quāq̄ tū ſomnus diurnus et meridian⁹ infantū a primis medicine in uentoribus deſtat. moderno tū tpe nō oīs ſomnus diurnus eſt vituperād⁹. et pp̄te ſi in eo quicq̄ cōditiones obſeruant vt uult Bartrucius. Prima eſt vt ſit cōſuetus. ſc̄da vt nō ſit illico ſup̄a cibū. tertia vt nō ſit capite depreſſo. quarta vt nō ſit longus. quinta vt nō ſiat ab eo ſubito ſtupida et repentina eppergeſca crio. ſed moroſa.

¶ De vento retento in corpore.

Quatuor ex vento veniunt in ventre retento

Spasmus. idrops. colica. vertigo. quatuor iſta.

Die wasserſucht. kramff. des leybes grymmen

Vnd ſchwyndel. machen vorhalten wynde-

¶ In hoc tertio auctor ponit quatuor nocumenta pueniētia ex retentiōe ventofitatis in corpore nſo. Quoz primū eſt ſpasmus. Cui⁹ cauſa eſt q̄ venroſitas re tenta ſepe capit rapſū ad iuncturas et neruos ipſos replens: ex q̄z repletioe ſe quit ipſoz cōtractio q̄ vocat ſpasmus. Et ab Aui. z. in. c. de ſpafmo. ſpasm⁹ ſic diffinit. Spasmus eſt egritudo neruoſa qua mouent lacerti ad principia ſua et inobediētes ſunt in dilatiōe eoz. Et iſte ſpasmus eſt duplex. Nam quidā eſt ex repletione in quo membū abbreviatur z ingroſſatur ppter rem implentē. ſicut eorum aut corriga cū eſt res impleēs abbreviatur et ingroſſatur. Et iſte ſpasm⁹ ſit ſubito. Alius eſt ex inaurtione in quo contrahitur longitudo et las

titudo et minorat membrū sū longū et latū. Sicut in pergamento: cū apponit
 igni sit contractatio sū longū et latū. Et iste spasmus sit paulatim. Scdm no
 cumentū est ydropisis. q̄ est morbus materialis. causat⁹ ex re frigida plurima
 ingrediente et inflante membra aut loca priū in quib⁹ regimē. i. digestio ciboꝝ
 fit et hūoz. vt dicit Sartrucius⁹. Idropisis em̄ nō generat nisi cū sūgūis nō generat.
 vt dicit Sa. sexta p̄tula amphibosinoꝝ in cōm̄tro illi⁹. Emorroides sū hāri an
 tiquas. Et est triplex ydropisis. s. ypozacha. ascites et tympanites. Et de timpa
 nite intelligit istud scdm nocumentū. Tympanite em̄ vt dicit Sartrucius sit a
 mala cōplexiōe frigida stomachi ⁊ epatis p̄hibēte cibū transmutare in chūnū ⁊
 humore benignū aut sanguineū. quare cōuertit in rem ventrosam q̄ dū nō expel
 lit per eructationē aut aliūde epilatōe viarū. p̄hibēte vel virtute expulsiua v̄
 sequestratiua seu supfluitatū debili existēte colligit inter cyp̄bac et mirach vens
 tris et causat ydropisum. Tertium nocumentū est colica q̄ est egritudo multū do
 lorosa. facta ī intestino dicto colō: qd̄ est vñ de intestinis grossis: quēadmodū
 yliaca est egritudo dolorosa facta in intestino gracili dicto ylion. et sūt iste egrit
 tudies sepe ex ventositate inclusa in dictis intestis. Quartū nocumētū est vertigo
 Et est egritudo cū q̄ videt homi q̄ oīa voluant in girū. Cui⁹ egritudis causa ē
 ventositas ad cerebrū mota q̄ p̄pter eius in cerebro motionē vertiginē facit. Et
 ista quatuor nocumētū cū quibusdā alijs p̄licre cōmemorat Aul. xvij. i. c. de
 rebus q̄ nocēt p̄tulis dicēs. Et scias q̄ retentio ventositatis multoties facit ac
 cidere colicā p̄pterea q̄ subleuat eam et repunit ipsam. ita vt aggreget res vna
 et q̄ facit accēdere debilitatē in intestinis. Et quib⁹ p̄ductit illud ad ydropisum
 Et quib⁹ generat tenebrositatē et visus vertiginē et epilepsiā. Et quandoq̄ ret
 netur in iunctura: et facit accidere spasmus

¶ De Cena.

Ex magna cena. stomacho sit maxima pena.

Vt sis nocte leuis. sit tibi cena breuis.

Der abentpraff beschwert den magen

Vas wenig. kanstu leichter tragen.

¶ In hoc textu autor ponit vñū documentū pro cōseruatiōe sanitatis dicēs. q̄
 homo in cena debet esse sobri⁹: et se nō multū cibo replere: q̄ nimia repletio no
 cturna inducit impedimentū somni. tortionē ventris. inquietudinē corporis po
 stulas in facie grauitatē capitis in mane. et maliciā oris. Dubiū iā incidit vñū
 maior quāritas cibi sit sumēda in p̄dicio q̄ in cena. Pro cui⁹ de cōsēde aduertē
 dū est q̄ sūm diuersitatē corporū: maior aut minor quantitas cibi sumēda est in
 p̄dicio q̄ in cena. q̄: coga aut sūt in morbū decidētia. aut subtilitūdie santras
 Si in morbū deciderit. aut cū hūoz vicio aut sine hūoz vicio. si sine hūoz vicio
 sic ē magis cenādū. Cui⁹ rō est. q̄ natura in talib⁹ solū est ciboꝝ digestiōi intenta
 nō aut supfluitatū maturatiōi. carēt em̄ eis q̄ si cū humoris vicio patiuntur
 conueniētiū est p̄dicio maiore. vnde Aul. in. 3. trac. v. c. de cura epilepsi. Ille
 cuius cōsuetudo nō tolerat vt semel reficiat. diuidat cibum suum qui est minor
 fere cōtione sua in tribus partibus: et sumat duas tertias in p̄dicio et tertiam
 in cena post exercitiū subite. Ratione sic persuadet. qm̄ illo tpe pro quo natura
 debilis iuuat in digestiōe calore solari viuifico. Et resoluunt amplius supfluita
 tes amplior sumēdus est. hoc aut magis sit in p̄dicio q̄ in cena q̄ rē. Percreta ī
 die calor vitalis adest solaris et lucis digestiuis cū sit vite principiū. quare ad
 digestionem diurnalem tunc duplex operabitur calidum: nocte vero non. Et
 etiam nocte. natura magis est circa superfluoꝝ digestionem in talibus m̄

lenta, nō ē ergo impedienda multa ciborū exhibitio. Quāntū est calor in ple
ritiq; fortificet in nocte spiritūū retractione et somni reductione. nō tamē potest
hōior calor duo, vt alimētum et superfluitates digerere: Conuenit itaq; in his
cenam breuiare. Si vero huiusmodi corpora sub latitudine fuerint sanitatis:
aut sint sufficienter sana robusta superfluitatibus sensibilius carentia, cū om
nes expellant sua via, vt atblete: et hos expedit cenam maiorare. Tum quia na
tura eorum nocte solum est digestioni ciborum intenta: et nō superfluum ma
turatiōi cum illis fere careant. Tum quia solum robur corporis intendit quod
et nocte acquirit magis cum amplior fiat sanguificatio distributio et spiritūū
in his generatio. Si autē corpora fuerint a dicto tpanctio et robore distantia si s
cut sunt plurima vltq; in egritudine nunc deuenientia, talia: aut exercitant exers
citio forti continuo et vehemēti aut nō, si sic vt sunt victori manibus querens
tes, melius est eis prandium super cenam maiorare. Cuius causa est, quia aliis
mentū nō solum experitur, ppter nutrire, sed ppter humectare membra: ac irro
gare ne arefiant ex forti motu, z resistatur resolutioni caloris, ppter quod opor
tet plus cibi exhiberi in prandio: neq; ppter exercitiū talia corpora cessant ab
eorum digestionē: cū ita sint consueti. Usus em̄ est res ppter naturā. Est et cas
lor vehemens ppter exercitiū potens super digestionē in eis: ppter quod vide
mus eos ter in die cū appetitu cōmedere et bene digerere. Si autē nō vtantur
forti et laborioso exercitio cōtinue sicut predicti, dupliciter illud enenit, quia aut
solum q̄q; vtunt exercitio forti et laborioso et nō cōtinue, aut solum vtunt ex
ercitio debili, cū quo stat multiplicatio superfluitatū. Si vtant exercitio pluri
mo forti et laborioso ppter occupationes necessarias in vita et ad salutē, sicut
ciuiles viri q̄ plures circa bona forune negociantes ad salutē interdū exercitio
forti et laborioso mouent, vt diu equitantes vel itinerantes: aut aliud quoddā
fortius a consueto agentes exercitio. Et his vtilius est cenam super prandium
amplius augere. Cuius ratio est, quia si tales prandū auget cū non sint con
sueti adeo forti et laborioso exercitio agitari: vt priores ipsoz iam corumpere
digestio: malorum humorū generatiua. Item ppter motum superfluum calor
horum disseminatio est debilitatus: cuius quidē vntio que magis nocte fit
q̄ die potissima est fortitudinis et digestionis causa, quare in cena instante no
cte alimentū amplius potest administrari. Item isti prius non laborioso vtēs
bantur exercitio: et sic corpus eoz humiditatibus plenū est quibus et paruo ci
bo sufficienter potest resisti resolutioni et exsiccationi factis per motum in die
occurentē. Si vero paucis debilibus exercitijs et paruis occupationibus in
vita vtantur, precipiendum est ipsis melius prandere q̄ cenare. Et declaratur
istud sicut in corporibus nunc egrosantibus apparuit. Cum em̄ hi sunt debiles
digestionis: vt plurimū iuuantur per calozē solis et lucē: valde viuificos, confor
tantur enim inde spiritus, ppter suum simile. Ipsi em̄ est lux: aut effigiem has
bet lucis s̄m Auicennā. Iuuatur etiam quia superfluitates tunc melius expels
luntur potis apertis de die q̄ de nocte. Preterea nocte non oportet eos multo
cibo sed pauco repleti, cum natura tunc intenta est magis circa digestionē
humoz crudorum: quos somnus habet maxime digerere ac ad benignum res
ducere. Licet enim nocte digestus fortificet virtus: nō tamen adeo q̄ valeat
cibum et superfluitates digerere. Aduertendum est insuper q̄ in exhibitio
cibi maioris aut minoris in prandio q̄ in cena maxie seruandus est vsus, q̄ con
suetudo est res maxie in cōseruatione sanitatis et egritudine curanda. Scdo
regiminis acutoz: q̄ ostendit ex eo q̄ eius mutatio z maxie subita vehemēter
ē lesiva. Vñ Dama, Dutare cōsuetudinē noctūū ē et molestū, et p̄cipue feb9
Et ideo prae cōsuetudines abolēde sūt: s̄ nō moroz q̄ natura non sustinet re
pentinas mutatiōes. Et sic p̄t q̄ vniuersalius maiorandū est prandū sup cenā

cū plurimē egritudines sunt materiales et plurima corpora lapsa. Si tñ solū semel in die comedat melius est cibū in cena exhibere nisi oculi aut cerebrū patiantur. tunc em̄ melius est in prandio exhibere cū nō parum egrotantis nocet oculis et cerebro. Alterius circa textū est norandum q̄ non solum repletio nocet ctuma: siue in cena nocet stomacho. immo oīs repletio cibi generat em̄ opilatōnes. febres. putredines. apostemata. et lepram. quia est causa indigestionis. q̄ aut̄ oīs repletio nocitia est stomacho declarat Auicē. xij. i. trac. .i. c. de reb⁹ quarum vsū leduntur stomacho et intestina dicens. Et rebus magis inimicis stomacho est repletio: et ppter illud nō augetur corpus gulosi: quoniam cibus eius non digeritur: quare nō crescit ex eo corpus. Ille aut̄ qui cibo abstinet: dum tamen remanet aliquid appetitus eius auget: quoniam stomachus eius bene digerit cibum. Et sic valde cauendū est ne stomachus torqueat et multū grauet̄ ex cibo: ita vt anbelitus angustet̄: et pulsus velocitet̄. et similiter repletio nauis leuitia et fastidiū inducēs multū est euitanda et specialiter ex malis nutrientibus. Nam si fastidiū sit ex grossis nutrientibus. proueniūt iuncturarū dolores et renū. et podagra et grossities splenis et epatis. et regulariter egritudines flegmaticæ et melancholicæ. Et si fastidiū sit ex nutrientibus subtilibus proueniūt febres acute et maligne: et apostemata multū acuta. Jgitur euitanda est repletio nauleatiua. Non igitur tantū est comedendū quin stomacho maneat aliquis locus vacuus: nec ex toto debet desiderīū sopiri: sed retineri debet alius quis appetitus. Et hoc specialiter obseruandū est in habentibus appetitum fortem. Sunt enim aliqui quorum appetitus naturaliter multum sopitus est. Et isti forte debent plus comedere q̄ appetunt.

¶ De dispositione ante cibi sumptionem.

Tu nunq̄ comedas stomachum nisi noueris ante

Purgatum vacuumq̄ cibo quem sumpseris ante.

Ex desiderio poteris cognoscere certo:

Hec tua sunt signa subillis in ore salua.

Nym nicht newe schnabelweid.

Du hast den vor die alten gedewt

Das wirstu mercken selbst an dyr

Auß dünner speychel vnn̄d effens byyr.

¶ In hoc textu ponunt aliqua precepta que homo sane cupiens viuere necessario debet obseruare ante sumptionē cibi. Quorū primū est q̄ homo nō debet sumere cibū nisi nouerit stomachū suū esse purgatū a malis humorib⁹ q̄ sit per vomitū expellēdo humores putridos: et malos in eo existentes: q̄ si sumeret̄ cibis predictis malis humorib⁹ in stomacho remanētibus: ex cōmixtione salū humorū cū cibo cibus sumptus corrūperet. Secūdū preceptū est. q̄ homo nō debet sumere cibum de nouo: nisi presenserit cibū sumptū in stomacho suo fore digestū et ab eo euacuatū. quia nihil est deterius in humano corpore q̄ intro mittere cibū super aliū qui nō est digestus sed digeri incipit. Nam superassumptus cibus prioris digestionē inchoatā impedit. Et digestio prioris ante completū qui transiens ad epas per venas mēsericas ducet secū cibū superassumptum indigestū. Unde crudi humores in corpore multiplicabunt. Alterius in textu ponunt duo signa euacuationis stomachi a cibo preassumpto. Primū est desiderīū certū. i. vera fames. Et pro intellectu istius sciendū est. q̄ duplex est ista

mes. s. vera et mēdosa. Vera Sali. describit. ij. ampbolismorū in cōmento illius
 canonic. vbi dicit Indigētia nō oportet laborare. di. Certa fames est cū homo
 cibo indiget: vnde immēsus sequat appetitus Sed mendosa fames est cibi ap
 petitus corpore nō indigente Et sic vt vera fames sit ex cōrritione et corrugatio
 ne venarū officij stomachi procedentibus a succione membrorū inamorū cibo
 indigētū. sic mendosa fames solet ab his fieri qui stringunt et rugāt officium
 stomachi membris cibis nō egetibus: vt ab actu frigidis stipticis aut acerosis.
 Et istius signi et scbi precepti precedētis cōmemorat Auicē. in doctrina sc̄ba ca.
 de eo qd cōmedit sic in quies. Oportet prererea ne aliqs cōmedat nisi post desi
 deriū neq; in hoc taret cū desiderū ebullierit. i. forte fuerit: nisi mendosum fue
 rit. vt ebrioz desiderū et habentiū fastidiū. qm̄ tollerare famē stomachū putri
 dis replet humouibus. Et postea eodē capitulo dicit. Et neq; ipse neq; oēs qui
 sanitatē habere volūt aliquid cōmedāt nisi desiderū fuerit certū: et stomachus
 et superiora intestina a primo nutriēte euacuata fuerint. Qd em̄ in corpore exti
 stit deterius est si nutriēs super nutriēs qd nō est digestū mittet. Scdm̄ signū
 est qd significat super certo desiderio siue certa fame est subtilis dieta precedēs
 id ē parua administratio cibi qm̄ etiā illam sequit fames. sc̄at esse certa et vera.
 Sciendū est insuper q; in vna et eadē refectione pessimū est simul multos et di
 uersos cōiungere cibos. vt carnes et pisces vel pullos et porcū. et postea pro
 longare tps in cōmedēdo. quia primus cibus iam digeri incipit cū aduenit vlti
 mus. Et sic partes cibi dissimiles fiunt in digerēdo sic q; preassumpte prius dis
 geste sunt q; postremo sumpte sue digestiois mediū attigerint: vnde fit q; que
 dā corrūpunt alias. Et istud inuuit Auicē. in. i. doc. ij. c. de eodē qd cōmedit dis
 cens. Et nihil quidē deterius est q; diuersa nutrimenta simul adiūgere. et post
 hoc in cōmedendo tps prolongare. cū em̄ postremū nutriens aduenit: primum
 iam incipit digeri. nutriētes ergo i digerēdo nō simulant. Sciendū est etiā q; pro
 longatio in cōmedendo moderate facta fere vna hora gratia bone masticatio
 nis et transgluticionis est laudabilis et plurimū cōferens ad cōseruationē sa
 nitatis. quia perfecta cibi masticatio cū morosa trāsgluticione siue inglutie est
 veluti media digestio. Sed mala masticatio vel digestio cū impedit: vel ve
 hementer retardat. Sed prolongatio in cōmedendo cū insuctationibus et pau
 cis duab; vel trib; horis ē plurimū noctua et sequit ex ea nocumēta snarrata

¶ De cibis vitandis.

Persica. poma. pira. lac. caseus et caro salsa.

Et caro ceruina. leporina. caprina bouina.

Hec melancolica sunt infirmis inimica.

Pfirschen: byrn: milch: spfel: keef

Vonn ochsen: vnd alls gesaltzen fleisch

Von hyrßen: hasen vnd von tzygen

Soltu die trancken lassen lygenn .

¶ In hoc textu tangunt decē cibi siue alimēta melancoliā generatiua: aut infir
 mis inimica. Quorū primū est cōmestio per ficosū. De quibus Sali. ij. al. c. xix.
 dicit q; et horū succus: et qd velut caro facile corruptibilis est: et oino quidem
 prauus. quare nō oportet: sicut quidē est: post aliud alimentū offerre. corum
 punē em̄ supernatātia. Deminisse autē oportet butus qd cōe in omnibus. que s
 cumq; cacochima humida lubrica et facile subire potētia. ppter b; oportet ipsa
 comedere priora alijs. sic em̄ ipsa celeriter subeunt: et illis viā faciūt. vltio autē

sumpta simul corrumpit et alia. Et ita patet quod istud dictum debet intelligi de per-
siciis comestis post cibum alium, quia ipsa sumpta ante cibum bona sunt stomacho.
ventre lenientia atque appetitum prouocantia. Iuxta illud Aui. h. cano. c. de plicis
dicentis. Natura sunt bona stomacho: et in eis est virtus faciens appetitum cibi
Et subdit Aui. Et oportet quidem ut non comedant post alium cibum, quam corruis
pung post eum: sed precedant ante cibum. Similiter Serapion in aggregatore. i. c.
de eis. auctoritate Dioscoridis ait. Natura ex persicis sunt bona stomacho et
mollit ventrem. Immutata vero stringunt quod desiccant stringunt fortius. et de
cocto siccoz quod scilicet bibis. prohibet fluxum humiditatum ad stomachum et ventrem. et
quod trita super locum puluerizant unde fluit sanguis abscondit eum. Et licet pira
rata habeant inuameta. quia tamen humorum generant putrefactibile. nocitua sunt in
firmis. et maxime quoniam indebitur sumunt. Et sunt persica frigida in primo gradu.
et humida in secundo. Secundum est pira siue comestio piroz. Et causa eius est. quia
pira et generaliter omnis fructus recens non coctus replet sanguine aquositate
ebulliente in corpore. Et sic preparat sanguinem ad putrefactionem: et per consequens
nocent egris. Pira similiter ut dicit Aui. h. cano. c. de eis. a. proprietate inducunt colicam.
Ipsa tamen inter ceteros fructus multos impingunt. propterea potest ex ipsis pi-
ris impinguant plus quam ex aliquibus aliis fructibus. Et quia pira ventositatem
generant: et sic inducunt colicam. Usus habet quod pira et alij fructus ventositatem
facientia cum carminatiuis. i. ventositatem expellentibus comedunt. vel possumus
obuiare nocimento ipsorum superbibendo vinum vetus odoriferum. et meliora pi-
ra sunt que magis odorifera sunt: et magis dulcedine participantia. et etiam mes-
sora sunt decocta quam cruda. et possunt decoqui cum amomofeniculo et zucearo.
Tertium est comestio pomorum de quibus dicit Aui. h. cano. c. i. quod assiduatio come-
stionis eorum facit euenire dolorem hernorum. Et poma etiam malam habent proprietatem
in generando ventositatem in secunda digestionem. quare nocent egris. et etiam propter simi-
lem causam illi que dicta est de piris. Et ista dicta de piris et pomis: maxime
intelligenda sunt de ipsis crudis et non de ipsis coctis. Et necdum isti fructus ab-
infirmitatibus sunt vitandi. immo omnes fructus impletis sanguine aquositate ebullen-
te. ut fructus recentes: quoniam succus in humano corpore ebullit sicut mustum. et
succus fructuum ebullit exterius in vase. Et hoc propter calorem solis derelictum in
eis cum maturabant. Iste enim fructus propter ebullitionem succi eorum preparat sanguis
nem ad putrefactionem. licet pro hora qua sumunt inuamentum prestet humectationis.
Et de hac causa Aui. febriantibus prohibuit fructus maxime recentes in
4. trac. h. c. 7. dicens. Et omnes fructus nocent febriantibus cum ebullitione sua et corruptio-
ne in stomacho. Quartum est comestio lactis cuius causa est. quia lac de leui-
eorumumpitur et in sumum acetositatem conuertitur in stomacho immundo. sicut
ut pluri. nam est stomachus febricitans febre putrida Et ergo febricitantibus febre
putrida non concedit. Et similiter est malum habentibus dolore capitis et siticulosos
et pluribus aliis: de quibus loquit Hippocrates quinta particula amporisimo
rum: amporisimo illo. Lac dare caput dolentibus malum est. Verum est tamen quod in
aliquibus passionibus conuenit sicut in tristitia et ethica et aliquibus aliis. Prout
etiam dicit Hippocrates amporisimo iam allegato et etiam inferius aliquid dicit
ibi Lac ethicis sanum est. Et licet lac in predictis passionibus vituperetur: in sanis
tamen laudabile est. Et hoc si in stomacho et epate bene digeratur. tunc enim intestina
lauat sua aqueositate. et mundificat butirositate sua. humoribus venenosis ra-
pugnat. membra humectat. castitate sua vulnera pectoris inuat. et pulmonis
gutturis. renu quam intestinoz: et vesice morsum acutoz humorum in intestinis mu-
rigat: quia visceribus inuiscat et humorum prohibet morsum. De cetero conuenit
lac corporibus temperatis: quorum stomachus mundus est a colericis et sic-
gmaticis humoribus. In his enim lac bene digestum multum dat nutrimentum.

laudabile sanguine generat carne augmentat: totū corpus laudabilr humectat
exteriora pulchra facit. vt refert Isaac in dietz vltib⁹. Et ibi etiā auctoritate Bu
ffi dicit q^d lac bibentes ieiunos esse oporteret bibat calidū cū creat vbera: neq³
aliquid comedat quousq³ digerat: et labor nimius motus caueat. Non est tñ
quiescendū oīno a deambulatione sed deambulandum est suauiter quousq³ in
stomachi fundū descendisse sentiat. In distemperatis vero corporibus lac non
cōuenit. In calidis est corporib⁹ cito mutat in fumositatē z colerā. In frigidis
vero in acetositatē et putredinē. In stomacho etiā immundo lac nō cōuenit q³
in eo corrumpit. Circa electionē autē lactis sciendū est q^d magis eligendū est lac
mediocriter in via nutritiōis et nō subtilissimū. sicut lac cameli aut etiā asinum.
neq³ pinguisimū et grossissimū. sicut lac vaccarū et pecudū. Eligendū est igitur
lac capre. non estī habet tñ aquositate sicut lac cameli q^d nō est aptū ad nutri
endā rōne nimie humiditatis. sed ventris subductiū: nec habet tñ pinguedis
et grossicie seu caseitatis et vntuositate sicut vacarū et pecudū q^d ppter gro
ssiciem et vntuositatē est venarū opilatū. vntositatē generatū. et difficulto
ris digestiōis q³ sit necessariū in regimie sanitatis Eligat igit lac capre non ni
mis p³pinque putre: nec nimis distantis a partu non pinguaris. nutriti in bonis
pascuis et in tpe quo reperitur meliora pascua. Quintū est cōmestis casei: et pō
test intelligi de oi caseo. maxime tñ de veteri Cuius rō est: quia caseus veteris est
frigidus et humidus et grosse substantie et difficultis digestiōis et opilatius
et lapidis generatius et nō multū cōpēt via cibi in regimie sanitatis. Et case
us vetus est calidus et siccus ppter sal. facit cibū digeri et difficulter digerit pa
rum nutrit et male: in stomacho nocet: et nimis deficcet. et minus cōpēt q³ re
rens. Et si aliquis caseus est medius inter nouū veterē et viscosum et frangibilē
durum et mollē et parū declinās ad aliquatē dulcedinē. nō nimis salius: nō las
t humidus. cū incidit saporis delectabilis et boni odoris: cui⁹ in stomacho mo
ra nō diuturna ex bono lacte cōueniētē factus sufficiētē vntuosus talis vnt³
caseus bonus est: et inter alios magis est diligēdus. et post cibum sumptus nō
multa quātitate. multa vero quātitate stipatus in via cibi vlt est maus. Stoma
chum granans et inbeciliens digestiōis et opilatius. et lapidis in renibus et
humorū grossorū in corpore et vntositatū generatius Solum igit ille caseus
est bonus quē dat auara manus. Sextū est caro salia Caro enim salia siue solē
siue fumo exsiccata cuiuscunq³ generis aut animalis fuerint generat sanguinem
grossum et melancolicū z perconsequens nocet in nimis nec est conueniens sanis
Et istud innuit Auicenna scdo in doctrina scda ca. xv. in sine dicēs: Et exemplū
spissi pauet nutrimenti mali chimi id est mali: hūoris est caro solida. Septimū
est caro ceruina q³ similr est sanguine melancolicū generās teste Basi. in almā. z.
de animalibus siluestribus et domesticis. Octauum est caro lepouina que simi
liter sanguinis melancolici est generatiua. Dicit est Baf. de ea loco palle. Ipsa
est palus alijs melencolie generatiua est Et de ista etiā dicit Isaac in dietis vnt
ner salibus q^d nō cōuenit in via cibi: sed solum in via medicine. Et est sciendū q^d
ista caro lepouina et silr ceruina cū peruenierint ad antiquitatē simp³ sunt cuitā
de si tñ aliquo modo cōueniant meliores sunt iste carnes cū prius sunt p³pinque
vt siccitas eorum obten. peret. ab etate. et etiam sunt cuitandē: nisi sint pingues
nam ex earū pinguedine obtemperatur siccitas. Nonum est caro caprina Dec
imum est caro bouina quia iste carnes etiā sunt carnes melancolice. Nam Jas
ac in dietis vntuer salibus de eis dicit Caro caprina et bouina sunt pessima dus
ra in digestiōe tarda et digesta grossum generant sanguine et melancolicū Et
Zui. z. cano. de carne caprina dicit Caprina vero non est bona multum et eius
humor: fortasse est maus valde: Et sub istis etiā intellige carnē bircinā et vac
cinam que peiores sunt predictis caribus. s. caprinis et bouinis. Nam de eis

Dicit **Zui. z. cano. c. de carne.** Et caro vaccina et ceruorū hircomū siluestrium. & mag. ianum autum facit eucire febres quartanas. Et de carne vaccina adhuc dicit q̄ caro vaccina plurimi nutrimenti est grossa melancolica generans egestudines melancolicas. Et vltcrius dicit q̄ caro vaccina generat leprā. Et de carne hircina dicit q̄ est mala absolute: Quia iam rextus locutus est de carnibus p̄fandis et maxime animalū quadrupedū. Videndum est vltcrius de carnib⁹ animalū quadrupedū. Et quia circa electionē carnū animalium quadrupedū cōtrouersiam videtur inter auctores medicine. Quidam enī dicunt carnes porcinas esse meliores. sicut **Sa.** et quidam alij. Alij vero dicūt q̄ carnes hedinas esse meliores sicut **Raf. Zui. et Auer. licet Auer. v. colliget. iponat. Zui. q̄ dixerit carnes porcinas esse meliores quod tā nō dicit auctoritate ppria: sed auctositate christiana.** Alij vō virulinas laudant p̄re alijs. Scdm̄ est q̄ electio et melioritas carnū animalū quadrupedum potest multip̄r attendi. Primo modo ex parte maioris nutrimenti et irresolubilioris et carnibus humanis similitis. Et isto modo caro porcina ceteris est melior. Primo p̄pter maximā similitudinem quā habet cū carnibus humanis. teste **Sa. 3. alimentorū vbi dicit** Porcine aut carnis similitudinē ad boves addiscere: est ex eo q̄ quidam cōmederūt humanas carnes vt porcinas nullā suspitionē habētes fm̄ gustū ipsarū et odores. Et **Zui. z. cano. c. de sanguine ait.** Sanguis hoīs et sanguis porci sunt similes in omni reita vt quidam fuerunt qui vendeb̄r carnē hoīs acsi esset caro porci. et occultatū fuerit illud vsquēquo inuēti fuerūt in ea digiti hoīs. Et istud idem sentit satis **Auer. v. colliget. c. de carne.** Scdo quia caro porcina valde nutritiua est. Nam dicit **Sa. 3. alimentorū** Omnū edulorū caro porcorū est maxime nutritiua: et huius experientā euidentissimā habēt arbore. Et postea codē li. ait Porcorū carne nullū aliud amplioris nutrimentū habebis sumere. Tertio quia generat alimentū stabile fortiter resistens rasolutioni. Et ista fuit mens **Sa. licet in multis passibus vbi nō parum p̄fert porcinas carnes ceteris carnib⁹. s. i octauo de ingenio vbi dicit** Ceteris carnibus porcina laudabiliorē s. i porcina montana incoluerit: post porcū hedus. Et sim̄ in **s. theraputice: vbi dicit** Quadrupedum caro laudabilior est porcina in calore et humiditate p̄p̄a. eiusq̄ cibus plurimus et sanguis ab ea generatus omni melior est sanguis. Et istud veritate habet de carne porcorū nō antiquorum. q̄ eorum caro indigestibilis est. nec iuuenū siue lactentiū quia caro eorum humidissima est. sed etate mediocriū puta vnius anni vel duorum tam domesticorū q̄ silastrū. Verisimiliter n̄ est mandū est q̄ porci siluestres sunt domesticis meliores. quia carnes porcorum domesticorum sunt plus debito viscosiores. Et de carnibus porci siluestris siue ap̄i dī. **Zui. z. cano. c. de carne.** Christiani vō dixerūt et qui eos imitant q̄ melior caro siluestris est caro porci siluestris. Nam cū hoc est leuior carnibus domesticis est fortis nutrimenti et plurimi. et est velocis digestionis: et est melior q̄ esse potest in hyeme. Et ex isto vltcrius sequitur q̄ predictae carnes porci ne multū laudabiles sunt corporibus inuenibus: sanis et fortibus: laborantibus nō dispositis ad op̄ationes: et his qui impinguari querunt. quia talia corpora indigent plurimo nutrimento et difficulter resolubili. Et ergo dicit **Ra. in al. c. de virtute carnū.** Caro vero grossa multū laborantibus cōueniens est. subtilis vero his qui predictis sunt cōtrarij conuenit. Et idem vult **Zui. in primo. c. de regimine eius quod cōmedit dicit.** Exercitati p̄ter ea et multi laboris magis sunt tolerantes nutrimento et difficulter resolubili. Et attendi melioritas et electio carnū ex parte temperate cōplexionis eaz. facilis digestionis et sanguinis ex ipsis generati temperantiam. vt. s. illa caro dicatur melior que temperate est cōplexionis. facilis digestionis. sanguinē generans temperatū in caliditate et frigiditate. subtilitate. et grossitate. Et isto modo caro hedina est melior et la

dabilior ceteris. vt vult Ba. Anscen. et Auer. Nam dicit Ba. in al. c. de animalibus siue stribus et domesticis. Edina caro est temperata nulla in se habes malicie admixtionē. qui licet temperatum generet sanguinem. laboratibus tamen non congruit. cui nulla alia caro preferenda est. Non est enim adeo debilis vt ex ea virtus minuatur necq̄ eius mirimentū adeo multum est et grossum vt ex eo proueniat repletio. et grossius generetur sanguis. Sanguis quoq̄ qui ex ea generatur inter subtilē et grossum ac inter calidū et frigidum existit. Et ista caro nō conuenit multum laborantibus. sed iuuenibus temperatis exercitio mediocri ventibus. quia ista caro generat sanguinē forti exercitio vel labore facilliter resolubilem. licet non exercitio mediocri. Et sicut quo ad istam intentionem caro edina inter carnes domesticas. ita caro capreoli inter carnes siluestres est melior. et post istam carnem edinam plurimi medicorū sicut Ba. et Auerrois. ponunt carnem arctinā. Et dicit Auerrois. v. colliget. c. de carne. q̄ est hec optimo maioris partis medicorū preter Saliēnū qui abhominatur carnes arctinū. Et videtur sibi. quia caro vitulorū est melioris nutrimenti q̄ arctinā. Et forsan Ba. hic attendit melioritātē nutrimenti ex eo quod est plurimum nutrire. et nutrimentum dare magis irresolubile. quod magis videtur cōuenire carnis vt trulinis q̄ arctinis: cū arietine magis humide sint. Tertio modo potest attendi cū meliortas et electio carnum ex parte minoris viscositatis et melioris odoris carū. Et sic carnes vituline sūt meliores alijs caribus. Et istud innuit Auerrois. v. colliget. c. de carne dicit. Et carnes vitulorū sunt bone carnes. ideo quia non habent illam viscositatem frigiditatem et siccitatem quam habent carnes bovine veteres et carnes eorum sunt magis odorifere alijs caribus: et quantum est in hoc meliores sunt caribus hedinis. quia in caribus hedinis manifesta sunt quedam muscullago id est viscositas anteq̄ coquantur. sed carnes hedine sunt meliores vitulinis. quia meliores generāt humores. Et ex isto patet quomodo non est tanta controuersia inter auctores medicine super electione carum quāta prima facie apparet. Notandum est insuper q̄ carnes animalū sicce complexionis meliores sunt circa partum q̄ distantes multū a partu. ergo hedi et lactentes vituli meliores sunt hircis et bobus. quia sua siccitas prime etatis humiditate corrigitur. Sed carnes animalū complexionis humide sunt meliores distantes a partu et circa partum deteriores. quia sua nimia humiditas processu etatis efficcantis. siccum utis corrigitur aut tollitur et ab humiditate prime etatis crescit. Et ideo iuuenes castrati arietes. s. vnius anni sunt meliores et minus viscosi lactentibus agnis. et porci vnius anni vel duorum meliores lactentibus procellis. Et ergo bene dicit An. 3. c. de regimine eius quod commendatur. Oportet autem vt cibis. s. sanitatis conseruatiuus sit talis qualis sunt carnes et proprie carnes hedorum et vitulorum lactentium paruorum et agnorum animalium. Et ex istis omnibus concluditur q̄ carnes hircorum caprarum et arietum et bouum et porcorum antiquiorum et specialiter non castratorum et porcellorum lactentium et agnorum lactentium non sunt multum conuenientes in regimine sanitatis. sed carnes vitulorum iuuenum et arietum animalium et porcorum duorum annorum vel vnius etiam castratorum sufficienter est esu in regimine sanitatis. Et est diligenter notandum q̄ carnes declinantes ad siccitatem debēt elixari. et declinantes ad humiditatem. debent assari. vt earum humiditas temperetur. Et ideo carnes cuniculorum et leporum ceruorum vitulorum et capreolorum debent elixari. et carnes porcellorum et castratorum arietum assari. elixatio enim obtemperat siccitatem. Et ex hoc patet q̄ in temporibus et complexionibus humidis magis comperunt carnes declinantes ad siccitatem vt assentur. In temporibus siccis et complexionibus siccitate siccis magis comperunt carnes declinantes ad humiditatem.

¶ De cibis bene nutritibus.

Oua recentia. vana rubentia. pinguia iura

Cum simula pura nature sunt valitura.

Koter weyn vnd eyer frysch

Ständen wol auffdeynem tisch

Seiße suppen vnd semmeln clar

Sindt ser gsunt-sag ich furwar.

¶ In hoc textu ponunt tria alimēta q̄ i modica quāritate multū nutriūt. Quo-
rū primū est ova recentia. q̄ sunt de his q̄ in modica quāritate multū nutriūt. vt
innuit Aui. z. ca. c. de ouis. Et idē vult. 4. i. c. l. vbi dicit Purries vo parue quas
stratis et multi nutriti sunt ova et gallorū testiculi. Et illd idē in multis alijs
locis reperit. Circa electionē ouoꝝ sciendū est q̄ ova gallinarū et perdicū et fas-
canorū iuuenū et pinguiū sunt bona in sanitate regimine. et alijs ouis simplē
melliora. vnde ova parvula longa sunt bona. vñ Filia presbiteri tubet pro lege
teneri. O bona sint ova candida longa uoia Ampli⁹ ova tremula. i. p decoctio-
nē aliquāliter inspissata. vt in manu tenētis in cortice suo videant tremere. sunt
melliora duris et sorbilibus et sunt multi nutriti. et faciles et bone digestio-
is et generāt sanguinē marie cordi p̄portionabilē. vñ cōualescētib⁹ senibus et de
bilib⁹ maxie cōueniūt et maxie vitella. Vnde Aui. i. trac. de viribus cordis vult
q̄ vitella ouoꝝ animalū bone carnis sicut gallinarū perdicū et fasanorū licet nō
sunt medicē cordi. multū sū cor cōfortāt. Et postea subdit q̄ cito i sanguinē puer
tunf. et post cōuersionē paucā habēt supfluitatē. et generāt sanguinē subrilē et
clarū. et ergo marie cōfortant cor generādo sanguinē et p̄portionabilē. Et vlti-
us dicit q̄ multū valēt in dissoluitōe subē spūs et diminiuitōe sanguinis cordis
Sorbilis vo ova faciliē sunt digestiois. et lesiūt pulmonē et pectus. et ventrē
lubricāt et minus nutriūt q̄ tremula. Dura vo ova per decoctionē facta ad dis-
gerendū sunt difficilia et nutrimentū exhibēt grossum. et tarde a stomacho des-
cendē: et tarde penetratiua. Notādū est insuper q̄ ex diuersitate p̄paratiois
ouoꝝ etiā acquirūt in eis bonitas vel malicia. Aut em̄ sunt assata. aut elixa. aut
frita. aut in iure sunt cocta. Assata elixis grossiora sunt et ad digerendū duriora
q̄ focus subālē eoz humiditatē desiccāt. Et sunt duobus modis. Aut em̄ cum
corticib⁹ inter calidos cineres ponūtur aut in testis frangunt. In testis fracta
peiora sunt alijs. Illa autē q̄ cū corticib⁹ inter calidos cineres ponunt duobus
sunt modis. Aut inter cineres ponūtur tota. aut super carbones partim disco-
perra. q̄ in cineribus ponunt tota sunt peiora. q̄ cū calor foci circūeat fumosis
tates retinet. Discooperra sunt carbones posita fumositatē emittūt et munda
sunt Elixa in aqua melliora sunt q̄ assata. q̄ aque humiditas calot foci in hu-
miditate desiccanda repugnat. Et sunt duobus modis: aut em̄ cū corticib⁹ eli-
gant aut infra aquā frangunt Cum corticibus peiora sunt alijs. q̄ cortices p̄-
sent dissoluitōnē fumositatū et grossici. In aqua fracta calor aque t̄pate pene-
trat et grossiciē suā subtiliat: et aufert sibi grauitatē sui odoris. vnde h̄m̄os laus
dabiliora sunt ceteris oibus Frita ceteris peiora sunt. q̄ pessimos generant hu-
mores: et sūt i stomacho motātia fumositatē et corruptionē inducētia et fastidū
facientia. In iure cocta inter assata et in aqua fracta sunt mediocria. Et ista
colliguntur ex Itaq̄ in dictis vniuersalibus Sciendū est etiam q̄ ouum vis
purificatur fm eius partes cōponentes. Nam vitellū in caliditate t̄pata exilit

Alburne vero frigidū est et viscosū duo digerit: et sanguis etiā ex eo generat^r nō
 est bon^s et habet ex Basi. 3. almā. c. de virtutibus ouoz: Et sicut oua p̄dica: s.
 gallinarū et perdicum: et falcanoz sunt cōuenientia in regie sanitatis. Ita oua
 anati. anserū. strutionū. et similitū volatiliū min⁹ cōnferentia sunt in regie sanis
 tatis vel simpl^r euitanda. Sedm est vinū rubeū p̄o quo sciendū est q^d vina di
 uersificant in colore: Nam quedā sunt alba. quedā rubea clara. quedā citrins.
 et quedā nigra. Una enim alba debilioza sunt ceteris minus calida et minus
 nutritiua. verū sunt minus ledentia caput et magis vine puocata et appetit
 ua. Q^d sunt debilioza ceteris p̄z. quia fm̄ Sa. sup. 1. cano. 3. p̄e regimie acutoz
 Debile vinū est q^d minus calefacit et minus replet caput. cum ergo vina alba
 minus calefaciūt et minus replent caput ceteris. vt patebit debilioza erunt cete
 ris. Q^d autē vina alba sunt ceteris minus calida. vt p̄z p̄ Sa. in cō. illius cano. 3.
 part. regimie acutoz. de vino etem̄ albo dicent^r Non est possibile alicui ex vis
 nis albis vt calefaciat calefactione uehementi Et postea subdit Vinū autē albū
 est minoris calefactionis oib⁹ vini Et istud est verā p̄parādo vina eiusdē terri
 torij adinuicē et nō aliter. qm̄ vina rubea et ruffa gallicana nō sunt ita fortia nec
 ita calidaz sicut sunt m̄tra vina alba que reperiunt in alijs territorijs. Debet igit
 fieri cōparatio inter vina eiusdē manerē et territorij. Q^d autē sint ceteris minus
 nutritiua p̄z p̄ Sa. in cō. illius amporisimi sc̄be particule amporisimoz Fas
 cile est repleti potū q̄ cibo dicent^r Vinū em̄ aquosum subtile atq^e albū vniuer
 ter aque est vicinū et illius virtuti vicinat ad nutriendū vnde vrina puocat: nec
 corpus inde nutrit. Et s̄tr in cō. illius amporisimi eiusdem particule. Eoz que
 nutriunt dicit Sa. Vinum aquosum nimis dat corpori nutrimentū cuius liquor
 est sicut aqua subtilissima et color albus. Q^d autē nimis ledunt caput per Aul. in
 1. doc. z. c. de regimie aque et vini dicent^r Vinū vero albū et subtile calefactū.
 est melius nō em̄ capitis efficit dolorē sed fortasse burnectabit: et capitis dolorē
 rem aueritabit Et idē etiā vult Sa. in cō. illius cano. 3. particule regimie acutoz
 rum Potus autē dulc^s. Barto autē quare minus ledunt caput est: quia minus fu
 mosa et vaporosa sunt ceteris: q^d autē magis sūt vrine puocata et appetitiua p̄z
 per Hyp. in cano. illo. 3. p̄cicle regimie acutoz. de vino etem̄ albo dicent^r Sz
 transitus ei⁹. f. vini albi in vesicā est facilior q̄ cuiuslibet alterius potus: cū quo
 etiā vim aperitiuā habere dinoscit. Et ex hoc textu sequit^r q^d ista vina alba subel
 lia plus cōueniunt q̄ alia vina calefactis siue a natura sicut colericis et sanguis
 neis naturalib⁹ siue ab accitē. sicut calefactis ex ira vel mora in sole. Et s̄tr ma
 gis cōueniūt studētib⁹ q̄ debēt vti vino nō turbante cerebrū: Et s̄tr conueniūt
 habentibus cerebrū debile siue naturāl^r siue accitāl^r: quia habētēs cerebrū de
 bile ex forti vino facit^r inebriant. vt habet Aul. in. 3. loco pale. Et ergo si vti vt
 sint vini fortibus necē est ea fortiter limphare. Et s̄tr cōueniunt habentib⁹ epar
 calidū et stomachū calidū et bitānb⁹ i regie calida q^d calida vinā istis faceret
 estuationē. Una vero rubea clara sicut beluacēsia calidiora sunt ceteris: vt vult
 Sa. cō. illius cano. super al. De vino etem̄ albo vbi dicit: Verūtamē: em̄ calefa
 ctio ex vino est uehementius color est rubeus clarus. Et ista vina etiā nutriti
 uiora sunt ceteris: vt habet Sa. in cōmento illius amporisimi pal. Facile est re
 pleri: vbi dicit Broffium vero et rubeū vinū nutritiuis est ceteris: implens cor
 pora cito obnoxia inanitioni. Et circa istud est intelligendū q^d vina rubea dicū
 tur nutritiua eo q^d plus eoz in sabā membroz conuertit. Una tñ nigra pos
 sunt dici nutritiua ceteris. quia constantius dant nutrimentū: et tardius a
 membris resolubile. Et isto modo dicit Sa. in cō. illius amporisimi pal. Fortū
 qui nutriunt q^d vina grossa et rubea nutritiua sunt q̄ aquosa minus tñ q̄ ni
 gra: Et isto modo etiam intelligit dicitū Isaac in dietis particularijs vbi vult
 q^d vinum nigrum plus nutrit q̄ rubeum. Et ista vina rubea magis ledunt

caput q̄ alba et minus vrine sunt puocata. Et hinc est q̄ ista vna quia fortis
sunt habentibus debile cerebrū nō cōueniūt. vt dictū est. sed bene cōueniūt habē
tibus forte cerebrū. cū forte cerebrū vapores eleuatos ad ipsum nō suscipit. vt
dicit Aui. l. i. c. palle. Et circa istud est sciendū q̄ ingenū bois fortis cerebrū ma
gis clarificat et acutur si bibat vinū bonū q̄ si q̄ biberēt vt vult Aui. l. i. c. i. pal.
Et rō est. quia ex bono vino plus q̄ ex quocūq̄ alio potu generant et multipli
cant spiritus subtiles clari et puri. Et inde est q̄ theologi cōtēplari soliti circa al
tissima bona vna diligunt. Et fm Aui. ibi Ista vna valet hoibus frigidē com
plexionis et flegmaticis. Talia nāq̄ vna corrigūt lapsum frigiditatis cōplexio
nis et aperiūt opilatiōes euenire solitas flegmaticis. et digerūt flegma
ta cooperātia ad cōuersiōne eoz in sanguinē. et digerunt facilius. et cito penes
trant et p̄bent alimentā mundū et spūs plurimos. Vna vero citrina minoris
calefactiōis sunt q̄ rubea clara. vt vult Sa. l. cō. illius cano. palle. de vino erem
albo. maioris tñ calefactiōis sunt q̄ alba. et q̄ magis sunt caput ledētia q̄ al
ba. vt vult Sa. l. cō. illi⁹ ea. pal. Potus autē dulcis. Et ista vna etiā minus nris
tritua sunt q̄ rubea. magis tñ q̄ alba. Et apud quosdā ista vna etiā vocātur
alba. Et hinc est q̄ aliqui dicunt q̄ vna alba cito calefaciūt multū. Vna vero
magna sunt minoris calefactiōis q̄ citrina z. S; quia tardioris descensus sunt
in ventrē. et minus vrine puocatiā q̄ alba magis ledunt caput q̄ alba. vt ha
bet Sa. l. cō. illius ca. palle. Potus autē dulcis. Et sunt ista vna etiā plus nutri
tua q̄ alba et citrina mtr⁹ tñ q̄ rubea. vt predictū est. Tertiū est sorbilia facta
ex turibus carinū. et maxie ex brodio pilloz. Talia em brodia nature humane
sunt amica. ex quo facillime in sanguinē sunt mutabilia. et bonū sanguinē gene
rant. et maxie dum sunt et stimula. i. ex subtilissima parte farine. quia simula et
maxime tritici multū nutritiua est et bonū nutrimentū afferit. vt haberi p̄t ex Sa.
l. almā. Et ista tria poiūt Aui. h. i. do. ij. sum i ca. xv. i sine vbi dē Em̄ subtile mtri
nutrimenti boni cibini. i. būonis est ouoz vitellū et vinū et aqua carnis. Et ex isto
concludit q̄ ista tria sunt de genere naturā humanā maxime confortantium.

Nutrit et impinguat triticum. lac. caseus insaus

Testiculi porcina caro cerebella medulle.

Dulcia vna. cibus gustu iocundior oua

Sorbilia matura ficus. vneq̄ recentes.

Mylch marck frischer keß vnd nyrm

Süßweyn weyß schweynefleisch vnd hyrm.

Lust speyß lautter eyer vnd feygñ

Weynber wil ich nicht vorschweign

Machen feiß vnd futtern wol

Ist du yr vil dem hauth wirt voll.

**In hoc textu tangunt. xij. res corp⁹ humanū nutritētes ac impinguatē. q̄z
prima est triticū. i. panis ex tritico. de q̄ dicit Aui. ij. ca. c. de pane. q̄ impinguat
velociter et maxie de frumēto nouo. Sa. 80. in al. de tritico dicit Triticū sempe
ramēto vicinū est. licet caliditati parū attineat. Qd autē ponderosū et solidius
inuenit maioris est nutrimenti. Omnibus quoq̄ hoib⁹ alijs grantis p̄ficiēs ma
gis ppriū inuenit. Sanguis etiā ex eo generatus oi sanguine q̄ ex alijs generat⁹
grantis temperatior ē. Et sequēt dicit. c. Panis qui ex tritico fit pluribus homi
nū cōuenientior est. Circa electionē aut tritici sciendū est. q̄ electio eius potest**

sunt vno modo ex parte substantie ipsius. Alio modo ex parte preparationis dicitur
Electio autem eius ex parte substantie ponit Aui. ij. cano. c. de frumeto dicit
Melius est illud quod est mediū inter duriciē et raritatē. magnū pingue. recens. i.
nō nimis antiquū. planū quod est inter rubedinē et albedinē. Frumētum vero
nigrum mali est nutritiū. **Hab** vero superaddit ponderositate eius super elec-
tione eius Circa electionē vero eius ex parte preparationis eius sciendū est quod
oīa que sunt ex farina tritici fricata tarde a stomacho descendūt. generāt gro-
ssos humores opilant vias epatis. augmētant splenē et generāt calculū. multū
nutritū si digerant. Tritici vero eluxū est cibus grauis et indigestibilis. s;
si digerat fortiter nutrit et roborat virtutē. Sed tritici sub forma panis bene
fermentati et assati in clibano moderato igne est electus cibus. Et oīa ista colli-
guntur ex **Ha. i. all.** Secūda res est lac. Et potest illud intelligi de lacte ebutrato
quod apud medicos adobobe dicitur. et apud cōmunes balbuca. Salbuca est
recens si cōmadat cū pane recēti siue calido et in opposito maxime impingnat
Potest etiā intelligi de lacte caprino quod etiā multū nutrit. de quo prius
latius dictū est ibi. **Perfica** poma pira. Tertia res est caseus infans siue recens de quo
dicit Aui. ij. cano. c. de caseo. quod est nutritiuus et impinguaris. Et licet caseus
recens nutriat et impinguet. i. regimine sibi sanitatis nō cōuenit. quia sequitur
ex eo nocumenta prius dicta ibi **Perfica** poma pira. Quarta res testiculi. Et
istud maxime intelligendum est de testiculis galloz impinguaroz. de quibus
Aui. ij. cano. c. de testiculo dicit quod sunt valde boni nutriti et pulchri. z. iij. f.
c. de eis dicit quod in modica quantitate multū nutrit. Et potest istud etiā intelli-
gi de testiculis porcoz multū pinguiū nondū coeuntū. sicut porcorū caro. qui
alioz animalū quadrupedum melior existit. Erhoc quo ad hoc quod est nutri-
mentū prebere inas irresolubilis corpori humano similis. sic etiā et por-
corum testiculi respectu testiculoz alioz animalū quadrupedū. Et est hic di-
ligenter notandū quod testiculi animalū proectorū in quibus est iam fermenta-
ta. a semen et generatiū nō sunt boni nutriti. Sed testiculi animalū iuuentū
ad hunc nō coire potentū. quibus adhuc non est sperma fermentati. sunt satis
laudabilis nutriti si bene digerant. et de istis etiā intelligitur dictū prius.
Quinta est caro porcina de cuius electione et effectu satis ample dictū est pri-
us ibi **Perfica** poma pira. Sexta est cōmestio cerebroz Pro quo sciendū est
quod cerebrū est stomacho malū nauseatiū defectiuū appetitus. et grossi humo-
ris generatiū. Clarū est tū quod si bene digerat alimentū dat corpori notabile. s;
nullo modo comedi debet post alios cibos. Bonū autē est quod cū organo vel ca-
lamento vel cū aliquibus obtemperantibus eius viscositate et frigiditate qui-
bus sit virtus incisua et calefaciua pareatur. Et cauendū est quod si comedatur
quod pruritūs affertur super carbones. Et est aduertendū quod nō cōfert illis qui-
bus frigide solent aduicere egritudines sed bene habentibus cōplexiōe cali-
dā. vt vult **Ha. in alinā. c. de virtutibus membroz animalū.** Et breuiter pas-
sum cōuenit in regimine sanitatis. sed aliqui bene conuenit via medicine. sicut
cerebrū capreoloz cōueniens est contra venena et contra morsum venenoso-
rum et cerebrū leporis cōtra tremorē. et sūm quosdā cerebrū pullorū et caponū ad
memoriā et subtilitatiōē ingenij cōferunt. Circa electionē tamē cerebroz sci-
endū est quod meliora eoz sunt cerebra vola tiliū et porre montanorū. Et ex cere-
bris quadrupedū cerebrā arietis deinde vituli. vt vult Aui. ij. cano. c. de cere-
bro. Septima est medulla que multi sunt nutritiū bene digerant. prout
dicit Aui. ij. cano. c. de medulla. et etiā facile in sanguinē conuertit. hoc tū ma-
lū faciūt quod dēficiūt appetitū atq; nauseā inducunt. Ergo Aui. docet eas cōmes-
dere cū pipribus. Et etiā aliqui eas preparāt cū citouijs et passillis. vt faciūt
Ieca rdi. Et pro electione earū dicit Aui. quod conuenientior est medulla vitulorū

et cerui: deinde thauri et postea capri: deinde ouium: Et fm aliquos medul-
le thaurorū iuuenis et pinguium multum cōuenientes sunt. Octaua est dulcisa-
vina de quibus postorius dicit ibi. Sane nutritia. Non est abius gustu locun-
dior: quia talis maxime nutrit: Juxta illud Hypo. z. parte amphor: simox dicit
is. Parum deterio: abius et potus delectabilior: quidē melioribus magis des-
lectabilis est appetendus. Et Sa. in cōmento illius ait. Minis est abius sapi-
dens in quo quisq; delectat cū accipitur a stomacho cōplexus retinet et cū ma-
gna delectatione digeritur plus q̄ quilibet alius qui fit abominabilis: fugit
vnde vomitus fastidiū inflatio rugitus generans: Et hinc est q̄ aliqui melius
valent cū malo cibo q̄ cū bono: q̄ maiorē delectationē habent in malo. Decia-
est oua sorbilla que in modica quāitate etiā multū nutriūt: de quibus etiam di-
ctum est supra ibi. Oua retenta. Undecima est ficus in mature qui ppter suā duls-
cedinem multū nutriūt et impingunt. Circa istud sciendū est q̄ licet nutrimentum
sic nō existat in robore nutrimenti. Carnis et granorum: est tamē vebementio-
ris roboris q̄ nutrimentum oīm fructuum vt vult Aul. z. cano. c. de ficibus Et
ibidem etiā dicit q̄ ficus est nutritior: ceteris fructibus: Et idem vult Auicenna
in. i. c. de regimine eius qd̄ cōmeditur dicens q̄ inter fructus: fructus magis
nutritus et similiores et p̄p̄quiores carnibus in nutriendo sunt ficus et vne val-
de mature et dactili. Circa electionē vero earum sciendū est q̄ fm Aul. z. cano.
c. i. de ficibus: Melior est alba: quia lentior: deinde rubea siue citrina z deinde nis-
gra: Et que vebemētē matura est melior: est et priora ad hoc vt noceat. Jre
humide et recentes ficus magis et velocius nutritiue sunt q̄ sicce et citius tran-
seūt de stomacho ad epar z magis humectant epar et magis lenificāt q̄ sicce:
sicce vero sunt minus inflatiue: et magis stomacho cōuenientes q̄ humide: De-
ficis dicit Auicenna loco p̄allegato. Sicca quidē in suis operationibus est lau-
dabilis: verum sanguis ex ea generatus nō est bonus: et ppter hoc facit pedis-
culos: Verum si sit cū nuce tunc eius chunus id est humor: fit bonus: Et post nu-
cem cū amigdala. Et postea dicit q̄ administratio sicce cum ieiunium adest: est
mirabilis iuuamenti in aperiendo vias cibi: et p̄p̄te cū nuce et amigdala: cū r̄
eius nutrimentū cū nuce fit plus q̄ cū amigdala Et cōueniant vtrez ficus in
hoc q̄ in ip̄is est inflatio z lenificatio et expulsio superfluitatis ad curēm: et pro-
uocatio sudoris et remotio aspitatis gutturis. et mūdicatio et lenitio pectoris
pulmonis et carne eius apto opilatiōnū epatis renū et splenis. Duodecīa res
est vna recens id est vna dulcis et bene matura. Pro quo sciendū est q̄ vna est
triplez: Nam que dam est immatura et acerba: et fit ex ea agesta: et ista stringit
ventrē et coleram rubeā reprimat atq; sanguinē: et multū valet in fluxu ventris
colerico. Alia est matura viridis et recens: ex qua fit vinū: Et ista specialiter q̄
est alba et sine nucleis et cortice ventrē laxat et ceteris fructibus plurimi et me-
lioris nutrimenti. existit sicut et ficus. minoris tamen nutrimenti est q̄ ficus vt
habet Aul. z. cano. c. de vna. Verum est tamen q̄ venositate generat z inflatio-
nes et ventris dolorē: Et si remanserit per duos dies vel tres post collectionē
suspensa donec coiter derumescat melius nutrit et minus laxat: nec tantū inflat.
Et habentes stomachū plenū cibo et immundum malis cibum corrumpt. Et
si comedant vnas et specialiter recentes et sine anillis: velocius em̄ in stomas-
cho immundo corrumpt et in stomacho pleno cibi: quia nimis cito digerant.
et nō poterunt exire de stomacho post earum digestionē ppter cibum nondū
digestum: quare tunc in stomacho corrumptur z alium cibum corrumpt. Et
similiter etiā intelligendū est de alijs fructibus laxatis. Et si aliquis velit sus-
mere vnam viridem et recentē: bonū est q̄ primitus infundat in aqua feruenti
per horam: et deinde ponatur in aquam frigidam: et post sumat Sa. vero in al-
de vna recentē: et specialiter dulcis: dicit q̄ cito corpus impinguat et augmentat:

erectione virge. Et vltimus dicit q̄ illa vna que est subtilioris corij. i. coctis et
cius descendit a stomacho. illa v̄o que grossioris tardius. Alia est vna sicca q̄
passula vocat. Et ista licet ponat et h̄uerat inter equalia. parū tñ caliditati attri
net. et bene nutrit fm̄ Sa. loco p̄alle. et cōfortat stomachū et epar fm̄ Aut. loco
p̄al. et opitatioes remouet. Et dicit q̄ epar impinguat ex eis et maxime si mun
dentur ab arillis. Et sic textus p̄dictus potest intelligi de vna matura recentī.
et de vna sicca que passula dicitur.

¶ De conditionibus boni vini.

Vina probantur odore sapore. nitore. colore

Si bona vina cupis hec quinqz probantur in illis

Sortia formosa. fragrantia. frigida. frisca.

Von ruch-gsmack-sterck- keldt farb vnd scheyn

Wirt gelobt eyn gutter weyn.

¶ In hoc textu ponuntur quatuor generalia quibz vina pbant. Prīmū est odor
vinū em̄ boni odoris siue redolēs multiplicatiuū est spiritūū subtiliū. Et fm̄ cō
stā. v. r̄beo:ice bene nutrit: et bonū sanguinē generat vinū v̄o fetidū abominabi
le est nature humane spiritūū grossos melancolicos generans. et fm̄ constā. v.
r̄beo:ice. malū sanguinē et capitis dolorē ex malo fumo caput ascēdere generat
Sa. vero. 3. regimīs acutorum. cō. i. loquēs de diuersitate vinorum ex odore dī
cit q̄ ex vino boni odoris ē melioris chimi. i. humoris. et fm̄ illud est multitu
do que implet et eo caput: quod est quia est subtilius et calidius. Quod autē
ex eis est mali odoris fm̄ maliciā chimi generari ab eo erit paucitas lesionis
eius in capite. quod est quia est frigidius et grossius. Illud autē cui penitus nō
est odor non facit oīno aliquid accidere in capite. quia est vebementer grossum
Secundū est sapor. sicut em̄ cibis sapidior melius nutrit et meli⁹ a stomacho
amplectitur. vt dictū est in sententia p̄cedentī. ita et vinū. Circa istud tamē scien
dum est q̄ vina in sapore diuersificant. quedā em̄ sunt dulcīa alijs nutritiora
grossum sanguinē facientia et ventrē humectātia ad digerendū dura et sitim ge
neratiua. Alia sunt pontica siue stiptica stomachū cōfortantia. ventrē cōstipan
tia pectori et siue pertinēt. s. pulmōni et carne eius nociua. intestinis cōgrua.
ad digerendū dura. Alia sunt acerbā que sunt diuretica. i. vrine puocatiua. gros
sos humores nō generatiua sed dissoluentia. Alia amara minus calida. vt ha
bet cōstā. v. r̄beo:ice. Tertius est nitor: siue resplendentia que indicat super subri
litate vini. et sic ex cōsequenti super subtilitate spiritūū ex ipso generatiū. Quar
tum est color: Ex parte em̄ coloris vina diuersificant in nutritione. Vina em̄ ru
bicundiora ceteris paribus magis nutritiua sunt albis. et ideo plus conueniūt
macris q̄ alba. Alba tamen plus conueniunt pinguibus. Et de ista diuersitate
vini ex colore dictū est prius ibi Qua recentia. Deinde in textu ponuntur quinqz
spectalia quibz pbat bonitas vini. Prīmū tangit cū dicitur Fortia. Fortitudo
em̄ vini cognoscit ex effectu. Vinū em̄ forte est quod calefacit corpus vebemen
ter replens caput fm̄ Sa. cō. i. 3. p̄t. regimīs acutorū. Istud em̄ vinū maxime
spiritūū est multiplicatiuū et multum nutritiū. Cauent tñ ab illo nisi sit lim
pbatum que sunt debilis cerebri. quia magna effusio ab ipso ad cerebrū ipm̄
perueniret et ipsum lederet. Scdm̄ tangit cū dicit. formosa Vinū enim formo
sum siue pulch:ū quia cū maiori appetitu sumit melius digeritur et melius nu
trit. Tertium tangit cū dicitur fragrantia Vinū em̄ fragrans siue bene redolēs
maxime cōfortatiuū est et spiritūū subtiliū generatiuū vt dictū est. Quartū tan

gitur cum dicitur, frigida. Nam debet esse vniu frigidā quo ad tactū: non autē quo ad effectū. vniu em̄ calefactū cū sit rariū et subtilius cicius inebriat. neruos debilitat. et caput ledit. nisi in modica quantitate sumptū fuerit. Quintū tangit cū dicitur. frisca. Vinū em̄ bonū debet esse friscū siue leue: quod spumando sonū facit et habet spumā tenuē defactū labile et in medio existente. siue qñ in eo mouent arthomi. vniu enim non istius dispositionis pendulū dici debet. et maxie si nō sonat vel corpora arthomalia nō habeat. vel debet dici debile vel limpibatū si spumam habeat cū magnis ampullis. vel ad latus cippi spuma dia maneat.

¶ De vino dulci albo et rubeo.

Sunt nutritina plus dulcia candida vna

Si vinum rubeum nimium quandoq; bibatur

Venter strapat. vix limpida turbificatur.

Clar süßweyn legt zu dem leib
Des roten weins saltu nicht schreib
Vil an deyn zech den leyp er stopfft
Vnimpt auch dyr die stym gar offte.

¶ In textu ponit Primum vniu documentū de vniu. Et est q; vniu candida et dulcia ceteris paribus vel nutriunt reliquis vniu. Et istud voluit cōstan. loco pat. Et idē vult Zui. in. l. c. de regimine aque et vini. vbi dicit. Vinū q; grossum qd est dulce est melius illi qui vult esse pinguis. Et rō est. q; vniu dulcia vehemens ter a membris attrahunt. ppter eoz dulcedinē cui natura cōgaudet. Nam dicit Zui. z. cano. trac. l. c. 3. Operatiōes autē dulcis sunt digestio et lenificator et multiplicatio nutrimenti. et natura diligit ipm. et virtus attractiua attrahit ipm. Et licet iste textus verificet de oī vniu dulci. eligibile est tñ vniu moderate dulcedinis. et nō dulce in summo. sicut vniu qd vulgo muscadellū siue muscaderū dicit. q; tale corrūpit sanguinē. Quis rō est. q; natura rapit auidē tale vniu a stomacho ad epar prius q; digerat qd in eo est vile ebullitione: et anteq; maturet eius supfluitas ppter delectationē eius maximā in cōnaturalitate dulciū. Et sic replet sanguinē aquositate indigesta. ex qua reddat aprus ebullitioni et putrefactioni. Et istud etiā intelligendū est de alijs cibis dulcibus in summo. Pro maiori noticia sciendū est q; ex vniu vini dulcis aliorū nutrimentū dulciū tria timētur nocumēta et maxie his qui ad ea prom sunt. Primum est fastidiū ppter ea q; dulcia suis caliditate et humiditate leniūt et applanant officii stomachi inducens ita illic dispositionē contrariā inactioni et corrugationi que sunt causa famis. Scdm est velocitas inflammationis eoz et cōuersionis in colerā. Nam res dulces cōuenientissime sunt in generatione colere. Et ppter hoc mel plus omnib⁹ rebus generat colerā. qm ipm est dulcissim⁹ rebus. et post ipm vniu dulce. et habet Ga. in cō. illius cano. 3. pri. regimīs acutoz. Ventem leuius percutit. Et hinc est q; inducit sitim nec cōuenit febricitantibus: nec etiā coleris) vt ibidē dicit Ga. Tertiu est epulatio epatis et splenis. q; dulcia trahunt ab eis cū fece ppter magnā delectationē quā habet in eis et maxie epar anteq; digerat: quare illic leniter inducūt opilationes. cooperāte ad hoc subā grossarim qua fundat sapor dulcissim⁹ Zui. z. cano. trac. l. c. 3. Et hinc est q; vniu dulce minus est vniu prius carum q; alia vniu. Et cōtra ista tria nocumēta summe valent acetosa. quia appetitum sua acerositate pronocant et sua frigiditate inflammationē pphibent et

subtilitate sue sub opilationes aperit. Notandū insuper qd licet vna dulcia et alia nutritiua dulcia epilent epar et splenē. deopilant tñ ipsi pulmononē. Et rō quare non opilant pulmononē sicut epar et splenē est. quia a dulcibus in transitu suo per meri nil nisi subtile ad ipsū refudat. et sanguis genit⁹ ex rebus dulcibus ad pulmononē venit tam purificatus in eparē prius et corde subtiliatus. Et istud vult Ga. in cō. illius cano. 3. part. regimīs acutorum. dulcis potus. Item vna dulcia minus inebriant sūm Hypo. 3. pti. regimīs acutorū cano. illo. Dēnē leu⁹ us percūit q̄ reliqua fortiora vna. Ex predictis cōcludi potest qd si bibat vinū ratione nutritiōis corporis restauratiōis et impinguatōis. sicut cōtingit in his qui macri sūnt siue naturaliter siue accidentaliter. tunc cōpetunt vna dulcia et grossa sufficienter colorata. Talia em̄ vna sūnt sufficienter nutritiua et deperdit restāuratiua. et corporū impinguatua. vnde cōuenientiora sūnt ad impinguatū dum corpora macra. Et per oppositū si intendamus nō nutritiōnē nec deperdit tōrū restāuratiōnē nec impinguatōnē vt cōtingit in his qui sūnt multū carnosī et pingues. tunc vna subtilia nō dulcia. sed sapore amīcabili odorifera ad albedinem declinātia sufficienter fortia eligenda sūnt. Si vero detur vinū ad sitis extinctiōnē. tunc vinū albū subtile debile est eligibilis. tale em̄ vinū magis bus mecat et infrigidat. et per consequēs melius extinguit sitim. et quanto sitis est maior. tanto tale vinū est cōuenientius. Si vero vinū detur ad spiritū confortatiōnem. et reparatiōnem et virtutis confortatiōnē. tūc debet dari vinū subtile odoriferum saporis delectabilis. mediocris coloris. sufficientis fortitudis. Et tale vinū debet sumi cū pauco cibo. et debet esse depurātū ab vitia superfluitate. et debet sumi pauca quāritate. Si vero intendamus pectoris et pulmonis mundificatiōnem et ventris laxatiōnē. tunc vna mediocris substantie. sapore dulcia sūnt magis eligibilia. ¶ Secūdo ponunt duo nocuētia nimie potatiōis vinū rubei. Prīmū est qd nimia bibitio vini rubei cōstipat ventrem. i. duros facit recessus seu difficulter habere egestiōnē. Cuius causa sūm aliquos est. quia tale vinū cum rubē plus ceteris paribus est calefactiuū et magis nutritiuū. Inquantū em̄ plus est calidū magis exsiccat. et inquantū magis nutritiuū autōnis a natura retinet. Potest tñ textus intelligi de nimia potatiōe vini rubei stiptici aut pontici. ex qua stipticat et cōstipat venter. ppter stipticitatē et ponticitatē vini. Circa istud tamē sciendum est qd si exhibeatur vnum ad stomachi et viscerum contentiue fornicatiōnem eligemus vna grossa pontica vel stiptica rubea vel nigra. sicut cōtingit in habentibus fluxum ventris propter debilitatem contentiue stomachi. Et istud vult Hippocras tertia particula regimīs acutorum canone illo. palmeus quidem et niger. et similiter Galienus in commento illius. Sed si intendamus confortatiōnem indigestiōis competunt vna subtilia vel mediocria in substantia et colorē boni odoris et comēnteris saporis et sufficientis vigoris aliquis stipticitatis. Secundum est exasperatiō gutturis sine rauce. do quam inducunt aliqua vna intense rubedinis propter eorum siccitatem et terrestritatem. Et istud nocuētum etiam cōtingit ex vinis rubeis patrie Brabantie propter eorum stipticitatem et terrestritatem. Et maxime quādo multa sūnt vna predicta istud nocuētum secundum cōtingit. non tamē primū. quia mustum magne rubedinis solet inducere ventris fluxum propter feces suas terrestris cum eo mītras que si mordicatione mordicant inestina. ex qua mordicatione fluxus ventris causatur. Et tale vinum non debet bibi multum id est q̄ditū fuerit turbidū et bulliēs. Quia ex quo ipsum est mordicans. ppter suas feces terrestris. ab eo etiā eleuat fumus mordicās. q̄ ad cerebrū veniēs sui mordicitate mordicat oculos atq; rubificat. Et istud etiā intelligendū est de istis multis patrie Brabantie siue rubeis siue albis. ppter eorū terrestritatem. Causa autē quare iste fumus est mordificatiuus est. quia vinū a quo dissol

visur est mordacissimū. Jam et dicit Sa. i. pti. amphiōsmo in cō. m^o amphi
rismi. et que crescunt quicquid a qualibet re dissoluit et vnde dissoluitur necesse
est et assimilatur.

¶ Contra venenum.

Allea .nup. ruta. pira. raphanus. et tyriaca

Hec sunt antidotum contra mortale venenum.

Nüß vnd knoblach

Raut vnnnd rettich

Tyriac vnnnd byrn

Der giffi erwernt.

¶ In hoc textu ponunt sex medicine valentes cōtra venenū Prima est alleum
quod maxime valet cōtra nocumēta p̄uenire solentia ex mala aqua. et max
ime valet contra potum male aque. de quo dicit Sera. in aggrega. ca. de eo q̄
quando sumit alleum et post bibit aqua corrupta non nocet aqua illa potant
Et idem innuit Auicenna. z. ca. c. de eo. et in. l. c. de cōseruatione iter agentis a
nocumēto diuersarū aquarū Et istud idem etiā operat cepe. vt vult Zui. z. ca.
c. de eo. et sic potest cōprehendi sub alleo. de eo etiā dicit Zui. in prio loco sal.
q̄ cepe est vt tyriaca malarū aquarū: et maxie cū aceto. quia cepe est subtiliat
um merisū absterisū cū stipricitate et aperit fortiter. vt vult Zui. z. cano. c.
de eo. Et est calidū in tertio: quare calefacit malas aquas prohibēs ne sua fris
giditate stomacho noceant. et subtiliat grossas faciens eas cito penetrare. Et
scetum huic permixtū vigorat virtutē ei⁹ in subtiliatione et penetratione aqua
rum et p̄hibet a siti quā inducere solet sepe comestū. Et eadē ratione verificat
de alleo. Et ergo etiā dicit Zui. in. i. loco pale. q̄ allea cōmedēda sunt aquas
grossas et turbidas. quia subtiliant eas. cito descēdere faciunt et p̄hibēt ne sto
macho noceant et intestinis: et ne venas epilent. Alleum p̄terea cōmestū ante
iter et post hoc ex melioribus rebus est et cōuenientioribus illis qui veniūt ab
aere frigido vel qui vadunt ad eum. vt innuit Zui. in. i. c. de regendo iter agens
tem in frigore et congelatū. Et ex isto sequit q̄ alleū multū valet iter agentibus
et per diuersas terras euntibus z diuersis potibus vrentibus. iuxta illud metrl
cum. Allea qui mane tetino sumpserit ore. Hūc ignoratū nō ledit potus aqua
rum. Nec diuersorū mutatio facta locorū. Valet p̄terea alleū ad puncturam
vermium venenosorū et morsum serpentū q̄ bibit cū vino. quod Zui. z. cano.
c. de eo se dicit fuisse expertū. et cōfert etiā morsui canis rabiosi et q̄ sit em plas
trum ex alleo et foliis ficis et cimino super morsum migalis cōfert vt ibidē dī
cit Zui. Cepe vero fm Zui. z. cano. c. de eo. cōfert etiā morsui canis rabiosi cū
linitur super ipsum aqua etus aut emplastrat ex eo cū sale et ruta et cepe quod
sum generat in stomacho humorē humidū plurimū frangētē nocumētū vne
nosorū. Notandū est circa istud q̄ alleum et cepe et simlr etiā potū via cibi nō
cōpetunt spatis corporibus nec calidis et specialiter cruda. parum etiā nutritiē
et male nutriunt. generant sanguinē acutū et pungitiuū. grossos humores tas
men subtiliant et viscosas incidūt. et post q̄ decocta sunt perdūt pungitiuitatē.
et adhuc remanet virtus incisiva et subtiliatua. vnde magis cocca cōpetunt q̄
cruda. Porri em sunt calidi et siccī et dant cōponi alimentū illaudabile et oculi
lis nocent et generāt sanguinē nigrū et melancolicū et somnia terribilia et nervi
nos ledunt ratione pungitiuitatis eorum. nocent dentibus et gingiuis. et vult

lus coleric⁹ nec melācolic⁹ eis vtaf: et speciafr crudis. Cepe calide sunt ⁊ habēt humiditātē superflua m terrestrem cū humiditate aquosa subili indigesta. Si cōmedātur cruda generant in stomacho humores malos et putrefacibiles et corruptibiles: et inducunt somnia mala et terribilia et dolorem capitis. et nisi us vsus earū disponit hoīem ad memoriā depardendā et perturbat intellectuū et perducit ad dementiā. Sed si cōmedātur cocte cū aqua laudabiliter carnum laudabiliter iuuant digestiōē et minuantur earū nouimenta et temperant eis baria frigida cum quibus decoquuntur sed melius est eis non vti. Alia calida sunt et declinant ad aliqualem humiditātē sed minus q̄ cepe valēt contra ventositatem et valent tussi et bene scrare faciūt, sed nocent vili et dolore capitis inducunt, et sunt tyriaca rusticorū. Et sic predicta solum conueniunt his qui fles gmaticum aut grossum viscosum humore habuerint. Colerici vero a predictis abstineant. Secunda est ruta de qua dicit Aui. z. cano. c. de ea q̄ ipsa cum sicubus et ruta est medicina omnibus venenis et ex ea cū cepe et sale fit emplastrū super morsum canis rabiosi. Et istud maxie intelligit de nucē sicca ante cibum sumpta modo predicto. Et circa istud viterius sciendum est q̄ nuce sicce peiores sunt recentibus et humidis quia sicce magis vinctuose sunt ratione cuius in coleram conuertunt. et inducunt capitis dolorem et oculos turbant: et vertiginem generant: et specialiter sumpte post cibum et lingue paralysim inducūt vōs mitum prouocant et vesicas in ore faciunt. Et habentes stomachū colericū maxime debent enstare nuce siccas. et quanto antiquiores tanto peiores sunt. Recentes autē minus male sunt quia nō sunt tante vinctuositatis. Et ideo nō generant dolore capitis aut vertiginem et similia sicut sicce. et ratione humiditatis lubricitatis laxant ventrem. et si aliquantulum torreantur et cōmedantur post cibum: cōp̄sumunt cibum sumptum. Et sic p̄z q̄ nuce recentes sunt magis conuenientes corporibus suis q̄ sicce. Tertia est ruta de qua dicit Aui. z. cano. c. de ea que resistit venenis. Et postea subiūgit Et qui sibi timet ne in potu sumat venenū et pungit a venenosis bibat de semine eius pondus dragme vnius cū solis suis cū vino et pyrie si bibitur cū nucē et bolo oibus cōtrita et commixtis. Et dicit Ari. in de aialibus q̄ cū mustela vult pugnare cū serpente siue cū hūso ne ipsa cōmedat rutam vt interficiat eum. quia odor rute est inimicus veneno. Unde cōmestio rute cū sicubus et amigdalibus dulcibus immane p̄seruat a veneno. Notandū circa istud q̄ duplex est ruta: quedā domestica et alia siluestris. Domestica melior siluestri est. quia siluestris et maxie sicca. calida et sicca est in quarto gradu. quare plurimū sumere de ea est perniciosum. domestica vero humida calida et sicca est in sc̄do gradu. sicca vero in tertio. et est incisus resoluta carminatia ventositatū. et istud maxie cōuenit sicce. Nam dicit Sera. c. de ea. q̄ est de rebus magis cōferētibus inflationibus. i. ventositatibus. sed in humidis dicit inflatio. Item ruta vehementer acuit visum. et pyrie succus eius cū succo feniculi et melle collisio facto ex ea aut commesta vt dicit Aui. z. cano. c. de ea. Quia tñ in succo rute quedā est bauracitas nocens oculo: ideo ruta potest ap̄plicari oculo ventitando. ita q̄ solum vapor siue fumalia euaporatio eius et nō subā rute ad subām oculi perigat. Quarta est pira de quibus dicit Aui. z. ca. c. de eis q̄ sunt cura fungorū mortificantiū. Et qñ coquunt isti fungi cū puris minoratur nocumētū ipsorū. Vel potest iste textus verificari de puris aromaticis qui sui aromaticitate spiritus confortarent: et sic nocumētū veneni repellere. Quinta est rapbanus de quo dicit Aui. z. ca. c. de eo. q̄ cōfert morsui vipere ⁊ cū vino morsui cornute etiā. Et semē eius confert venenis et vermibus venenosis. Et si ponat fructus eius super scorpionē mori. et aqua eius est experta in hoc. et est fortior. Et si momorderit aliquē scorpio qui rapbanū cōmecerit non nocet ei. Et cōfert etiā p̄focioni qui sit a fungis mortiferis. Vel potest dici q̄ rap

phanus valet cōtra venenū. quia provocatius est vomitus. Et sic per vomitū stomachus purgat a malis humorib⁹ si qui in eo sint. Et circa istud sciendū est de raphano et radice que sunt p̄p̄inqua in cōplexione q̄ nocet corporib⁹ colerici generāt em̄ sanguinē acutū et pungitiuū. Et raphanus est malus stomacho faciens eructare. et generat humorē grossum. Et si digesta sit debilis generat humorē crudū. habet tñ virtutē subriliariā et incisivā. Quidā autē cōmedunt radicem et raphanū post alios cibos ad confortandū digestionē. de quo admiratur Ba. Unde verū est q̄ experientia docet. Et dicūt sapientes medici q̄ si cōmedant post aliū cibū inuānt ad digestionē et descensum eius et ventre latant. Sed si cōmedant ante aliū cibum impellunt ad superiora et vomitū inducunt. Bonū est autē q̄ cōmedant cū aceto et sale post alios cibos et in modica quantitate. Verū est tñ q̄ oculis nocēt et capiti. Ba. vero in al. dicit q̄ raphanus longam faciendo morā in stomacho incidit flegmarcius folia cibū digerūt et ap̄peritiuā adiunant q̄ parū sumitur de eis. Sexta est tyriaca. qui a toto genere valet cōtra venenū. Et ideo valet tam rationabilibus q̄ brutis cōtra venenum tam frigidū q̄ calidū. Et sub tyriaca potest cōprehendi metridatū q̄d silē opaf. De tyriaca em̄ dicit Aui. 6. i. trac. 3. c. 1. Scias q̄ canoh maximus in curatione veneni est confortatio caloris imati et excritio ipsius ad expellendū. sicut facit tyriaca. De tyriaca vero et metridato simul dicit Aui. 6. i. trac. 1. c. de medicinis cōmuniibus ad venena. Sunt medicine qui cōtrarie sunt veneno. quare nō permittunt ipsam peruenire ad cor. et sint sicut tyriaca et metridatarum.

¶ De Aere.

Aer sit mundus habitabilis ac luminosus

Nec sit infectus nec olens fetore cloace.

Die lufft darynn du wonst sey licht

Keyn vnuorgiffte vnd stincke nicht.

¶ In hoc textu notant̄ quatuor circa electionē aeris habitabilis: quorū p̄imū ē q̄ homo debet eligere aerem mundū. i. nō interfectū vaporibus. q̄ aer immundus alterat cor s̄m cōplexionē illius quod sibi cōmiscetur: sicut inuit Dally. in regn. i. cō. illi⁹ cano. Dia hoc em̄ 22. Scdm̄ est q̄ homo debet eligere aerē luminosum. Aer em̄ turbidus inducit in corpore tristitiā et pigritiā. q̄ aer turbatus cōmiscet hūiores. et turbidus ad cor puenit. quare ex ipso et humorib⁹ grossis et turbidis generant̄ spūs animā tristificātes et pigritiē inducētes. Atibū est q̄ q̄d mag⁹ iocundū facit hoīem atq̄ mīn⁹ grauē q̄ in claro aere ambulare vel mansurgere. Tertū est q̄ homo debet vitare aerē infectū. cuiusmodi est aer i quo fiunt strages. cōter em̄ in loc⁹ in quib⁹ p̄cessit moria hoīm infectio sequit̄ pestis et in locis vicis. Aer em̄ infectus q̄ inspirat insicit spūs in nro corpore. Quartū est q̄ homo debet vitare fetorē cloace. Et per hoc inuunt̄ infectiones piculas res aeris. cuiusmodi est infectio aeris latinarū vel fouearū quo quīue vel locorū in quib⁹ p̄iunt̄ cadauera mortua et ossa mortuorū. et aeris vicini aque i qua putrescit linū vel canapus. Aer em̄ taliter infect⁹ insicit spūs nostri corporis et maxie cerebro nocet. Et hic est q̄ d̄t Aui. 2. i. doc. 2. c. 2. Et aer q̄d dū ē tpatius et clar⁹ neq̄ subā extranea cōplexioni spūs cōtraria ei admiscet̄ est sanitatē efficiens et ipsam cōseruās et cū mutat̄ cōtrariū sue opatiōis opaf. Et pro maiori de claratiōe p̄dicorū sciendū est q̄ aer necessari⁹ est i regimie sanitat⁹ dupl̄. P̄lo q̄dē p̄pter refrigeratiōē cordis. Secdo p̄pter expullsiōē fumosaz sup̄fluitatū tribulantū spm̄ et calorē imatū. Sicut em̄ in exteriorib⁹ nos videm⁹ q̄ ignis sine puenitiōe aëris suffocat et extinguit. sic etiā imagitari debemus q̄ spūs et

calor innat⁹ indiget aere ipm nutritiē cōseruāre et obtrante. Obtemperatio igitur caloris innata fit per aeris attractionē: et depuratio fit per aeris expulsio-
 nē. Primum qdē fit p motū attractōis, et scdm p motū expulsōis. Si igit aer ex-
 tractū sit fetidus et impurus corūpit calor et spūs innatus. Aer igit debet esse
 bone subc cui nō admisceat aliquid ex vaporibus nec fumositare extranea. Non
 em̄ debet esse aer turbidus nec nebulosus nec malis vaporibus admixtus. hic
 em̄ aer būores cōturbat et aim cōtritat vt dictū est. Et debet esse discoopertus
 celo et non inter parietes et tecta cōstrict⁹. et vt sit ad vnū dicere, maxie cuitan-
 dus est aer inclusus et nō cuentat⁹. Aerū est tū q tpe epjdmie in quo accidit
 aeris putrefactio cōis, eligendus est aer inclusus. Unde spū⁹ illis bonū ē ma-
 nere in domibus et tenere fenestras clausas ne aer putrefactus ingrediat. s; ali⁹
 her discoop⁹ melior existit. Eurādus est p̄terea in regimie sanitat⁹ aer cui mis-
 scent vapores lacuū et pfunditatū aquā purridā cōtinentiū, et olerū talū q̄lia
 sunt caules et eruca et silia, et arborū viscositatū malariā, quales sunt ficus et ma-
 ces. Amplius eligēdus est aer in q sufflāt venti ex terra alta vel equali. Et mul-
 tū etiā solitari debem⁹ q aer nō excedat in aliqua qualitate primariū, scilicet
 tate frigiditate būiditate et siccitate. Qd si forsan cōtingat obtrēc p artē, quātū
 possibile est. Et ista colligunt ab Aul. z. i. doc. z. c. diuersis.

¶ De nimia potatione vini.

Si tibi ferotina. noceat potatio vini.

hora matutina rebibas. et erit medicina.

Warsiu truncken nechten spat

Trinck frū herwider- ist mein rath.

¶ In b̄ textu ponit vnū documētū et est q si q̄s male valuerit ex sumptiōe vini
 de nocte siue tpe ferotio, talis i crastio debet iterato sumere vinū. Tū potatio vi-
 ni nocturna potest inducere ebrietatē siue sitim matutina, si pōt inducere sup-
 calefactionē corporis. Si vō inducat supcalefactionē corporis, tunc maxim⁹ er-
 ro: est demane iterū sumere vinū, q̄ est addere ignē igni. Si vō homo incurrat
 ebrietatē cū aliquali nausea, tunc demane bonū est sumere vinū, q̄ ex sumptiōe
 vini, defacili tunc puocat vomit⁹, ex q̄ sequit mundificatio stomachi: qua mun-
 dificationē facta, defacili cessat nocumētū ebrietatis et nausea. Et p̄pter b̄ cons-
 sulit Dyppo, semel in mēse inebriari vt ex ebrietate, puocet vomitus qui ē maxie
 p̄seruatiū⁹ ab egritudibus chronicis, i. longis et malis. Si etiā ex potatiōe vini
 nocturna ledat aliq̄s, et hoc p̄pter inconstuetudinē potāci vinū, tūc demane po-
 test cōcedi vinū vt affinescat, et sic ininus ledit a sumptiōe vini. A cōsuetō em̄ mi-
 nor vult lesio vt vult Dy. z. amphorissimoz ibi. Ex multo tpe cōsuetā, rē. Si vō
 ex potatione vini nocturna sequit sitis matutina illa est mendosa, que curat po-
 tatione vini magis tamē sedatur potatione aque. Et quia iam dictū est de lesiōe
 et sumptione vini Sciendū est q̄ homo debilis cerebri, et etiā cuiuscūq; alteris
 us cōditionis summpere cauere debet a frequenti ebrietate. Frequens ebrie-
 tas s̄m Aul. in. i. c. de regimine aque et vini inducit sex incōmoda in corpore hu-
 mano quorū primū est corruptio cōplexionis epatis, quia vinū superflue bibis
 tum ad epar veniens vel superflue resoluit calorem ipsius, vnde amittit virtus
 tem sanguificam, et loco sanguinis generat aquositates efficientes ydropisum
 vel incendit epar et humores eius vnde generat lepra vel mama. Secūdū est
 corruptio cōplexionis cerebri propter assiduam eleuationem famozum vniū

ad ipsum, disponentiū calidū cerebrū manē z frenēsi, et frigidū epilenſie litargie appoplexie et suberō. Tertiu est debilitas neruorū, videm⁹ em̄ bibulos iuebria ri solitos tremere caput et membra, nō solū in ſenectate etiā in ſenecture et iuue tute quōq; Quartū est egritudines neruorū sicut ſpasmus et paraliſis, qz vinum ſuperflue acceptum ſepe in ſtomacho acetum efficit: quod valde nocet neruis. Sēpe qz cōuerſit ex defectu digeſtionis in aquoſitates indigeſtas que neruos remollit. Et ſepe ducit humores groſſos ad neruos quibus diſtendunt vel cō ſtrahunt. Quintū est appoplexia ppter humiditates cerebri multiplicatas a vi no. ita vt totaliter opilent vias ſpirituū animalū a cerebro in membra. Sextum est mors ſubitanea dum ſc3 ſterrendo et dormiendo vie anbeltrus multitudine vini vel humiditatu ex eo generatarū claudunt et cūius ſuffocāt. Et licet vinū immoderate ſumptū predicta inducat nocumenta, moderate tñ ſumpta multa inducit iuuamēta. Tangit em̄ Aui. c. ſalle, quinq; eius iuuamēta. Prīmū est qd est bonus cibi penetrator in toto corpore, .i. ſacilem efficit penetrationē cibi cut immiſcet ad oia membra ſui caloris ſubtilitate z cōuenientia in ppietate ocula. Scōm est qd incidit in flegma. Et hoc ſuis calore et ſubtilitate ſubē, reſoluit ipſum coaptando expulſioni vias aperiēdo et naturā cōſortando ad expulſio nem. Tertiu est qd incidit colerā rubeā in vīna et alijs euacuationibus vt ſudoꝝ re egeſtione et reſolutionē inſenſibili. Et iſtud intelligendū est de vino ſubtili ſub rubeo vel albo qd vel debile ſit ex natura ſui vel fortiter limphatum: Alioquin multiplicaret colerā per conuerſionē ipſius in eam et ſuper calefactionē epatis ab eo. Quartū est qd facit melancoliā: que groſſa est et tardi motus facili ter laſ bi per cannales pporis ab epate ad ſplenē, et a ſplene ad os ſtomachi, et tandē a corpore cū ſecibus exire, et ſlectit ſeu reprimunt nocumentū melancolie ppter contrarietate in cōplexione et modo ſubē et in effectibus Nam melancolia tri ſticiam puſillanimitate et auariciā parit. Vinū vero gaudiū, audaciā, magnani mitatem et liberalitate. Quintū est qd reſoluit oēs modos ſeu ſpecies latitudis niſi multa qualitas extranea fuerit eis ſociata, qz vinū reſolutoſ ſpiritus abun de reparat, virtutē cōfortat, humiditates relictas in muſculis, neruis, cordis, et iuncturis tollit aut minuit. Et ſi fuerit opus humectatione vt in laſſitudine are factiua vinū veloci ter humectat dummodo limphet. Pter hoc aut iuuamēta plura alia inducit. Omniū em̄ veloci ter et ſubito nutriētium est vinū calozē et ſpirituū naturalē cōfortat, et totū corpus calefacit, ingenū clarificat, ſtram cōpes ſcit, triſticiā remouet, libidine incitat et ſuper oēs porus, ſemirudos humores digerit. Et vt ſit ad vñū dicere, Vinū reddit hoīem virilem et ſm animā et hū corpus, vnde ceteris parib⁹ nō bibētes vinū ſunt effemati reſpectu bibētū vinū

¶ De meliori vino.

Signit et humores, melius vinum meliores
Si fuerit nigrum, corpus reddet tibi pigrum
Vinum ſit clarumq; vetus ſubtile maturum.
Ne bene dilutum ſaliens moderamine ſumptum.
*Der beſte weyn dem leyb wol nützt
 Der ſchwarzfarbweyn benympt den luſt
 Trinck meſſig alten ſubtiln weyn
 Gemiſchte clar ſpringend ſal er ſeyn.*

¶ Hic primo ponit vñū documentū de vino. Et est q̄ vñū melius meliores ger-
nerat hūiores. ⁊ causa est. quia quāto massa humoꝝ est melior. tanto hūiores ex
ea genti meliores esse debēt. Deinde subdit q̄ vñū nigrū inducit pigrnā i cor-
pore. Et causa est. q̄ vñū nigrū grossius et terrestrī⁹ est reliq̄s. q̄ spūs ab eo ge-
niti grossi sūt Juxta aliā auctoritatē Sa. prius al. Quicquid de aliqua re dissol-
uitur ei vnde dissoluit necesse est vt assimilē. spūs aut̄ grossi faciūt corpus graz-
ue siue pigrū. Deinde ponunt seprē documēta circa electionē vini. Prīmū est q̄
debet eligi vñū clarū. tale em̄ quia subtile spirit⁹ subtile et clarū generat.
Scdm̄ est q̄ debet esse vetus. i. nō nouum. nouum em̄ vñū siue multū ceteris
partibus facili inebriat. fluxū ventris prouocat. atq̄ colicā inducit ⁊c. accitua
posteri⁹ dīceda ibi. Impedit vñā Nec est intelligendū q̄ vñū oīno debet esse
vetus. tale em̄ fm̄ Aui. in. i. c. de re. aque et vini. est quasi medicīa: et nō sicut po-
tas. i. magis inest ei virt⁹ alternatiua corporis ad caliditatē et siccitatē q̄ virtus
alterabilitatis a corpore per opus nutritiōis et est pauci nutritiōis. q̄ est spolia-
tura a fece et a viriditate quā p̄habuit et pene ignē faciūt. p̄pter qd̄ in aggre. sc̄i
bi. c. de vitē auctoritate Sa. q̄ ē calidū et siccū i tertio gradu. Tertiuū est q̄ vñū
bz ēē subtile. Subtile em̄ vñū m̄ros spūs p̄creat atq̄ subtile grossū aut̄. gros-
sios. Quartū ē q̄ vñū debet eē maturū et nō stipticū. Vinū em̄ stipticū abscondit
oēs spēs euacuatiōis. vt vult Sa. i cō. illi⁹ ca. 3. p̄ti. regimīs acutorū Sc̄ndū
enā ⁊c. Et ergo nocet corporib⁹ indigētib⁹ euacuatiōe per vñā et omnibus
membus superiorib⁹. vt ibidē enā dicit Sa. Tercū est tñ q̄ vñū stipticū conueni-
ens est infirmitatib⁹ accidētibus in intestinis. vt ibidē dicit Sa. et enā superius
dictū est Remouet tñ stipticitas a vino per multā cōmixtiōē aque. vt ibidē enā
am vult Sa. Quintū est q̄ vñū debet esse limphatū. quia per hoc remittit vñū
a sua fumositate. et sic minus inebriat. Et istud est verū de vino subtile. Vinū tñ
grossum si limphet citius inebriat. q̄ per hoc subtiliat et magis fumosum effici-
tur. Et de isto vino intellexit Aui. qñ dixit in c. de regimie aque et vini q̄ vinum
limphatū citius inebriat q̄ vñū purum. Sextū est q̄ vñū debet esse saliens cū
ppinat. et est de cōditōibus boni vini prius dictis. Seprimū est sumptū ex cō-
ditiōe bibentis et nō vini et est q̄ vñū debet t̄pate suū. q̄ t̄pate sumptū acuit
ingeniū. ⁊ iducit inuamēta prius narrata. Ex predictis omnibus cōcludi potest
q̄ vñū eligibili⁹ et meli⁹ infantatis regimie est vñū mediū seu eq̄le inf̄ vetusta-
tē et nouitatē. et est clarū ad rubedinē trahēs bonū habēs odorē et eq̄lis saporē
qd̄ nec acre. nec acutū. nec dulce sit. qd̄ nō fumosum nec grossum nec valde sub-
tile: s̄ ad subtilitatē declinās: qd̄ enā inter fortitudinē et debilitatē obrinet mēs
diocritatē: qd̄ enā nō creuit in saxosis et lapidosis montib⁹ nec in terra simplē
nō nimis calida nec nimis frigida. Et ista partim colligunt ex Aui. i primo lo-
co pal. Circa regimen vini quo ad etates notande sunt tres regule quas ponit
Aui. in primo loco preallegato. Prima est q̄ dare vinum pueris in potu est sis-
cut ignem addere igni in lignis debilibus. eo q̄ pneri vehementer rari sunt. et
defacili inflammabiles propter abundantiam sui caloris innati. Et sunt debilis-
simi neruorum et debilis cerebri. quare ledit eos multipliciter vinum et inflams-
matione facili et percussione cerebri et neruorum sua penetratione facilima et
fumatione copiosa. Cum igitur pueris vinum in potu datur calor eius inflams-
mabilis calori pueri inflammabili additur in corpore pueri. quod est pauca res-
sistentie. Sicut debile lignum vel arundo sicca vel stipula arida ante faciem
ignis. Secunda regula est q̄ sent semper potest dari vinum in potu quantum
tollerare potest sine nocumento. s. appetitu quantum appetit naturalit̄ et res-
gylato. Sicut enim veteres. ocree aride et rugate renouantur oleo. lenius

tur et applanant sic, corda senum potu vini electi, sic vini beluacēsis. Senes em̄ frigidī sunt et a vino calefiant: et habent spiritū trīstē et abundāt in melencolijs sed vinum exbilat eos et melancolias reprimūt: cōmuniter male dormiunt. vñ num vero prouocat in eis somnū. Ad opilationes p̄ni sūt, quas vinū aperit, eas prohibet. Et sic sicut vinū est pueris cōtrariissimū, ita senibus vtilissimū. Tertū est vinū t̄pate, dandum est iuuenibus, temperate quidē s̄m mensurā quantitātī uam et decentē s̄mp̄ationē. Licet em̄ iuuenes sint calidī sicut pueri, tamen habent membra solidiora, neruos et cerebrū fortes: quibus potenter resistunt, nō cumētis porus vini. Consequēter etiā dicit ex potu vini sobritē sumpti iuuamētā plurimā: videlicet educationem colere corporale, roburet ingenij acumen: abundantiā spirituum subtilium et paruorum.

¶ De Cereuisia.

Non sit acetosa cereuisia sed bene clara.

De validis cocta granis satis ac veterata.

De qua potetur stomachus non inde grauetur.

Das byr-dem malz ader farb gepicht

Das essig-ader iungē ist trinckē nicht.

¶ In hoc textu ponunt. Primo quinq̄s circa electionē cereuisie. Quorū primū est q̄ debet eligi cereuisia non acetosa, quia acetosa nocet stomacho. Acetū em̄ nocet neruis s̄m. In pluribus passibus. Jam stomachus est membrū valde neruosum, et hoc quo ad eius officij. Scdm̄ est q̄ cereuisia debet esse clara quia turbida opilat atq̄ calculosis nocet nimij s̄mpinguat ac inflationē inducit, atq̄ breuitatē ambelitus: et est multorū s̄legmatū generatiua. Tertū est q̄ debet eligi cereuisia de bonis granis nō corruptis, s̄ de optimo ordeo: tritico s̄ ue auena, quia quāto grana sunt meliora, melior ex eis generat̄ humor. Quartū est q̄ cereuisia debet esse bene cocta, quia melius digerit̄ et am̄abilius a natura recipit: et nocumenta que proueniunt ex bibitione eius melius tolerant. Cereuisia em̄ non bene cocta ventositates in ventre inducit, foratōnē inflationem atq̄ colicam. Quintū est q̄ cereuisia debet esse antiqua et a fecibus mundata nō nimij recens. Recens em̄ cereuisia inducit eadē nocumenta que cereuisia nō bene cocta: et cū hoc de se facillime inducit stranguriam. ¶ Secundo vñ documētum circa vsū cereuisie. Et est q̄ vsus cereuisia debet ea vti t̄pate sic q̄ nō grauetur stomachus vel inducat ebrietas. Ebrietas em̄ que ex cereuisia prouenit deterior: est ea que ex vino est et magis durans: cū de cereuisia sumit̄ et vapores eleuati ad caput sunt grossi, quare minus resolubiles sunt q̄ qui ex vino eleuantur. Et est hic sciendum q̄ in principio prandij vti cene ceteris paribus vtilius est incipere suum potum a cereuisia q̄ a vino. Cuius causa est: quia in principio mense corpus est famelicū: et sic stomachus ante principij sumptionis t̄bi famelicus erar: et sic trahit sup̄fluitates a membris. Si ergo vinū in principio mense daretur ex quo natura maxime trahit vinum: quia de se maxime nutritiuum ille sup̄fluitates: a stomacho tractē simul cum vino ad partes corporis traherentur, sed natura non ita auide trahit cereuisiā. Similiter cereuisia lauat humores adherentes officio stomachi. Et p̄pter illam causam medici consulerūt q̄ in maxima fame debeat prius prouocari vomitus q̄ cibis sumat̄: ut ille susperfluitates a stomacho famelico trahere euacuantur, ne cōm̄scentur cum cibis: Similiter timens sitim ex nimia potatione vini debet bibere cereuisiam. Ip̄sa enim sitim mendosam reprimt̄.

¶ De temporibus anni

Temporibus veris. modicum prandere iuberis

Sed calor estatis dapibus nocet immoderatis

Autumni fructus. caueas ne sint tibi luctus

De mensa sume. quantum vis tempore bruma.

Im lentzen isß mit messickheit

Im summer würt dyr schlemmen leid

Des herbstes frucht wünsch nicht vmb süß

Im winter isß nach allem lust.

¶ In hoc passu determinat de quantitate cibi sumēdi s̄m diuersitatē t̄pm quāta tuor anni. que sunt. ver. estas: autumnus. et hyems: et dicit textus primo q̄ t̄pe veris debent⁹ modicū prandere. i. paucū sumere cibum. Et idē vult Alu. z. cañ. doc. z. .c. 6. de regimie t̄pm cū rectificatione aeris. Et rō hui⁹ est vt ibidē etiam vult Alu. q̄ t̄pe hyemis p̄pter gelositatē exercitiū prauitatē. et resolutionis prohibitionē multiplicant humores crudi et maxie flegmatici q̄ p̄pter p̄portionalitātē t̄pis tē maxie generant: et isti in interioribus corporis coadunant p̄pter frigus circūstans. Aer autē superueniens istos humores crudos in interioribus coadunatos eliquat z̄ facit eos currere per totū corpus: quare natura tunc multum occupat circa digestionē eorū. Si ḡ t̄pe veris daretur magna quantitas cibi natura a digestionē talium humorū flegmaticorū impediret et diuerteret: quia per istos humores et magnā quantitātē ciborū nimīū grauaret. et sic tales hūores in corpore maneret indigesti. et curretes ad aliq̄ membrū illic egritudine inducerent. Et ḡ summopere cauere debem⁹ a magna quantitate ciborū in vere. quia diminutio ciborū tali t̄pe est vnū de maxie preferuatiuis ab egritudinibus: veris. vt vult Alu. in .i. loco pal. Et istud q̄ dictū est maxie veritatē habet de mēdio et fine veris et non de initio etus q̄ initū et⁹ hyemi assimulat: quare tē hō potest nutrirī sicut in hyeme. et istud etiā intelligendū est q̄ ver inuenit corpus replerū humoribus flegmaticis crudis. Si em̄ ver inueniat corpus spatū in humorib⁹ cib⁹ in eo dandus est s̄m mensurā caloris innati z̄ resolutionē q̄ fir a corpore. q̄ tunc ablata est causa. quare diminueret cibum. Et istud voluit Hypo. .i. ampho. dū dicit. Ventres hyeme et vere calidissimi sunt natura et somni longissimi In his igit t̄pibus oblationes plures dande sunt. et em̄ timatus calor est multus. nutrimento igit indiget ampliori. Secūdo dicit q̄ nimia sumptio cibi nocet in estate: Cuius causa est q̄ tunc t̄pis digestiua virtus est debilis cū spūs et calor innatus qui sunt instrumentū virtutū multū sunt debiles et parū resoluti p̄pter calozē extrinsecū vehementē trahentē eos ad exteriora. et ergo multus cibus nō possit digerī. Et circa istud sciendū est q̄ p̄pter vehementiā resolutionis humiditatū tam subtiliū q̄ nutrimentaliū corporis in estiuo t̄pe grossior et maior cibus exhibēd⁹ esset si virtus sufficeret ad digerēdū tale et t̄m. sed q̄ nō sufficit vna vice multū digerere cibū parū sepe z̄ sepe de eo dandū est. iuxta illud Sa. .i. ampho. cō. illi⁹ ca. Et quib⁹ semel aut bis dicētis. In estate cibus multoties erit dandus et parū. multoties. q̄ indiget p̄pter sepiusimā dissolutionē. parum p̄pter virtutis defectionē. Et licet in estate parum de cibo sit dandū: multū tū de potu potest dari cū tunc resolutio maxia fiat et desiccatio corporis et eleuatio caloris sup̄ hūidū et plus sitat hō q̄ alto t̄pe. Verū est t̄m q̄ pot⁹ vini et p̄t p̄tue vniost puri minued⁹ est. q̄ tale vinū est facili inflāmabile et calozē tā acutū

effu violēto ex candescere factū. Et si bibat vinū miscēda est multa aqua: et bis
 mittat vinū vetus et forte. Tertio dicit q̄ in autūno debem⁹ cauere a fructibus
 saltē illi⁹ r̄pis vt vuis, p̄ficis, ficub⁹ et s̄rib⁹, vel saltē nō multū de eis cōmedere
 q̄ tales fructus generāt sanguinē dispositū ad putrefactionē p̄pter ebullitionē
 quā in corpe et hūorib⁹ factū: et maxie si fuerint in stomacho immūdo vel in ca
 cochimico corpe: recepti q̄le corpe in autūno sepi⁹ occurrit. Et sic male tē accis
 dūt egritudies, s̄. variolē mobili et pestilētes. Pro maiori t̄m noticia regis cibi
 et pot⁹ tpe autūni sciendū est q̄ tpe autūni debet euitare fames sitis et repletio
 m̄si cibi i vna hō vt vult Bā. in a. c. de re. corpe fm̄ tpa. Vinū p̄ter ea qd̄ bibit
 tpe autūni vehemēter est limphandū vt corpus humectet et calorē repumat. s̄
 nō supflue debet limphari intātū quātū in estare: neq̄ supflue debet tūc bibi. q̄
 tunc natura debilitata nō sufficeret ip̄m regere et digerere et nimis limphatū ca
 lorē obrūderet et multiplicaret ventositates q̄b⁹ colica generari possēt. Quarto
 dicit q̄ tpe hyemali debem⁹ sumere cibū t̄m quātū volum⁹. i. plus q̄ ceteris pri
 bus. Et idē vult Aut. in. i. loco pal. et Bā. i. cō. illi⁹ am. i. pri. ampho. Et quibus
 semel aut bis. vbi dicit. In hyeme mult⁹ cibus et paulatim est dandus. Et rō
 hui⁹ est: q̄ calor n̄ri corpe in hyeme est fortissim⁹. tū q̄ vitus. tū q̄ fortiss⁹
 catus per antipharistēsim. i. iuxta positionē sui cōtrari⁹: vtz frigiditatē aeris no
 stra corpea circūdantis. Et istud verū est in corpeb⁹ robustis et carnosis. et
 nō in raris et debilib⁹. q̄ in talibus corpeb⁹ frigus intensum hyemis nō con
 fortat calorem. sed magis debilitat. Et istud inuicē Hypo. i. am. dicēs. Ventres
 hyeme et vere calidissima sunt natura. et somni longissimi. In his q̄ t̄pib⁹ obla
 tiones plures dande sunt. q̄ calor est multus nutrimento igit̄ amphi⁹ indiget.
 Et isto etiā sequit̄ q̄ nutrimenta grossiora et duriora digestiōis cōueniūt: hyeme
 q̄ alijs t̄pib⁹. q̄ calor ē fortior. Vinū aut̄ quo vtēdū est hoc tpe debet esse rosēū
 nō albū cū aqua pauca. Notandū hic q̄ licet cōsideratōe habita ad fortitudinē
 caloris et digestiue virtutis in hyeme grossiores et densiores cibi cōueniāt: q̄ t̄m
 corpa tūc disposita sunt ad opilationē et repletionē ex flegmate plurimo: nec
 ab eis resolutio m̄tra fit a cōmēte. tuti⁹ est vti tūc mediocrib⁹ cibis inter solidū
 et rarū. grossum et subtile sicut caribus hedi vituli et mutonis lactis p̄cis ⁊ can
 cris. et vtentib⁹ grossiorib⁹ cibis vt boue porco ceruo conchis ostris carpis et
 s̄rib⁹ expedit vnica cōmēstioe in die cōi hēnt vel vtant sepe rebus diureticis et
 aperitis. vt petrosilino nasturtio apio et similib⁹ ⁊ forti vtantur exercitio.

¶ De malo potu corrigendo.

Salvia cum ruta faciunt tibi pocula tuta.

Adde rose florem minuit vehementer amorem.

Salb vnd rauth macht siehern trangk

Die roß dar bey die lieb bezwangt.

¶ In hoc passu ponunt duo remedia corrigentia potū malum: quorū primum
 est salua cuius folia inposita potui corrigūt malitiā potus sua p̄prietate. ⁊ est
 am in se habent virtutē cōfortādi nervos et cerebrū quib⁹ cōfortatis melius re
 sistūt malis sumis recipiēdis q̄ p̄ueniūt ex malo potu. Scdm̄ est ruta cui⁹ etiā
 folia integra absq̄z corū alia contritione debēt potui imponi. q̄ sua caliditate et
 p̄prietate corrigunt malitiā potus. Et de ruta quōd valet contra venenū prius
 dictum est ibi Altea nux̄ ruta. Postea subdit textus q̄ istis duob⁹ predictispos
 test addi flos rose. Et hoc maxime debet intelligi de rosa rubea que sua aroma
 licitate exsistēte in ei⁹ superficie. ⁊ similiter sua s̄ticitate corrigit malitiā potus.

¶ De Nauſea.

Nauſea non poterit. quenq̄s vexare marina.

Antea cum vino mixtam ſi ſumpſerit illam.

Das in her dyr keynen grawen brengt

So du eß vortringſt mit weyn gemengt.

¶ In hoc textu ponitur vñū remediū contra nauſeam ſiue vomitū pueniēs ex tranſſretantibus nō cōſuetis dicens. q̄ ille qui debet tranſſretari anteq̄ nauē intret debet aliquibus diebus miſcere aquā marinā ſuo vino. Et iſtud eſt remediū pro diuitibus q̄ ſi pauper fuerit debet portare aquā marinā vt facilius nauſeam emeret. Et cauſa huius. quia aqua maris falſcedinē habet et ſic ſua falſcedie et ſtipticitate qua cōſequit falſcedinē orificiū elandit. Et per hoc vomitus impedit. Et circa iſtud eſt norandū q̄ ſicut vult Aui. 3. in c. de regimie iter ageris in mari. viator: in mari nō debet multū conari retinere vel cōpeſcere a puncto pro nauſeā vel vomitū. ſed dimittat vomitus ipſius continuari donec per ipm fuerit bene purgatus. hoc em̄ preſeruat a multis egritudinibus. et hedū preſeruatrimmo etiā curat vel alleuat graues et magnas egritudines. vt leprā ydropiſim appoplexiā et frigiditatē ſtomachi et eius inflationē prout vult Aui. 3. in doc. z. c. z. Si tñ vomitus viatoris in mari ſuperfluit ſic q̄ vehemēter debet iter ipſum reſtringendus eſt cōmeſtione fructuū ſtipricorū et acetorum ſicut ſunt citonia maclana acetofa. Uel poma de capenduto mala granata acetofa quibus orificiū ſtomachi confortatū depellit humores inferius. Et ſtomachus etiā cōfortatus ab his humores repellit effluentes ad eum exagitatione ab vñ djs. Uel poteſt ſemen ap̄itorrefactū bibi cū vino vel abſinthiū poteſt cōmedi aut bibi. Et ſimiliter panis aſſatus et inſuſus in vino bene redolente cōmeſtus valet ad idem. Et vñ valet nutritio viatoris in mari ex cibis acetofis cōfortantibus os ſtomachi. et phibentibus vapores et fumos aſcendere ad caput ſicut ſunt lentea cocte in aceto vel in ſucco vñe acerbe.

¶ De generali condimento.

Salvia ſal vinum. piper allea. petroſilinum.

Ex his fit ſalſa niſi ſit commixtio ſalſe.

Salb/ ſalz/ knoblach vñd pfeffer

Weyn/ petterſilg machen eyn ſalſen here.

¶ In hoc textu ponit̄ modus faciendū ſalſamentū cōe ſi in menſa deficient ſalſimenta ſpecialia. Et pro illo ponunt̄ quinque ex quibus poteſt fieri ſalſamentum. Prīmū eſt ſalvia. qua fit condimentū in aſſatione auce ſiue decoctione. Cuius ſaliter em̄ auce aſſate ſiue porcelli ſalvia implent vt humiditates ſuperſue ſiue viſcoſitates extrahant. et odor ſalvie aucis vel porcellis immaneat. Poſt aſſationē tñ ſalvia eſci debet et nō cōmedi. Similiter ex ſalvia fit condimentū comēſtibile a ruſticis vel cōmumbus in cōmeſtione auce. terunt em̄ alleum cū vñ no et ſalvia ad auferendū aliquid ſaporis allū. Secundū eſt ſilicū et eſt ſalſamentum diuitū ſiue nobilitū. Ipſi em̄ deficiente ſinapio vel vertuto ponūt in ſalſerio vñū cui modicū ſalſis admixcent. Tertium eſt piper. et eſt ſalſamentū ruſticorum cōmeſtibile em̄ piper cū fabis et piſis. Similr etiā ex pane aſſo cereuiſia vel vñ et cū piper fit ſalſamentū nigrū ad modū pulſis quod piper dicit. et hoc ſuper effundunt carnibus aut piſcibus. Quartū eſt alleū ex quo etiā fit ſalſamentum.

rusticorum. miscet enim cum molli caseo et lacte terendo allium. et sic comedunt cum
 cibo siue asso siue elixo siue salso siue dulci et cum ouis duris. Quinque est petrosili-
 num ex cuius folijs contusis cum veruto vel albo vino fit viridis salsa cum assis co-
 mectis. Et circa istud est notandum quod salfameta siue salse diuersificant pro tem-
 pte. Temporibus enim calidis declinat salse ad frigus vel paucam caliditatem tem-
 poribus vero frigidis e contrario. Materia igitur salfarum in estate sit verutum vel agre-
 sta de summitatibus vitis vel acetum. succus linonum vel citrangularum generato-
 rum cum succara et aqua rosarum. Et interdum nisa fed qui sunt in estate potest ad-
 di aliquantulum serpilli et petrosilini ad obtemperandum frigiditatem pedictorum. Ma-
 teria vero salfarum competentiu temporibus frigidis sunt sinapium. eruca. zinziber. piper. ci-
 nanomum. gariofilum. allea. saluia. menta serpillum. et petrosilinum vinum aq. carniu. ace-
 tum non forte. sed propinquum nature vini et in temporibus mediocribus sunt mediocriter
 caliditatis et frigiditatis. Secundo diuersificant ratione cibariorum pro quibus sunt.
 nam alia et alia cibaria indigent alijs et alijs salsis sicut sciunt dominorum cocti.
 Quoniam enim et sicut vitulorum capreolorum salsa conueniens est salsa viridis. In esta-
 te quidem ex aceto et agresta cum paucis speciebus et sine alleis cum petrosilino zin-
 zibere albo et agresta et pane asso infuso in aceto vel agresta. In hyeme sit eadem
 salsa cum pluribus speciebus et paucis alleis et optio vino et pauca agresta. vel se-
 sufficere sinapium et eruca. Salsa autem pro carnis bouinis elixis est piper bul-
 litum quod fit ex pipere et pane asso et aqua carniu. et pauca agresta. et ista eadem
 salsa est satis conueniens carnis porcine in hyeme. Possunt etiam carnes por-
 cine comedere in estate cum aceto et petrosilino in principio refectiois. Si autem pre-
 dicte carnes pastillant et specialiter bouine et porcine. in hyeme quidem apponant.
 cepe alleum cum puluere specierum dulcium in parua quantitate. in estate vero sine ce-
 pis et cum veruto vel possunt apponi cepe parue et in pauca quantitate. Si autem
 pastillatura sit ex carnis subtilioribus non apponant cepe sed in estate lac amigda-
 larum cum veruto et paucis puluere specierum dulcium. et in fine potest apponi ouum
 conuassatum cum agresta. sed in hyeme loco agreste ponit vinum et plus de specie-
 bus. Assature autem cuniculorum et pullorum iuuenum conueniens est salsa in qua est et
 nanomum et mica panis cum agresta quidem in estate et cum vino in hyeme. Assature
 re autem porci salsa conueniens est liquor descendens conuassatus cum optimo vino
 et cepis in hyeme et in estate viridis salsa superius notata. Assature autem fasianorum
 et columbarum et turturum nulla alia salsa indigent nisi sale. Caponum autem et galli-
 narum elicatorum conueniens salsa est aqua decoctionis corum cum aliquantulo pul-
 ueris specierum dulcium. et precipue si in predicta decoctione addat saluia. yfopus pe-
 trosilinum. et hoc in hyeme. et in estate sufficit sola aqua cum aliquantulo succi sumi-
 mitatum vitis. Sed pro salsa caponum et gallinarum pinguium pastillandorum nihil pe-
 nitus est apponendum nisi aliquantulum pulueris specierum et in fine agresta supra-
 dicta in estate. optimu vinu in hyeme. Pisces vero quanto sunt grossioris carnis.
 et difficilioris digestionis et maioris superfluitatis et humidioris nature. tanto
 indiget salis calidioribus et acutioribus. et hoc etiam verum est in carnis.

¶ De lotionibus manuum.

Si fore vis sanus ablue sepe manus.

Lotio post mensam tibi confert munera bina

Mundificat palmas et lumina reddit acuta.

Masch deyn hend vnd lass seyn nicht.

Du reinigst dich vnd schreffst deyn gesicht.

In hoc textu ponunt due comoditates prouocantes ex lotionne manuum post cibum sumptū. Prima est. qz per hoc palme manus mundant. Secda est. quia reddit lumina acuta. i. prodest oculis et hoc magis per accidens. qz manus sunt instrumēta mundandi oculos. quare multū cōfert eas esseundas. Et de istis comoditatibus dictū est etiā prius ibi. Lumina mane manus.

¶ De Pane.

Panis non calidus nec sit nimis inueteratus

Seo fermentatus oculatus sit bene coctus.

Modice salitus frugibus validis benefictus vel pistus

Non comedas crustam coleram quia gignit adustam.

Dein brot sey weder warm noch alt

Geseurt vnd leicht nicht gar an saltz

Von guten getreide wol gebacken

Die rynd thut schwarz geblüte machen.

In hoc textu ponunt duo vitanda circa electionē panis. Prīmū est caliditas. Non em̄ debet panis cōmedi calidus. Panis em̄ calidus est hūane nature nocuius. Iuxta illud Aui. z. cano. c. de pane dicitis. Non comedat calidus sicut est. Panis em̄ calidus nō est apud naturā receptibilis et acceptio eius qui est de furio et reliquorū sibi similiū est mala. Et rō est. qz talis panis multū opilat. Et postea iterū dicit Aui. Panis calidus sitim facit sua caliditate et natat p̄p̄ suā humiditate vaporosam. et est velocis digestionis et tarde descensionis. Et quous iste panis calidus nō cōueniat in regimie sanitatis q̄ ad esum. odor tñ panis calidi multū cōfert. resuscitat em̄ sincopizantē. z. possibile est aliquos hoies viuere ex odore panis calidi. Scdm̄ est q̄ nō debem⁹ comedere panē diu pistū siue mustidū. qz talis panis nō est cōuentēs pro nutrimentō nature hūane. efficat em̄ corpus ac humores melācolicos generat. et ex isto relinquit q̄ panis nō debet esse calid⁹ nec vetustate induratus. sed priorē die coctus. Postea in textu ponunt quinqz cōditiones panis electi. quarū prima est q̄ panis debet esse fermentatus bene. Et istud vult Sa. i. alimē. c. z. dices. Optimi aut̄ panū pro digestionē sunt qui magis fermentati et qui assationē habuerunt a dimensurato igne in cibano. Et iterū eo. c. dicit q̄ vero penitus infermetat⁹ est. nulli vtilis est. Et fm̄ Aui. z. cano. c. de pane. Panis habēs parū fermenti plurimū est nutrimentū. s̄ eius nutrimentū opilat nisi illos qui sunt plurimū exercitiū. Secda est q̄ panis debet esse oculatus. i. porosus. Et per hoc denorat q̄ viscositas ei⁹ est ablata. Tercium est tñ q̄ iste panis fm̄ Aui. loco p̄alle. velocis est penetrationis et minoris nutrimentū et deterioris. sicut est panis opirus qui est plurimū furfuris. Tertia ē q̄ panis debet esse bene coctus qz panis male coctus male digestionis est. et sto macho grauedinē affert. Et Aui. z. ca. loco p̄alle. dicit. Et ille qui nō bene decoquit est plurimū nutrimentū. sed etiā nutrimentū opilat nisi illos qui sunt plurimū exercitiū. Et panis de patella est hui⁹ generis. ei⁹ nāqz ps interioro raro decoquit bene. Quarta est q̄ panis debet ee tpare salit⁹. Nisiū em̄ dulcē opilat et nimū salis efficacat. Moderate tñ salis optimū nutrimentū p̄bet dum tñ cetera cōditiones assint. Quinta est q̄ sit factus ex optis granis. videlicet ex optimo tritico et sana messe collecto. Deinde subdit textus q̄ nos debemus cauere ab illa

cruste panis. quia illa generat coleram adustam siue humorē melancolicū. ex quo em̄ ipsa adusta et sicca et humor ab ea genitus adustus erit et siccus. ⁊ ppter eas nobiles qui natura colerici sunt deponere faciunt sapientiorē crustā panis ac insidiosiorē quos instantē prelati et delicioſi. Eligatur igitur mica panis qui est mesioris maioris et velocioris nutrimenti q̄ crusta. Acrum est tamen q̄ aliquando cōuenit sanis habētibus stomachū humidum et uolentibus demacerari et in fine cōmestionis plus cōpctur. Iuuat em̄ cibi descensum et confortat ouiscium stomachi. Postea in duobus ultimis uersibus inuuit q̄ panis bonus debet habere istas quinque cōditiones. s. q̄ sit salitus fermentatus. bene coctus. purus. s. de mundis granis et sanis. s. de granis sana messe collectis. Et istas cōditiones partim inuuit Aut. loco palle. dicit. Oportet ut sit panis mundus salitus massam habens cōfectam fermentatus coctus bene et una nocte permanēs. Et circa istud est sciendū q̄ si querat nutritio maior: et prior mundificet panis a fursure et si uelimus uentris subductionē aliqualem dimittamus aliquā partē fursuris. fursur em̄ parum nutrit. et uentrē subducit et farina econuerſo.

¶ De carnibus porcinis.

Est caro porcina. sine uino peior ouina

Si tribus uina. tunc est cibus et medicina.

Ilia porcorum bona sunt. mala sunt reliquorum.

Eyn gutter schweynen brath mit weyn

Wirt dyr seyn eyn ertzney

Do mit das schweyn den schöps vberwint

Schweynen gkröß die besten synt.

¶ In hoc textu cōparat auctor Primo carnē porcina carnē ouine dicens q̄ caro porcine sine uino minus sana est ouina. tñ si caro porcina sumat cū uino ipsa est optimā nutrimentū et medicinam prebens quia multū humectat. Et hoc intelligendum est maxime de porcellis assis siue de apris optime preparatis. Et circa istud est sciendum q̄ carnes porcine quibus rustici et cōmunes utuntur quando uidelicet sunt fassē uel sole uel fumo exsiccatō nullo modo saniores sunt carnibus ouinis ceteris paribus siue cū uino siue sine uino sumant. Sed istud dictum ueritatem habet de carnibus porcellozum assatorū uel de carnibus apris modo predicto. ¶ Secundo cōparant omasa porcorū omasis reliquorum brutorū Et dicit textus q̄ omasa porcorū. s. intestina preualēt quo ad usum sit restinis aliorum brutorū. Cuius ratio potest esse ista. q̄ pauca intestina coms medius nisi illa qui replentur sanguine uel qui animalū multū sunt pinguiū cuiusmodi sunt porci. Nam solus sanguis porci ppter suā cōplexionem et similitudine in cōplexionis cū natura humana est sanguis quo omasa siue intestina replent. Et similitr porci facilius impinguant q̄ aliqd̄ alio: ū bruto: ū. ideo magis sumuntur intestina porci q̄ aliorum brutorum.

¶ De Musto.

Impedit unam mustum soluit cito ventrem

Epatis emfraxim. splenis generat lapidemq̄.

Der most den harm vohindert sehr.

**Den mastbarm macht er loß vnd lehr
Er thut dem mylß vnd leber schaden
Vnd dich mit dem steyn beladen.**

¶ **Hic ponunt quicq̃ nocumēta pueniētia ex potatione noui vini vel musti.** Primum est q̃ mustū impedit vinā et hoc potest intelligi dupl'r. Primo quia multum grossum ppter suam grossitudinē ex fece admixta opilat ipsum epar quia ipsos renes sic q̃ vrina defacili nō potest habere suum cursum. Secundo impedit vrinam quo ad debitū modū sicut facit mustū renense aliquod et quedam alta vina subrilia siml'r est quia aliquod mustū renense cuius feces sunt mordicantes et dum ipsum venit in vesicā ille partes ferrestres nitrose mordicāt vesicam et cogunt vrinare sine ordine debito et modo cōsueto. Secundū est q̃ solus vit ventrē. Et ratio est quia abstergit viscera nitrositate siue salsedine siue fecis. et stimulat ea ad expulsiōē. Primo ppter mordicationē fecis. secundo ppter multitudinē ventositatis q̃ inducit tale vinum siue mustū. tertio lubricando cito inferius per viam indigestibilitatis et grauaminis stomachi. quare stomachus se relaxat et portas nariā cōpressas aperit. Tertū est q̃ mustū nocet vobis ne cōplexioni epatis. quia opilat ipsum ppter immixtionē plurimā siue fecis et perducit ad dissenteria epaticā ppter inflationem eius qua debilitat epar. Et istud vult Aui. 3. in. c. de regimie aque et vini. Et sic etiā inducit cathedra siue malam dispositionē coloris et malas inducit egritudines epatis. s. diuersas et species ydropisis. Quartū est q̃ mustū nocet spleni et dispositioni eius ppter eandē causam que dicta est de epate quia opilat splenem. et sic inducit duriciem eius. Quintū est q̃ mustū generat lapidē et marie illū qui in renibus est q̃ rubeus est. defacili frangibilis causa opilationis quā facit et grossitudine siue substātie. Et istud verū est de multo vinorū multū dulciū nō habentes feces nitrosas et mordicantes. Mustū em̄ habēs feces nitrosas et mordicantes magis impedit lapidē q̃ mustū facit vrinare sicut mustū aliq̃d renense facit apparere arenillas in vrinam siue grauelam. quia facit multum vrinare. Multa enim vrina sua latrone abstergit arenillas adherentes que cū ea expellunt

¶ De potu aque.

Potus aque sumptus sit edenti valde nociuus

Infrigidat stomachum redditq; cibum fore crudum.

Trinckst du wasser yn deyn Eragen

Ob disch es kelt dyr deynen magen.

¶ **Hic ponunt duo nocumēta proueniētia ex potu aque. et hoc quo ad edentē.** Primum est q̃ potus aque nocet stomacho edentis. Cuius rō est. q̃ ipm̄ infrigidat et relaxat et marie deigit appetitū cibi. Scdm̄ est q̃ potus aque cū sumit cibum impedit digestionē cū cibū sumptū inruder. Et istud vult Auicenna. in. i. c. de regimie eius qd̄ cōmedit dicens. Neq̃ post ipsum sc̄z cibū multa bibēda est aqua que inter ipm̄ sc̄z cibū et corpus stomachi separationē faciat et ipm̄ natare faciat. Et ca. de regimie aque et vini dicit. Et cū natura in digerēdo nutriendū studeat facietate aque tam precedēte sufficienter. i. si p̄cesserit facietas aque sufficiens ad bonā cibi permutationē. aqua vehementer est impediēs. s. digestionē inchoatam Et idem vult Aui. 2. cano. trac. i. c. 4. dicens. Est etiā vitandus potus aque in mensa nisi ratione adherentie et tarditatis descensus bucelle. Non est em̄ sumenda aqua cū cibo. Et Auer. in cōmento ait. Causa quidem vitius

est qm̄ cū sumit aqua super cibū priusq̄ stomachus calefecerit ip̄m infrigidat ⁊
incrudat. Est etiam causa quare supernatet cibus sumptus in stomacho. quare
etiā nō adherat et viat̄ eidem q̄ cōterat ip̄m sicut erigit. Actio namq̄ stoma-
chi super sumptū cibū fit conterendo et coquendo simul. Unde sicut cū infundit̄
simul et in magna quāritate et aqua in olla p̄pter qd̄ tardat̄ cibi decoctio in eaz-
dem: sic etiā cōtingit̄ idē ip̄m in stomacho. Et istud maxie verificat̄ de potu mul-
to aque. Modica em̄ quāritas aque frigide sugendo sumpta potest cōcedi ante
descensum cibi vt̄ per eam cōpleat̄ cibi descensus ad inferiora. Et hoc si sitis in-
stauerit. et bibere coegerit. Nam modica quantitas aque frigide p̄dicto modo
sumpta stomachū alleuat et colligit. Alleuat quidē a sitis. alleuat etiā coopes-
cando ad descensum cibi. Colligit aut̄ sua frigiditate coadunans partes stoma-
chi. Et istud colligitur ab Au. lectis palle. Notandū q̄ q̄uis in sitis extinctione
aqua sit cōuentior potus q̄ vinū. cū omnibus cōsideratis vinū est potus con-
uentior in regimine sanitatis q̄ aqua. Nam dato q̄ in sitis repressione q̄ est
appetitio frigidi et humidī. aqua v̄r̄ melior sit. quia frigida et humida natura
liter fit in cibi permutatione et eiusdē delatione siue missione ad partes corporis
extremas vinū p̄ualet aqua. Nam vinū ratione siue subtilitatis in sabā et actio-
ne subtilius permiscet. et specialiter q̄ natura magis in eo delectat̄. Ideo citius
atrabit ip̄m et alijs cibis permiscet. et specialiter quia hec mixtio fit: per viā cu-
iusdam ebullitiōis. quā vinū magis inuat rōne virtualis caliditatis. et aqua im-
pedit rōne frigiditatis. Et sic p̄r̄ q̄ vinū p̄ualet aqua in cibo permutatione. Et
similr̄ p̄ualet in eorundē delatione. Nam vinū est optimus penetrator. qd̄ ei de-
betur rōne subtilitatis siue subē. et rōne caliditatis virtualis. subtilia em̄ et calis-
da multū sunt penetratiua. et per cōsequēs vinū est magis delatiuū q̄ aqua. in
aqua nihil est virtualiter calidū nec subē acritatis. nec igneitaris. vnde aque
mora transeundo impedit oēm cursum. Amplius aqua et alio nō est potus ita
cōueniens sicut vinū. q̄ aqua impedit alimentū nutrire eo q̄ nō nutrit. quare illi
lud. etiq̄ minus nutrit. vnde quāto cibus est magis aquaticus tāto est minus
v̄r̄rituosus. Bonū est igit̄ q̄ vinū permisceat̄ cū cibo qd̄ solū nō impedit nutri-
tionē immo multū inuat. q̄ vinū est maxie nutritiuū et maxime rest. auratiuū et
velocissime nutrit vt̄ prius dictū est. Notandū insuper q̄ nō solum nocuus est
potus aqua edenti siue sumēti cibū. immo in pluribus alijs casibus nocuus est
quos narrat̄ Au. in. 1. c. de regimine aque et vini. Primo em̄ incōueniens est in
boie ieiunio. sic em̄ bibere penetrat aqua bibira nullo retinaculo impedita vsq̄
ad intima membrōr̄ principalū mortificās suū calorē imatum. Et istud est ve-
rum de boie vere ieiunio. Ebr̄io em̄ q̄sq̄ proficit neq̄ ledit ipse si ieiunus bibat
aquā. q̄ ieiunus ebr̄ius nō est oīno ieiunus nec est in stomacho vacuus. sed ad
huc habet reliquias aliquas besterne crapule. quarū nitrositas aqua mitigat ⁊
stomachus ab his per aquā abluat̄. et repressis vaporib⁹ et fumis sparat̄ stoma-
chus ad receptionē noui nutrientis. Secdo incōueniens est in boie exercitato
forti exercitio. et si statim post coitū. Nam tunc potu corporis sunt multū aper-
ti. quare penetrat aqua in profunda membrōr̄ mortificās calorē imatū. qui post
coitum etiam debilitatus est. Tertio incōueniens est post balneationē maxie cū
sit hec balneatio ventre vacuo. tunc em̄ vie sunt vehemēt̄ apte. quare ledens
penetrat aqua vt̄ dictū est. De isto potu aque dicit̄ Au. in. 4. sim. z. c. vi. Ex po-
tu illius in ieiunio ⁊ post balneū et post coitū timetur corruptio cōplexionis et
ydropisis. Quarto incōueniens est bibere aquā frigidam causa obediendi sicut
nocturne inuendose que accidit in crapulatis et ebr̄ijs. Nam per potum aquae fri-
gide prohibentur resolutio et digestio humoris salis vel fortis vini. vel alterius
acuti facientis sitim. Et sic cito post potū reuertitur sitis ita fortis vt̄ ante. Sed
sychemens affuerit sitis nimium vexans et inquietans nec sufficit aeris insp̄

rati frigiditas. nec ablutio oris cū aqua frigida. bibat frigidus aquā frigidā. cum vase stricti orificij siue gracilis rostri. Quatenus aqua prolixius detur super orificium stomachi. et fortius sitim mitiget. et de ea minus sumat ne digerendum digestionem penitus impediatur. Quinto generaliter malum est fanis bibere multam aquā frigidam. quia extinguit calorem inarum. et pectus. offendit et stomachi appetitum deiecit et membris omnibus nervosis obem. Verum est tamen quod aqua temperate frigida aliquā peraccidens appetitū excitat et stomachum fortius efficit coadunando ipsum et stringendo villos eius.

¶ De carnis vitulinis et auibus.

Sunt nutritive multum. carnes vitulinæ

Sunt bona gallina et capo turtur sturna columba

Quisula vel merula phasianus ethigoneta.

Perdix frigellus ouis tremulus amarellus.

Kalp fleisch futtert wol den leib
Dartzu die granten vogel schreib.

¶ In hoc passu auctor. Primo laudat carnes vitulinas dicens quod carnes vitulinæ multū sunt nutritive. Et istud innuit Aui. in. i. c. de regimine eius quod comeditur. vbi vult quod abus sanitatis conferuatius debet esse talis qualis sunt carnes. quia sunt similis nature prius apte fieri sanguis et maxime carnes bestiarum et vitulorum paruorum lactantium et agnorum annaliū. Et istas carnes vitulinas summe laudat Ba. 3. al. vbi vult quod carnes vituli lactantis sex ebdomadarum vel octo assate saniores sunt multo nimis. facilius enim digestionis et multum nutritive sunt. Et de istis carnis vitulinis etiā prius dictū est. ¶ Secundo ponunt carnes eligibiliores pro nutrimento nature humane animalū volatiliū. et enumerant. i. 4. aues quoniam carnes bone sunt pro nutrimento bovis. Prima auis est gallina: cuius eius siue cōmestio nature hūane cōueniens est Haly enim Auenzoar Auic. et Hc. vt dicit Consi. pre ceteris laudant pulloꝝ carnes et maxime qui nondū peperit et galli qui nondū calcavit. Sunt enim facilius conuersionis in sanguinē et superfluitatū paucarum proprietate mirabilē habentes in tpan do cōplexione et hūores: cuius broctū optima leprosis est medicina. Et de carne gallinarū dicit Aui. z. cas. c. de gallinis et gallo quod caro gallinarum que sunt puella in intellectu augmentū efficit. clarificat vocē et augmētat sperma. Et melior: gallina fm eum. ibi. ē. que nondum parit oua. Secunda auis est capo siue gallus castratus cuius carnes ponit. Con. differētia. lxviij. inter laudabiliores carnes. Et carnes istas et similiter priores digerit stomachus a proprietate. Tertia auis est turtur que etiā est boni nutrimenti et bonū generans humorem: cuius carnem Aui. z. cas. c. de carne. summe laudat dicens. Volucris quidē caro melior nō est quā alduragi. i. turturis et gallinarum et subtilior earum et nō sunt enim nutrimento carniū alcubegi. i. perdicum zc. Quarta auis fm aliquos est strinus. et ista auis debet commedi in iuuentute. et est auis nota. teutonice eynspree. Sym alios est starna. quam Ba. iij. al. pre ceteris volatilibus laudat dicens. Starne caro oī carne auū leuior inuenit atq; his quod subtili volūt custodiā regimie cōuenientior. Et pot per starna intelligi auis magna velut anser grisa.

D. ij.

eterna: cuius caro laudabilis est maxie cum iuuentis fuerit. et isto modo intelligit
Alic. pferens istam carne alijs. Vel potest per starnam intelligi maneres perdis
parue qua Hoyses videt intelligere iudeis inquis. Similr starne no videtur
pro dno nostro: qz ventre constringunt. Et istam pprietate alij attribuunt perdis
cibus. carnes em ipsarum ventre constringunt. teste Ba. 3. al. Quinta avis est co
lumba. que est avis mora cuius caro est colerica. Et de columbe dicit Ba. loco
palle. Columbe vehementis sunt caliditatis qui sanguinem inflammantur gene
rant et cito febricitare faciunt. Ergo aptius columbe comedere debent in. pastil
lis cum vis acerbis qz assari. Per vias em acerbis auferit caliditas qua sangui
ni inducunt. Et electiores columbe pro esu sunt columbe iuuenes volare poten
tes. quia tales sunt lentioris digestionis et melioris humoris. Nulli em no vola
re potentes caliditate et humiditate habent superfluas quare grossos generat
hiores. vt vult Aui. z. cano. c. de colubis Antiquo vo columbe et earu caro pp
caliditate nimia et siccitate et digestionis difficultate sunt euitande. Et similr
etia turtures antiqui Sexta avis est quistula que ab aliquibus noiatu cornu
quia quistula est nome onomatopeton. s. fictu a suo sono. Et caro ista fm alijs
quos est subtilis sube. boni generis hioze et multu copetit sanis conualecentib9
Sim Isaac tra cornices ceteris volatilibus sunt peiores nec nutrimento nec di
gestionem laudabiles. qz ex comestione carnis earu timef spasmus et tetbanus.
prout etia vult Aui. z. cano. c. de eis. subiungens ratione scz. qz in suba carnum
earu est virtus faciendi hmoi accidentia narrata. et sic no. pueniunt illa acciden
tia ex eo solo qz cornices comedunt elleboru. Et hinc est qz gallici comedunt
cornices cum molli et pingui caseo. et inde faciunt pastilla. Potest tra per coru
bitem intelligi alia avis a pdicta. perdice maior. eiusde fere colorz cum rubcis pe
dibus et rostro saporis delectabilis dicta cornix yralica lingua. Et isto mo
do Ba. 3. almanforis. accipit cornice qm pferet carnes eius post carnes starne
aliorum volatiliu carnibus. Septima avis est merula. que est eiusde quantitat9
cum sturno: sed est ad nigredine tendens et habens rostru subrubeu et similr debet
comedere iuuenis. Octava avis est phasianus. i. gallus siluestris que ab omnib9
medicis chimeras inter aues laudabilis carnis. Caro em talis auis nature hu
mane est conuenientissima: et est cibus principu et magnatu. Consiliator em loco
pal. dicit Siluestriu vero laudabiliores sunt phasiani ad sanitatem et ad robur.
Et fortassis etia vlr domestici cum gallis ppinquissimi et eiusde fere speciet sintqz
illis siccioris aeris et alimeti ac exercitiu amphioris. Non auis e ethigonetha. q
est avis parua ad moqu pdictis. sed longu rostru hns. cui9 caro est optima. De
cima est perdis: cuius caro fm Aui. z. cano. c. de cubegi est de fibrilionib9 carni
bus impinguantis. quia multum nutrit cor absterges ydropisi et stomacho cose
rens et augmentu in coitu faciens. veru est tra qz stringit ventrem: Et istam car
nem Ba. 3. alimen. ca. 1. Et octauo de ingenio ca. z. pferet omnibus alijs vola
tilium carnibus. Et dicit de ista carne qz si assidus comedat maxie cofert memo
rie. Undecima est frigellus: et est avis comedens racemos. velociter volans si
milis sturno. sed est melioris nutrimenti qz sturnus: et multe. tales inueniuntur
vbi sunt vinee et inebriantur ex esu racemoru: et melior est caro earu circa festu om
niu sanctoru. Duodecima est oryx. Et est fm aliquos gallina siluestris siue gal
lina phasiani. Vel fm alios est gallina aquatica id est natas in aqua. et siue sit
femina phasiani siue gallina aquatica. eius caro est boni nutrimenti. Decimas
tertia est tremulus: et est avis comuniter stans ppe mare minor qz gallina: sed
est avis fusca alte clamans et velocissime volat: Et quando ambulat super ter
ram cauda eius semper tremit Et ideo dicitur tremulus: et habet super caput
eius longas plumas. Et no est parua avis. longam habens caudam qui a me
dicis vocatur cauda tremula. Ultima avis est amarellus. Et etia est avis

militer existens in aquis: similis anete: sed ea minor. Et generaliter loquendo inter aues comestibiles plus laudantur ille qui volatu velocior est. Et sic cut carnes predictarū auium sunt laudabilis nutrimenti: et facili digestio. Ita etiam reperiuntur carnes aliquarū auium illaudabilis nutrimenti: difficilis digestio: et inequalis complexionis sicut sunt carnes anserū et pauonū et malar dorum. et vlr auium habentū collum longū et rostrū longū degentiū in aquis et carnes passerum que sunt calidissime: et a temperamēto longissime et multū excitantes coctum. Circa electionē vero carnis volatiliū sciendū est: q̄ fm diuersas laudabilitatis nutrimenti proprietates ac eius quod nutrū sanitatis vel roboris intentionē. carnes laudantur varie. Unde Sa. respiciens facili alterationem et subtilitatē in carnis perditū prefert easdem Sa. vero cū Isaac respiciens subtilitatē stame ac lenitatē ipsam ceteris stulit. Isaac etiā fm diuersas intentiones carnes volatiliū laudauit diuersas. Aut. vero laudauit carnes turturum pre ceteris. vel quia respexit ad proprietatem qua robōrant et confortant intellectum. vel quia in terris eius est ipsarum tanta bonitas que non est in alijs terris. Sciendum est insuper q̄ carnes volatiliū plus cōueniunt q̄ carnes quas drupedum his qui relicto exercitio corporali vacant cōsilijs studijs et contemplantionibus: quia digeruntur facilius alijs. Iuxta illud Sa. 3. ali. Digestibilior est tamen hec caro volatiliū animalū et maxime perditū. et generat sanguinē clarum mundum spumosum: mentis exercitijs et eleuationi intellectus aptū.

¶ De Piscibus.

Si pisces molles sunt. magno corpore tolle

Si pisces duri. parui sunt plus valituri.

Grosse vnd weiche fisch vorache

Ob harten vnd kleyne der schlemer laecht.

¶ Sic ponunt duo accidentia ex quorū iioricia attenditur electio pisciū. Unde pisces aut sunt duri aut molles. Si molles sunt tunc seniores sunt eligibiles. Cuius causa est ista. quia mollities prouenit ex humiditate que in iuueni pifice indigesta est. et in senē plus digesta et sic in iuuentute tales pisces sunt generati ut flegmatum. sed senes minus. Et sic patet q̄ anguilla senior sanior est iuuenē. fm quosdam. Si vero tales pisces sunt duri: tunc iuuenes sunt saniores. i. digestibiliores: cuiusmodi sunt lucij et pce durities enim in quārū huiusmodi resistit digestioni. Et istam sententiam ponit Aut. 2. cass. c. de piscibus dicens. Et eligitur quidem ex piscibus duram carnem habētibus ille qui est minor. et ex habentibus mollem carnem ille qui est maior ad terminum aliquem.

Lucius et parca saratilis albica tenca

Somus plagicia cum carpa gabio truta.

Die gnanten fisch die sindt gesunde

Gut der natur vnd auch dem munde.

¶ Sic tanguntur decem pisces eligibiles pro nutrimento nature humane. Quorum primus est lucius: qui est piscis notus et dicitur esse tyrannus pisciū. quia non solum deuorat pisces alterius speciei: sed etiam eiusdem speciei cū eo. Unde de versus Lucius est piscis rex et tyrannus aquarum. Et quo non differt lucius iste parum. Et etiā piscis dure carnis et natatu velox. Secundus est parca. a parco parcis ere dicta per contrarium. quia nulli pisci parcat. immo irata vulnerat alios pisces suis squamis q̄s supra dorsum h̄: nec eam audet euadere lucis

us. immo vt narrat Alber. de naturis animalium. Est naturalis amictilla parce et
lucij. Zucus est lefus ab alio difficulter sanat. sed lefus querit parcam que vis
dens cu lesum tangit et leuit vulnus lucij. sic lucius sanat. Et est pca similr pisci
dure carnis notus. teutonice eyn baers. Tertius piscis est sauanus vel sauanus
piscis marinus. apud gallicos dicitur sola. Alij dicunt qd est piscis teutonice eyn
zonghe. et est piscis multu sanus inter pisces marinos. Quartus est albica. teu
tonice vitrac. et est piscis marinus. Quintus est tenca qui est dulcis piscis aque
notus. pellem habens lubrica atq viscosam ad nigredine tendens. sed eius ca
ro est dura. vnde ab istis tribus piscibus q sunt lucius pca et tenca post eoz coctio
nem aufertur pellis. Et dicit iste piscis. teutonice eyn tische. Sextus est somus
et est piscis minimus marinus albus ad quantitate medie partis medi digiti q
ad longitudine. q comedit cu capite et spine. et dicit teu. eyn gaernaert Septi
mus est plagia. et est piscis marinus notus. latus. habes in vna parte sue pel
lis maculas rubeas. et pellis est tota alba curru os habens. teutonice eyn pla
rys scol. Octauus est carpa que piscis dulcis aque notus. multu tñ de se est vis
cosus. sed a magnatibus decoquit in vino. et sic ab eo tollit viscositas. Nonus
gabio Et est piscis marinus notus a quibusdam dicitur rogetus. teutonice eyn
rotzbart. Et est piscis dure carnis et sanus. Alij tertus habet gouio. et est piscis
paruus dulcis aque ad longitudine vnius digiti longi. et est rotundus et suauis
simus gallice et gouion Ultimus est truta qui est in carne similis salmonte nec tñ
est salmo. et est longus et non grossus. Et capit in magnis fluijs et permittit
se fricare in aqua. Et sic capit et ex eo fiunt pasta illa cu speciebus et est piscis val
de pretiosus. gallice et trutes. Circa electione vero piscium sciendū est Primo qd
pisces respectu carniu. ceteris paribus. mitioris sunt nutrimentū. et facili digestio
nis. et nutrimentū eorum est plurimum superfluatū. et flegmaticū. et frigidum
et humidum. et minus maysuū. et sunt ad digerendū duri et longā faciunt mo
ram in stomacho. Et quia in eorum digestionē laborat stomachus. et interdū
corrupitur in stomacho et qualitate quandam suspiciunt. putredinalem stim
generant. Et vt sit ad vñ dicere. carniū laudabilem nutrimentū melius est
nutrimento piscium. Secundo sciendū est qd pisces marini sunt meliores in res
gimine sanitatis ceteris paribus. piscibus aque dulcis. eorum em nutrimentū est
minus superfluū et nature carniū magis ppinquū. Sed quia ceteris paribus
pisces marini sunt durioris carnis piscibus aque dulcis Ideo sunt difficultoris
digestionis et resolutionis et pluris nutrimenti et purioris. Clerum est tñ qd in
egris magis cōferunt pisces aque dulcis. ppter debilitatem indigestiue eorum
Tertio sciendum qd in piscibus tam marinis qd aque dulcis eligendi sunt. quo
rum caro est alba non viscosa. sed frangibilis nō multū grossa sed subtilis. non
grauis odoris. sed suavis. nec cite putrefactionis. sed sufficientis durationis. nō
mali coloris sed boni. et quoque habitatio nō est in lacubus stagnis nec in locis
sordidis nec in aquis habentibus malas herbas. Et eligendi sunt nō valde iune
nes nec valde magni et qui sunt velocis motus et pauce viscositatis. Et si sunt
pisces marini eligendi sunt qui capri fuerūt in fluminibus multum distātibus
a mari. Et hoc ceteris cōditionibus bonis suppositis. Item suppositis predictis
conditionibus quanto pisces sunt squamosiores. tanto sunt meliores. Et similr
intelligitur de spinis. quia spine multe et squame significant puritate sube piscis
Item inter pisces marinos meliores et puriores sunt qui capri et nutriti sunt in
mari profundiori et magis agitato ad quod est cursus plurimum fluiorū Et ex
go capri in mari septentrionali quod magis est agitatū et magis tempestuos
um et velotioris fluxus et influxus meliores sunt capti in mari motuo vel me
ridionali. Et similiter intelligendum est de piscibus dulcis aque. Nam ceteris

paribus quanto aqua est profundior et mobilior tanto piscis in ea nutritus est melior. Et de his sufficienter eligi potest qui pisces sunt vituperabiles et qui laudabiles sunt. pisces enim bestiales sicut porcus marinus, canis marinus, delpbini morua, non multum competunt in sanitatis regimine. Sunt enim difficilis digestioni et grossi humoris et multe superfluitatis, nec in carnibus predictorum piscium apparent conditiones superius numerare, puta albedo subtilitas &c. Et si hos pisces et conuales comedi contingat non statim sunt coquendi et comedendi postquam capti sunt, sed obseruandi sunt per aliquos dies quousque eorum carnes mollescant et tremicant sine substantie corruptione. Et etiam predicti pisces meliores sunt semisalsi, quam recentes aut perfecte salsi. Inter alios autem pisces marinos consideratis conditionibus supradictis laudabiliores videntur rogetus et gornatus sive gornus. Nam eorum caro et substantia est purissima. Et post hoc plagicia et sola, sed horum caro est magis viscosa et nimis frangibilis et minus alba et magis grossa et minus subtilis nec horum sapor aut odor est ita delectabilis, et fore piscis merlengendus est laudabilior post rogetum. Non est enim tante grossitiei et viscositatis sicut plagicia et sola, et eius substantia est satis frangibilis sed consideratis sapore et odore cum calore et substantie puritate molliore deficit in bonitate a rogeto et gornato. Et similiter intelligitur de allece. Et morua iuuenis satis appropinquat predictis in bonitate consideratis predictis conditionibus. Est tamen grossior et viscosior predictis piscibus. Salmones autem et turboti et maquerelli multum deficiunt in bonitate. Sunt enim multum grossiores et viscosiores et ad digerendum difficiliores et magis superfluitate pleni unde competunt nisi exercitantibus fortibus iuuenibus cum quibusdam salis eorum viscositati, grossitiei et frigiditati repugnantibus. Inter pisces autem dulcis aque consideratis predictis conditionibus, parca et lucius mediocri, primum gradum bonitatis obtinent supposito quod sunt pingues, deinde vendosia, et deinde lopta. Et quibus carpa sit squamosior predictis, tamen non habet carnem adeo albam et frangibilem et subtilem sicut lucius et parca, et sepius reperitur in stagnis. Et vniuersaliter ceteris paribus meliores sunt pisces dulcis aque qui capiunt in aqua petrosa currente versus septentrionem profunda, multe agitationis, ad quam non consueunt sordidities conuitatum, in aqua etiam non sunt herbe male. Cancri autem fluuiales et marini multi sunt nutrimenti, et non facile in stomacho corrumpuntur, verum sunt difficilis digestionis. Sciendum est insuper quod pisces recentes corpus humectant et licet sperma multiplicent et multum competunt colericis. Et non sunt comedendi pisces post forte exercitium vel fortem laborem, quia tunc defacili in stomacho corrumpuntur. Et caueant ab usu piscium habentes stomachum debile vel malis humoribus plenum: Amplius sciendum quod pisces grossi semisalsi meliores sunt quam recentes pisces. Et saluti multi temporis non sunt boni. Item non sunt comedendi pisces et carnes simul, nec pisces et lacticia, nec sunt comedendi pisces post alios cibos. Item pisces laudabiles parum saluti et in parua quantitate sumpti reuocant appetitum et ipsum corroborant si quis habuerit appetitum ad eos.

¶ De Anguilla.

Vocibus anguille prave sunt si comedantur
 Qui phisicam non ignorant hec testificantur.

Casus anguilla nimis ob sunt si comedantur

Nu en sepe bibas et rebibendo bibas.

Der ael eyn vngesunter fisch

Thut der stym beuor vordisß

Ezu keß vnd eln schmyr wol die keln

Gut drüingß vnd vil es haben wil.

¶ **Die** auctor subdit q̄ anguilla est piscis infanus maxime nocens vocibus. et hoc probat sermone medicorū et naturalem philosophiā studentū. Et nō est. quia anguilla est piscis limosus viscosus et maxime opilatiuus: et multū desit a conditionibus boni piscis prius narratis in parte p̄cedenti. Et q̄d dictū est de anguilla etiā intelligendū est de lampreda. licet lamprede parue laudabiliora res sunt anguillis et minus periculose cū nō sint tante viscositatis et grossicie si cut anguille. vt p̄z ad sensum. Unde salua reuerentia vtentiū isti pisces sunt valde periculosi quous orū sunt saporosi. Morū em̄ pisciū in aqua siliis est generatio generationi serpentū in terra: vnde multū dubitandum est q̄ non sint venenosi. vnde eorū capita et cauda in quibus venenū cōsuevit esse. et similiter interiori spt̄a: nullo modo sunt edenda. Bonum est etiā p̄pter earū viscositatē q̄ submersantur in vino optimo viuē et dimittant̄ ibi quousq; mortue sint. Et deinde preparentur cū galentina optimarū specierum fin q̄ coci magnorū dominorū face re cōsueuerūt. Bonū est tñ q̄ ebulliat̄ primo duabus ebullitionibus in vino et aqua. et illa abiecta decoquant̄ ad perfectionē: et fiat galentina vel pastillatura vel assatura cū salamento appropriato vcz cū salsa viridit̄ cū fortibus speciebus et vino in hyeme: et cū debilibus speciebus et agresta ⁊ aceto in estate. Commodo sius tamen est manerē huiusmodi pisciū dimittere. Deinde subdit textus q̄ casus et anguilla multū nocent si cōmedant̄: et istud intelligendū est si in magna quantitate sumant̄: quorū cause dicte sunt de caseo ibi. Persica poma. Et de anguilla nunc dicta est causa. Postea dicit tertius q̄ si ista sumant̄ cū frequēti potatione vini malicia eorum corrigitur. Et istud nō debet intelligi de vino subtrill et penetratiuo nec de vino quod datur via potus conductiuū. quia tale nō debet dari super cibum generatiuū mali humoris quando cōmedit̄: nec ante ipm̄ nec postq; fuerit digestus vt vult Aut. in .i. c. de regimie aq̄e et vini. q̄ tale v̄num magnū nocementū induceret. penetrare em̄ faceret humorē malū ex hoc cibo genitū vsq; ad extrema corporis qui forte nō sufficeret penetrare sine vini auxilio et cōductu. Sed intelligendū est istud de vino forti nō multū penetratiuo sepe et in parua quantitate dato: gratia permissionis ciborū. Tale em̄ corrigi maliciam ciborum cōfortat digestionem et digerit flegmaticos humores et frigidos quare iuuat ad digestionē casei et anguille. que male digestionis sunt.

¶ De Pisis.

Pisam laudare decreuimus ac reprobare

Pellibus ablatis est bona pisa satis

Est inflatiua cum pellibus atq; nociua.

Die erbes mit den hülsen blebe

Anhaut yn hohem lobe schwebt.

¶ **Hic** ponit vinū notabile de pisīs. et est q̄ p̄ pisse aliquo modo laudant et aliquo modo vituperant. Laudantur em̄ quando cōmedunt ablatīs corticibus. Vituperantur vero q̄si cōmedunt cū corticibus et pellibus. quia tunc sunt inflatiua. Et ḡ nō est artificiale ea cōmedere simul cū cortice. quia medullarū et corticum nature discordant. Alterū em̄ laborat vt soluat et erreat. Alterū obuiat vt constringat. vt dicit Isaac in dietis vniuersalibus. quare in corpore fit motus agitatiuus inducēs torturā et inflationem. Et istud medium veritatē habet de pisīs. verficiā de omnibus leguminibus sicut fabis. faceolis lentulis. et similibus. Et specialiter de habentibus multū corticē sicut fabe et cicera nigra. Cortex etiam in omnibus est peloris nutrimentū ḡ medulla. Et circa istud est sciendum q̄ est vna maneries pisorū alborū rotundorū habentū corticem exteriorē valde parcum et subtilem. Et ista pisa securi⁹ possunt cōmedi cū cortice ḡ alia. ḡuis melius fit q̄ depurent a cortice. Et quia dictū precedēs veritatē habet de omnib⁹ leguminibus. Sciendū est q̄ legumina recentia minus habent de cortice et in eis minor diuersitas est inter corticē et medullā et facilius digerunt. Et ideo dicunt aliqui q̄ magis cōperunt corporibus sanis. sed non est ita quia legumina recentia sunt plurimarū superfluitatū et corruptibilitōis subē. quare minus cōsueuunt corporibus sanis. Et ideo pro veritate tenendū q̄ legumina sicca de pilata a cortice exteriori sunt saniora ḡ recentia nō depilata. sed viridia sunt saniora sicca nō depilata. Sciendū vterius q̄ quia oim̄ leguminū subā est inflatiua et difficilis digestiōis et eorū nutrimentū malū nō cōperit in regimie sanitatis. sed brodiū siue decoctio ipsorū cōueniens est. quia eorū decoctio ventris est subductiua id est laxatiua. vniue prouocatiua. et venarū depilatiua. vnde satis cōuenit t̄pibus in quibus hoies vtunt cibis grōssis et opilatius: puta t̄pe ieiuniorum. In isto em̄ brodio siue in ista decoctione cōuenienter facta nō sunt nocumenta que sunt in subā. vnde in ea non est inflatio. nec difficultas nutritiōis et digestiōis: nec malicia nutrimenti. Fit aut̄ ista decoctio per istum modum. In sero em̄ ponunt cicera vel pisa in aqua feruent: et in eadē longo t̄pe manibus cōfricantur. deinde predicta aqua tota nocte t̄pēt: et in eadē sequēt nocte bullant duabus vel tribus bullitiōibus. et postea colēt et colatura reseruetur. appropinquāte hora refectionis p̄paretur cū cynamomo et croco et aliquantulum vinum addatur. et deinde vniue feruore bullat et spumes in principio refectionis. Et brodiū seu purenta cicerum et pisorum rotundorum alborum est nō solum et cōuenientius et nature amicabile. et similiter eorum substantia.

¶ De Lacte.

- Lac elbicis sanum caprinum post camelinum.
  - Ac nutritiuum plus omnibus est asininum
  - Plus nutritiuum vaccinum sic et ouium
  - ¶ Si febris est capitisue dolor non est bene sanum.
- Schwachen vnd vorzerten leutten
 Wil ich zu der geyßmilch deutten
 Camel vnd eselmilch nerth fast
 Von k̄en vnd schaffen aller bast
 Dem kalten vnd des heüptes we
 Wil die milch ganz wyderstehē.

¶ Hic ponunt quedā documēta circa electionē lactis. Prīmū est q̄ lac caprīnū est sanū ethycis. i. cōsumptis et maceratis vel habentibus febrem ethicam. Et istud vult Aul. ij. can. c. de lacte dicēs. Lac caprīnū et lac asinīnū sunt bona ethi-
 ce. Et idem vult. 4. trac. in. c. de rememoratiōe medicinarū humectantiū ethi-
 cos. Et ratio etiā est. quia lac caprīnū est temperatū s̄m Aul. z. cano. c. de lacte
 et etiā multū nutritiū. vt vult hic text⁹ Et post istud lac valet camelīnū Istud
 em̄ subtile est multe aquositate et humiditatis. quare potest humectare eos.
 Verum est tamē q̄ istud lac p̄pter suā nimīā humiditatē parum nutrit. quare
 minus eis cōuenit q̄ caprīnū. Istud tamē lac camelarum et maxie nouiter feta-
 rum cōfert ydrosipi valde et paciētib⁹ dolorē in epate. et renouat ep̄m s̄m Aul.
 z. cano. c. de lacte. Secundā documētū est q̄ lac asinīnū plus ceter⁹ lactibus
 ethycis cōuenit. Et istud verum est cōparando lac asinīnū ad lac aliorū brutoꝝ
 quia lac asine declinat̄ ad frigiditatē et humiditatē. Et est subtilius et citius
 penetrans et tardius coagulabile q̄ lac aliorū butiroꝝ s̄m Ba. vij. de
 ingenio. c. vij. Et istud vult idem aut. in. iij. loco. preal. dicens Et nō est lac post
 lac mulier⁹ sicut lac asine Et pri⁹ dicit Et p̄prie lac asine eradicaat ethicā si fuerit
 ei eradicaatio. Comparando tamē lac asine ad lac mulieris minus cōuenit. Lac
 em̄ mulieris sugendo sumptū cōuenienti⁹ est omnib⁹: vt vult Aul. 4. loco sal.
 Et ratio est. quia lac humanū siue muliebze subtilius est frigidius et humidius
 et nature humane magis simile: velocius penetrans: citius digestum et magis
 nutriens: Et debet istud lac dari ethycis quantū possibile est mulieri magis pro-
 pe lectum infirmi et ei protinus sine mera administratiōe ab aere corrupatur
 Et circa istud sciendum est q̄ nō semper cōuenit ethycis lac mulieris aut asine.
 Immo in aliquibus casibus lac acetosum siue ebutratū est vtilius ethycis q̄ lac
 mulieris aut asine: Quorū primus est q̄ cū ethica est solutio ventris. Secun-
 dus est q̄ est suspensio de coagulatione lactis in stomacho vel de ardore vebes-
 mentis febris: vel quia stomachus de se est colericus vt lac in coleram cōuertat
 Tertius est q̄ cū ethica cōpilat putrida. p̄cipue quando in interioribus nō siue
 rint multe opilationes Nam lac acetosum restringit ventrē: et nō faciliter coleri-
 zat̄: quia priuatū est butrositate: per quā facilius lac inflamat: nec in putri-
 da febre: putre sit p̄pter eandē causam. Quartus est si stomachus fuerit sordis-
 dus. tunc em̄ lac in eo facile corrupit. Quintus si ethicus abominet̄ lac dulce
 et integrū: et nō acetosum siue ebutratū. Tertium documētū est. q̄ lac vacca-
 num et ouinū sunt magis nutritiua quia pinguiora et grossiora sunt alijs. vt di-
 cit Aul. z. cano. c. de lacte: Et ibidē de lacte vaccino dicit: Lac ois animalis cu-
 ius prægnatio prolixior est prægnatione mulieris est malū: quapropter p̄portio-
 nabile est illud qd̄ proximū est sicut vaccinū Ba. vero in almā. c. de lacte dicit
 Vaccinum em̄ lac omni lacte cui⁹q̄ animalis alterius grossius iudicat̄ quod
 etiā omnibus sui corporibus pinguedinem adipisci volentibus cōuenientius
 existit. Quartum documētum est q̄ lac nocet habentibus febrem et dolorē capi-
 tis: Cuius causa dicta est supra ibi: Persica poma pira.

¶ De Butiro.

Lenit et humectat soluit sine febre butirum.

Incidit lauat et penetrat mundat quoq; serum.

Dem kalten ist die butter wider

Sy feucht lairt vnd lundet die glieder.

Das molken zutreibt vnd macht subtil Durch dringt vnd weſch vnd reinigt vil.

¶ Hic auctor: Primo ponit proprietates butiri quas ipsum inducit in corpore humano. Prima est q̄ butirū lenit ventrem ſiue mollicat atq̄ lubricat hanc proprietatem facit ſua vinctuoſitate. Secunda proprietas eſt: q̄ butirum eſt huſ inectiuum: quia ex melioribus partibus lactis cōpoſitum eſt: et ita ſibi conuenit hūnctare ſicut et ipſi lacti a quo extrahit. Tertia eſt q̄ ſoluit ventrem: id eſt prouocatum ſecceſſus. et hoc lac facit: quia lubricitatem inducit in teſtibus. Et iſtas proprietates eius etiam ponit Aui. z. cano. c. de butiro Et inducit butirum iſtas tres proprietates in corpore non febricitante. Nocuum tamen eſt corpori febricitanti: quia butirum ſola vinctuoſitate deſacili inflammatur. Et in febricitante calorem augmentat. Circa iſtud ſciendum q̄ licet butirum inducat predictas proprietates: ratione tamen ſue nimie humiditatis et vinctuoſitatis non competit via cibi ſpecialiter in quantitate notabili: Primo enim ſi quis eo vtatur in quantitate notabili abominationem inducit et facit cibum ſuperſuſtare in onificio ſtomachi et ventrem plus debito laxat et vomitum inducit. Nullo ergo modo butirum eſt cōmedendum via cibi in quantitate notabili: et ſpecialiter non comedatur poſt olios cibos: ſed ad condimentum cibariorum ſatis conuenit. ¶ Secundo ponuntur quattuor proprietates ſeri id eſt aque lactis Quarum prima eſt q̄ ſerum eſt inſiſiuum ſiue ſubtiliatiuum. Secunda eſt q̄ eſt lauatiuum id eſt abſterſiuum. Tertia eſt q̄ eſt penetratiuum: et iſta ſequitur ex prima. Quarta eſt q̄ ſerum eſt mundificatiuum id eſt ſolutiuum ſiue purgatiuum. Et tres iſtarum proprietatum narrat Auicenna ſcdo canone capitulo de lacte dicens q̄ aqua eius ſcilicet lactis eſt ſubtiliariua lauatiua ⁊ ſolutiua et in ipſa non eſt moicidatio. Ra. vero in aliam. dicit q̄ ſerum coleram rubeſcem expellit ſcabiei quoq̄ atq̄ puſtulis: nec non eis puſtulis qui in facie naſcuntur. byctericie etiam: atq̄ et cui fortis vini potus nocuit: aurilium preber.

¶ De Caſeo.

Caſeus eſt gelidus ſtipans groſſus quoq̄ durus
Caſeus et panis bonus eſt cibus hic bene ſanis
Si non ſunt ſani tunc hunc non iungito pani.

Der keß der ſtopffe iſt kalt vnd grop
Keß vnd brot hat groſſes lop
Es iſt dem gſunten offt gar gut
Den keß der krank wol wechhin thut.

¶ In hoc textu auctor duo facit: Primo ponit quattuor proprietates caſei: quarum prima eſt q̄ caſeus eſt frigidus id eſt frigide nature: Et iſtud intelligens dum eſt de caſeo recenti qui eſt frigidus et humidus: et non de veteri qui eſt calidus et ſiccus. vt puſt Aui. z. canone capitulo de caſeo. Vel poreſt intelligi de caſeo qui fit ex ſola coagulatione lactis abſq̄ alicui⁹ alteri⁹ rei cōmixtione. Reperit em̄ caſeus calide nature calefaciēs ſtomachū ac linguā moicidās ex cō

mixtione rerum sibi admixtarū. sicut est aliquis caseus viridis qui sit in magna quantitate sumat multū calefacit corpus. Secunda propter asperitatem est. quod caseus est stipans. i. constipatiuus siue durum ventrem efficiens. Et istud maxime habet veritatem de veteri et multū coagulum habente. Tertia est quod caseus est grossus. i. grossi humoris generatiuus quod veritatem habet de omni caseo. quia omnis caseus est grossior et terrestrius parte lactis sit. Quarta est quod caseus est durus. i. duriciem ventris efficiens. Et ista potest esse eadem cum secūda. Deinde dicit testis quod caseus quibus solus sumptus sit insanus: ex quo male digestionis est. ut predictum est. tamē si in modica quantitate miscet panem: cum ipso pane digestibilis sit. alias non. et istud veritatem habet in corpore sano. in egro autē non. Et de caseo prius dictum est ibi. Nutrit et impingat.

Ignari medici me dicunt esse nocivum

Sed tamen ignorant cur nocumenta feram

Languenti stomacho caseus addit opem

Si post sumatur terminat ille dapes

Qui physicam non ignorant hec testificantur.

Man meynt der Kess bring nichts wen schaden

Der thut den magin offte genade

Du solt yn der malzeit magin.

Der deckt die speyß vnd schleußt den magin.

In hoc passu auctor fingit personam loquentem in specie casei contra dicentes vsum casei esse insanum. Et dicit loquens in persona casei. Ignari medici. id est medicinam ignorantēs dicunt me caseum esse nocivum. i. vniuersaliter ignorat causam cur nature humane nocere dicor. Et post hoc tangit auctor duas vtilitates sumptionis casei. Prima vtilitas est quod caseus confert egrotanti stomacho. Et circa istud est notandum quod non omnis caseus confert opem omni stomacho languenti. sed in certis casibus omnis caseus nocet. scilicet stomacho rare texture. et omni stomacho debilitato ex longa egritudine. Sed caseus recens et novus non multe viscositatis opem confert stomacho calido. quia teste Ra. in alimā. adustione et caliditate eius reprimat et stomacho etiā sicco confert propter eius humiditatem. Et talibus stomachis multū nocet caseus antiquus siue multū acutus vel multum coagulum habens. Sed stomacho habenti multa flegmata eius pelliculis adherentia multū confert caseus antiquus vel multum coaguli habens. quia talis sui acuitate flegma incidit et abstergit. Sed tali stomacho maxime nocet caseus recens et mollis. Et sic patet quod in aliquo casu caseus semper nocet et in aliquo non. Et quod aliquando caseus recens prodest et aliquando verus. Secunda vtilitas est quod caseus sumptus post cibum terminat ipsum quia facit cibum descendere ad illum locum in quo viget digestio. scilicet ad fundum stomachi. Et istud totum sciunt qui veram scientiam medicine habent. Et de caseo acuto dicit Ra. in alimā. Veruntamen cum post comestionem parva ex eo constitatur quantitas os stomachi corroborat facietatem quoque nimiam atque fastidiam qui ex dulcibus et vnicuiusque nutrientibus in ore stomachi proueniunt aufert.

De modo commedendi et bibendi.

Ut minus egrotēs non inter fercula potēs

De vites penam de potibus incipe cenam.

Die gech du zwischen malin lan

Das nachmal fabe mit trincken an.

¶ Dic ponit duo documenta. quoz primū est q̄ inter duas cōmestiones sicut inter prandū et cenā debemus pro posse potū evitare. Et hoc si cibus sumptus in stomacho nondū fuerit digestus. nisi magna necessitas assit. quia talis potus sumptus impedit et interrūpit digestionē cibo primi sumpti. cibum facit indigestum de stomacho descendere. atq; appetitū dēicit circa cibum in cena sumens dum et corpus grauat. et ad dispositionē in qua homo neq; sanus neq; eger est inclināt siue ad dispositionē prouentensē febrem. ¶ Secundum documētum q̄ cena debet incipi a potu. Et aliqui exponūt metrū istd. Si tu vis vitare penā. i. infirmitatē. prius potes in principio cene anteq; cōmedas. sed ista expositio nō valet q̄ s̄m medicos regularius est a cibo cenā incipere q̄ a potu. Et q̄uis iste liber directus sit anglicis: ipsi tñ hanc sententiā non obseruant. quia regulariter quacūq; hora diei potum sumūt preponunt morsum panis. Ideo aliter potest exponi versus iste accipiēdo potum pro cibo liquido et facile digestibili. Sicut accepit Hypo. potū. z. pti. ampho. ibi. facile est repleri potu q̄ cibo. ita q̄ sensus istius versus sit q̄ melius est cenā incipere a potu. i. cibo liquido. et facile digestibili. Cuius ratio est. quia si cibus liquidus et facile digestibilis post sumatū cū in nocte superueniente fortificet calor digestius cibus liquidus z facile digestibilis longo tempore erit digestus ante grossum. et difficulter digestibilis. Et cū nō poterit habere exitum ppter cibum grossum nondū digestū nimis aduretur. vel si exeat grossum secū rapiet cibum nondū digestū plene. Meli⁹ est ergo vt iste ab⁹ liquidus et facile digestibilis prius sumat vt tempore quo digestus sit exitum habeat nullo repugnante.

Inter prandendum sit sepe parumq; bibendum

Si sumas ouum. molle sit atq; nouum.

Dunck offte vnd wenig ober tisch

¶ Is keyn ey den weich vnd frisch.

¶ Dic auctor tangit duo documenta. quoz primū est q̄ cōmedens in prandio vel cēna debet vicissim cōmedere et bibere multiplicando vices bibitionis. sed pro qualibet vice parū potus sumere. Et facere nō debet quēadmodū bruta. q̄ totum cibū capiunt. et postea bibunt. quia si potus melius cibo permisceat et cibus exinde reddatur remollitus et digestionis capaxior. Et circa istud est sciendū q̄ triplex est potus. s. permixtius delatiuus et sitis sedatiuus. Istud autē quod dictū est. intelligendum est de potu permixtione ciborū. Iste em̄ potus debet vicissim recipi cū cibo Et saluo meliori iudicio nō debet iste potus differri vsq; ad finem cōmestionis. nec debet expectari sitis. Et iste potus maxime competit quādo sumunt cibaria actualiter sicca vel virtualiter. sicut p̄t; in laborantibus cōmedentibus panē siccum Sed potus sitis sedatiuus regulariter et in hominibus bene dispositis debet differre vsq; ad finē cōmestiois. tunc em̄ est vera sitis ppter esuationē cibi calidi et sicci. Ad em̄ multū rationabile est q̄ simul vergeat sitis et fames quia sunt appetitus contrariorū. Et debet iste potus dari s̄m plus et minus s̄m q̄ maior vel minor est sitis. Potus vero delatiuus maxime competit completa prima digestionē regulariter z parum ante horam suscipiendi alium cibum sequentem. Et talis potus specialiter competit quando cibaria primitus sumpra fuerint grossa in substantia. nec debet expectari sitis ad

tatem potum suscipiendū. Nam talis potus preparat stomachum ad suscipiendum cibum sequentem: et iuuat transitum cibi ad epar a stomacho: nec debet talis potus esse magne quantitaris vt cito possit digeri. Ante eius digestionē nō transit ad epar. Et istud verum est nisi talis potus delatiuus fuerit aqua in qua nō oportet expectare digestionem ante penetrationē eius ad epar. Regulariter autē potus cōueniens delatiuus aut etiā permixtiuus nō debet esse aqua. Sed vinū vel aliquod pportionabile vino: puta cereuisia vel cerasariū vel posmerium vel mellicratū vel aliquod simile e quibus omnibus vinum est melius. Sciendū secundo q̄ quāto cibus est grossior et siccior et frigidior. tanto potus permixtus et delatiuus debet esse maior: et e conuerso quanto cibus est calidior subtilior et humidior. tanto potus delatiuus et permixtiuus debet esse minor. Et quanto cibus est grossior et frigidior et digestioni inobedientior: tanto vinū permixtiū vel delatiuum debet esse subtilius et fortius. Et quāto cibus est subtilior calidior et digestibilior potus debet esse debilius. vel vinū debilius. Unde fortius vinū bibendū est tam cū carnibus bouinis q̄ pullinis. et fortius bibendū est cū piscibus q̄ carnibus regulariter. Secundū documentum est q̄ sumens ouum debet ipm̄ sumere quando est molle et nouū. cuius causa dicta est supra

¶ Secundum documentū vt supra.

Singula post oua. pocula sume noua

Post pisces nux sit. post carnes caseus affit.

Vnica nux prodest. nocet altera. tertia mors est.

Nuß vff fisch: vff eyn ey ein trunck

Nach fleisch ist dir der kesse gsunt

Es sein drey nüß: dy ein ist gude

Dy ander schat die dat der todt.

¶ Hic auctor ponit aliqua documenta. Primum est post sumptionem cuiuscumque cibi recentis supple et mollis debemus sumere potum: maxime haustum vini. Cuius causa potest esse. quia ouū recens et molle est optimi nutrimenti et facilis digestionis: et est de his que in modica quantitate multū nutriunt et precipue eius vitellus. vt dictū est prius ibi. Oua recentia. Sic ergo vinū quod est amicum nature facit q̄ ouum auidius ad membra trahit et ad eius penetrationem iuuat. Et causa alia etiā potest esse. q̄ ouū tarde per mery descendit. potus ergo vel vinū iuuat eius descensum. Scdm̄ documentū est post cōmestione piscium debemus sumere nuces loco casei. quia nux sua siccitate impedit generationem flegmatis q̄b generari solet ex piscibus. et hinc est q̄ in qua dragesima ultimo dantur nuces. Tertium documentū est quod post cōmestione carniū debemus sumere caseū et nō nuces: quia nuces nimū erisiccarē et caseus nō. sed facit cibum descendere ad fundū stomachi quo viger digestio. Et istud est verū de caseo medicocri sicut veterē et nouū. Deinde subdit rextus in ultimo versu q̄ vnica nux. s. nux muscata prodest nature humane et proficua est. q̄ bonū odorē oris efficit. visum cōfortat. et silr epar. splenē et stomachū. et maxie os eius s̄m̄ Zui. ij. ca. c. de nuce muscata. Sed altera. s. nux ouellana vel cōis nocet. Ouellana quidem q̄m̄ inflatiua est et gen erana ventositatū in ventre inferiori et facit zoda et rare est digestionis et excitat vomitū. vt habet Zui. ij. ca. c. de ca. Nux vero cōis quia etiā facit zoda et difficilis est digestio et mala stomacho et hoc calido ppter eius caliditatem. Sed tertia. s. nux baliste est mors. i. mortē uiferens: q̄ per balistam hoies interficiuntur. Vel potest istud intelligi denuce mechel qui s̄m̄

Zulcennam. .ij. canone est venenum stupefactum quare mortifera est.

¶ De Piris.

Abbe piro potum. nux est medicina veneno

Sert pira nostra pirus. sine viny sunt pira virus

Si pira sunt virus. sit maledicta pirus.

Si coquas antidotum pira sunt. sed cruda venenum

Cruda grauant stomachum. releuant pira cocta grauatum

Post pira da potum. post pomum vade fecatum.

Vff die birn thu ein trunck

Nuß sein wider giffc gsunt

Birn an wein seint giffce vol

Kocht man sie es vorgeht yn wol

Koe bes hweren sie den magen

Nach opfeln thu den bauch entlade n.

¶ In hoc primo versu auctor dat vnū documentū dicēs q̄ nos debemus post esum piroꝝ sumere potū. s. vinū Cui⁹ cā sufficiēter dicta ē p̄i⁹. q̄ pira sunt genera ventositatis: et de p̄prietate colicā inducētia et sanguinē aquositate replētia. Et ergo cū eis debet potari vinū: et maxie forte et calidū qđ est ventositatū carminatū et aquositatū cōsumptū quas inducūt pira. Secdo dicit textus q̄ nux est medicina veneno. I. remediū cōtra venenū: vt prius dictū est ibi Zillea nux ru. Deinde in secdo et tertio versib⁹: innuit q̄ pira sumpra sine vino sunt venena. i. nature nocētia p̄pter causam dictā in primo versu. Verū est tñ q̄ pira non sunt virus. i. venenū simplr. q̄ si sic cōmestio eoz mortē induceret: et p̄i⁹ ea potans esset maledicta. Deinde in quarto versu auctor innuit q̄ pira cruda sūt venenū. i. nocuentū inferētia. q̄ faciūt ebullitiōē humorū. colicā flegmata et sca: bi: si tñ ipsa coquant sunt antidotū. i. medicina mō quo dictū est supra cū vino et maxie etiā post alios cibos sumpra. q̄ sic iuuāt ad expulsione fecū. Deinde in quinto versu dī q̄ pira cruda grauant stomachū q̄ ipm impediūt a digestione et inflatua sunt. s. d pira cocta releuant stomachū grauatū. et disponūt ipsa ad suā naturalitatē: Et in vltio versu subdit duo Primū est q̄ nos debem⁹ post pirū sumere potū p̄p̄ cāz p̄i⁹ dictā: Secd⁹ ē q̄ post esū pomi debem⁹ ire fecatū. i. ad secessum. Et h̄m Zul. .ij. cano. c. de pomis. Poma dulcia et acetosa q̄ i stomacho inueniūt humorē grossum q̄iqz deponūt ipm in egestōe. Rđ tñ text⁹ p̄ esse. quia poma multū inflatua sunt ventositatē generātia: que in secessu emittit

¶ De Cerasis et Pumis.

Cerasa si comedas tibi confert grandia dona

Expurgant stomachum. lapidem nucleus tibi tollit

Et de carne sua sanguis eritq; bonis

Infrigidant laxant multum profunt tibi puma.

Der kirschen schaln den magen seget
Der kern des steynes wetag legt.
Der safft macht dyr eyn gut geplüet
Die drey gehñ auß der kirschen güet
Die pflaumen machen weich ym laib
Vnd küln als man von yn schreibet.

¶ *Hic primo ponunt tria comoda ex usu cerasorum prouentientia. Primum est qd cerasa expurgat stomachum. Et istud sicut quosdam verum est quasi simul cum eis nuclei teruntur, quia simul habent quandam vim absteriuam ac mundificatiuam. Secundum est qd nuclei cerasorum. scilicet arillus habet virtutem frangendi lapides renum vel vesice si siccus sumatur vel ex eo fiat lac. Tertium est qd caro cerasorum est generatiua optimi sanguinis et confortatis ac impingnas. Et istud experimentum comprobatur quia videmus passeris qui sunt aues multum comedentes cerasa quod tempore cerasorum habent epata multum maiora quam alio tempore. signum igitur est quod magnificant epas et confortant. Circa istud est notandum quod duplicia sunt cerasa. scilicet grossa et parua. Grossa autem adhuc duplicia. scilicet dulcia et pontica. Omnia dulcia et parua sunt infans defacili corruptibilia ac in corporibus facientia vermes: Grossa pontica dicuntur cina. Et illa sunt adhuc duplicia. quedam sunt rubes et molles carnis. Et talia debent recentia comedi et in principio mense. et habent vim absteruis uam stomachi: atque appetitum incitant: alia sunt cina nigra et grossa satia dure carnis: et inter cetera maxime pontica. Et ista debent comedi in fine prandii sine cene. Tutus causa est. quia ista sua ponticitate quando in fine mense sumuntur claudunt officium stomachi: quo clauso digestio melior ac velocior fit.*

¶ *Secundo ponuntur due utilitates prouententes ex esu prunorum. Prima est quod pruna infrigidant corpus. Et ideo portagalenses in calida regione existentes in decoctione suarum carnis semper comiscunt pruna et maxime Damascena. Secunda est quod pruna laxant ventrem. Et hoc est propter eorum humiditatem et viscositatem sicut sicut. z. ali. Et istud est verum de prunis maturis. In crudis enim que non sunt matura est stipticitas: et eorum nutrimentum est paucum. ut dicit Aui. z. ca. c. de eis. Et ista scilicet utilitas licet etiam multum conueniat prunis damascenis. sicut est prima maxime tamen conuenit prunis armentis. id est deportatis ex terra armenta: quia meliora sunt omnibus et uehementius soluuntur sicut Aui. loco pale. Et pro maiori declaratione istarum utilitatum sciendum est quod pruna matura sunt usu et non immatura. Pruna autem magis nature conuenientia sunt illa que sunt figure oblonge habentia carne paucam et duram ad aliqualem siccitatem declinantia. et cortice exteriori tenui: et debent esse in sapore non vere dulcedinis: sed debet esse eorum dulcedo at tamen alicui acedint et huiusmodi sunt pruna damascena. talia enim pruna infrigidant ut dictum est. Sunt autem multe alie maneries prunorum quorum usus non est approbatus. Sunt etiam quedam prunella siluestria parua: que crescunt in siluis et non sunt laxatiua. sed ventris restrictiua: et ex his fit aqua que ventris restrictionem facit. Debent autem pruna que sumuntur propter ventris laxationem primo poni in aqua frigida. tunc enim perfectius infrigidant et humectant. et colera quam inueniuntur lubricando soluant. et sic stomachus melius disponitur ad cibum recipiendum. Et est diligenter notandum quod pruna humida recentia sunt magis alteratiua quam sicut sint petoris nutrimenti et plurimum superfluitatum: sed pruna sicca magis confortant et melius nutrimentum dant corpori. Et sicut dictum est de prunis: sic suo modo intel ligatur de ceruis. Ceruum tamen est ceruisorum humiditas est subtilior et minus viscosa. unde minus nutriunt quam pruna.*

Perfica cum musto vobis datur ordine iusto
Sumere sic est mos nucibus socianda racemos

Passula non spleni tussi valet est bona renti.

Pfirssen so man sie ist mit most
Wynber vnd nüß seint gutte kost
Zu husten vnd milz Rosin sein böß
Vnd machn die nirn von vnflat losß.

¶ In hoc passu tria ponunt documēta. Primū est q̄ mustū est bibendū cū pers
ficis: vel persica cōmedēda sunt cū musto. Causa prime partis est. Quia mustū
est multū calefactū et ebullitiōē faciens in corpore nostro. hanc autē ebullitiō
nem et calefactionem prohibēt persica sua frigiditate. Causa secunde partis est
Quia persica sunt multum frigida et corpus multum infrigidantia. ergo super
omnia debet bibi illud vinū quod plus calefacit. Illud autem est mustū quod
scitur experientia. Et de ordine cōmedendi persica: multis et alijs dictū est pri⁹
ibi. Persica poma pira. Scdm documētū est q̄ racemi debent cōmedi qm̄ cō
meduntur nuces et maxime antique et sicce. Recentēs em̄ nuces sane sunt per se
Sed antique sicce: nimis epiccant: et ppter eoz vinctuositatē defacili inflamma
tionē in corpore inducūt. quare cū eis cōmedi debent racemi qui resistūt inflam
mationi et ericcationi cū humectēt. Et de nucibus ample dictum est ibi. Allea
nux ruta. Tertiū documētū q̄ passula. i. vna passa nocet spleni. Quia inducit
opilationē eius. Sed vna passa utilis est renibus. Quia ex quo ipsa est vrine pro
uocatiua. ipsa est lauatiua renum: Et multa em̄ aquositate ad renes ducta ipsi
renes mundificantur. Et de vuis passis siue passulis etiam dictum est supra ibi.
Nutrit et unpinguat.

¶ De Ficibus.

Scrofa tumor glandes ficus carthaplasinate cedit.

Junge papauer ei confracta foris tenet ossa.

Pediculos veneremqz facit sed cuilibet obstat

Des tropffs der Schwulst vnd heyduß groß

Macht dich von feygñ ein pflaster losß

Ist gestossen man dar bey

Gebrochen gepeyn ein erzney

Lenß vnd vnkeusch macht die feyg

Es ist zu widerstehen leicht.

¶ Hic primo ponunt due utilitates proueniētes ex emplastratione ficū. Pri
ma est q̄ ficus decocte in aliquo liquore vcz in aqua. Et tunc supposita cū humi
ditate curant istas tres egritudines scz scrofulas glandes et tumores. Per scro
fulas intelligunt inflationes sub mento circa collū. Et dicit scrofula a scroffa. qd̄
idē est qd̄ sus siue porca. Uel qz ista egritudo multū accidit porcis ppter gulo
sitatē eoz. vel qz eius figura sm̄ plurimū assimilaf porcis vt vult Aui. l. 4. trac.
2. c. de scrofulis. Per glandes vō intelligunt apostemata que cōter solēt acci
dere sub ascillis et inguinib⁹. Et per tumores pñt intelligi inflationes i qualibet

parte corporis. Unde pro istis apostematibus curandis et marie maturandis debet decoqui ficus in aqua: et ipsi aque debet comisceri modicum aceti ut aceti suet penetratione virtus ficus. Et decoctione facta debent teri in mortario, et deinde misceri cum modica aqua cum qua bulire sunt. Unde carbaplasma proprie est medicina facta ex aliqua re et succo eius. Iuxta illud metrum Tunc carbaplasma fina facis cum succum ponis et herba. Secunda utilitas est quod ficus cum papauere carbaplasmate retinet ossa fracta: et debet decoqui insit cum aqua absque appositione aceti: et debent simul terri: et addi eis aqua decoctionis earum et tunc super poni. Et causa istius potest esse. Quia papauer est stupefactivus: et per illud tollitur dolor qui accidere solet in fractione ossium et prouocat somnum. Ficus sicut facit moueri humiditates ad exteriora: quibus humiditatibus ad ossa motis, ossa possunt retinere ad nascentiam nunquam tamen vere continuari. Aliqui tamen tertius habent loco tenet trahit, et tunc sensus est melior. Unde papauer est triplex. scilicet albus nigrum et rubeum. Rubeum autem est siue stre et venenosum et crescit in bladis: et susuenes solent terere flores et facere incaustum ex ipsis floribus. ¶ Secundo ponuntur due male operationes ficuum. Prima est quod ex comestione ficuum sequitur multitudine pediculorum in corporibus humanis. Et istud maxime veritate habet de ficubus sicis ut dicit Aui. ij. cano. c. de ficibus: Et causa hinc eum ibi. est propter malitiam et corruptionem humoris generati ex eis. Et alia causa etiam potest esse. quod ficus prouocat multum sudorem, ex quo sequitur generatio pediculorum. Secunda operatio est quod ficus incitant appetitum coeundi. Quia generant ventositatem quam inuadit ad executionem virge. Et sicut sunt multarum superfluitatum et sperma augmentantes

¶ De Esculis.

Multiplicant mictum ventrem dant escula strictum

Escula dura bona sed mollia sunt meliora.

Es stopfft den leib macht bloßen ler

hart mispel sehr dy weich vil mehr

¶ Sic ponuntur due utilitates esculorum. Primum est quod multiplicat mictum sine urina. Cuius causa potest esse. Quia indurat feces, et sic aquositas fecum est causa multitudinis urine. Vel potest sumi causa sibilis illi que sumit ex illo amorphosismo. Urina nocturna multum facta, modicum secessum significat in diebus conuerso: qui multas habuit cameras nocturnas demane habet paucam urinam. Cuius causa est. Quia si multa fiat digestio multum de humiditate que transire deberet ad vesicam simul cum ea exit. Et si urina fiat multa, multum de humiditatibus qui transire debentur cum egestione et eam magnificare cum urina euacuant. Secunda utilitas est quod escula constipant ventrem, et istud accidit propter eorum ponticitatem et stipticitatem. Ex quo inferit textus quod escula dura sunt bona. Et hoc quod constringunt ventrem, et ergo prouocant ventri nimium laxato, sed mollia escula sunt meliora duris. Quia nuntiant et minus ventrem constipant. Et circa istud est sciendum quod escula minus competunt nutrimento quam poma pira persica ficus et similia, quod satis ostendit austeritas saporis eorum et durities sub eorum postquam in arbore maturata sunt: et ex his parum debet comedi, et magis recipi debet via medicine quam cibi. Et quod virtus eorum est stiptica valde satis competunt in fluxu ventris. Et quod escula in arbore non mollescunt mollescente ad esum. Tunc antequam comedant remollescant: et tunc sunt magis delectabilia gustus et minus stiptica.

¶ De Musto.

Prouocat urinam mustum cito soluit et inflat.

**Eslich most reizt an den harn
Grossent vnd blest auff den darm.**

¶ Sic ponunt proprietates tres musti. Quarū prima est q̄ mustū prouocat vrinā
Cui⁹ causa est. Quia in musto sunt partes terrestres nitrosae mordicātes vesicā
cū ad eam veniūt. et ppter eaz mordicationē vesica citius nitit eas expellere ⁊
ip̄m mustū. Et ista p̄prietas intelligēda de mustis habētib⁹ feces mordicātes
sicut musta plurima renensia. Quia musta habētia feces grossas nō mordican
tes sed magis opilatē impediūt vrinā sicut prius dictū est ibi. Impedit vrinā
Sc̄da est q̄ mustū cito soluit vel laxat ventrē p̄p̄ eandē causam dictā in priā
pprietate. Tertia ē q̄ est inflatū p̄p̄ ebullitionē quā facit i corpore ex q̄. p̄ue
niūt v̄tōlitates Et cause istaz duaz p̄p̄ietatū dicte sūt p̄is⁹ ibi Impedit vrinā

¶ **De Cereuisia.**

Grossos humores nutrit cereuisia vires.

Prestat. et augmentat carnem. generatq; cruorem.

Prouocat vrinam. ventrem quoq; mollit et inflat.

Infrigidat modicum. sed plus desiccatur acetum

Infrigidat macerat. melanc. dat sperma minorat

Siccus infestat nervos et pinguis siccatur.

Das byr gibt grober feuchte vil

Sterck̄t blut vnd mert fleisch an zil

Es lert dy blasen vnd weicht den bauch

Es kält eyn wenig vnd blest auch auff

Der essig kält vnn treuge. macht mager

Gibt schwer geblūt. vnd schat den hagen

Der menlich sam von essig schwint

Das geeder letz̄t. die feist benimp̄t.

¶ In hoc textu auctor duo facit. Primo ponit octo p̄prietates cereuisie: Quas
rū prima est q̄ cereuisia facit in corpore nostro grossos hūiores. Et istud maxie
habet veritatē respectu v̄n̄i. et diuersificat cereuisia in generādo grossos humo
res ex parte suoz cōponentiū. Nam cereuisia ex grossiori subā grossiores humo
res generat et ex minus grossa minus grossos. Sc̄da est q̄ cereuisia augmētatur
vires: Et istud est intelligendū de cereuisia ex optimis grānis cōposita q̄ plurie
decoctōis est. cuiusmōi est cereuisia ostiēsis. Ista em̄ multū nutritia est: et q̄ v̄is
res augmētatur. Tertia ē q̄ augmētatur carnē. Et istud prouenit p̄p̄ multā ei⁹ nu
tritionē. Quarta est q̄ multiplicat sanguinē eadē de causa. Et iste tres vltie pro
prietates h̄nt veritatē de cereuisia antiqua multū decocta et de optis grānis
cōposita. Quinta ē q̄ puocat vrinā. Sexta ē q̄ laxat ventrē. Et iste due p̄prietates
maxie h̄nt veritatē de cereuisia clara multū lupulēta. i. in q̄ plurimū lupuli
imponit. cuiusmōi est cereuisia hamburgēsis q̄ prouocat vrinā et laxat. p̄p̄ lus
pulū. Ipsa r̄ nō valet debilia cerebra h̄ntib⁹. q̄ tales defacili inebriant. ppter
multitudinē lupuli. Septima est q̄ inflat ventrem. Et istud habet veritatē de

cereuisia modica decoctione cocta: cuiusmodi est coyta hollandie que maxime inflat et opilat. et ppterera plurimū impinguat. Octaua est q̄ cereuisia: modicū infrigidat. cuiusmodi est cereuisia hollandie brabantie harmonie et flandrie. et illa que cōis hō vti. Et ista. ppterera maxie veritate habet respectu vini. Et circa istud est sciendū q̄ cereuisia potest fieri ex auena et ordeo ⁊ ex frumētō. Et s̄m q̄ fit ex alio et alio grano est alterius et alteri⁹ cōplectōnis. que em̄ fit ex ordeo plus attrinet frigiditati. q̄ ordeū est frigidū. Que aut̄ fit ex ordeo et auena min⁹ opilat et minus generat ventositates et min⁹ nutrit. Et que fit ex frumēto plus attrinet caliditati et magis nutrit et magis opilat. Et quanto cereuisia est grossi⁹ ⁊ tanto est deterior. et quāto subtilior: tanto melior. Et vitrius est sciendū q̄ pessima cereuisia est que fit ex rebus inebriātib⁹. puta ex grano qd̄ noiatur lolium. Et q̄ ista maxime dolorē capitis generat et neros ledit. Deinde ponit rextus quinq; pprietates aceti. quarū Prima est q̄ acetū ericcat. Dicit em̄ Aui. de eo. z. ca. q̄ est fortis exiccariōis. Et ppterera medici precipiūt tempore pestis vti aceto cū cibo et s̄lt cū potu. Dicit em̄ Aui. in. i. c. viij. doc. 5. Aceto pterea in cibo et potu vti in pestilētia est nocumētū ipsius securatio. Scda est q̄ acetum infrigidat. pprietate que in eo est. Tertia est q̄ macerat id est facit. hoiem macrum. Et ratio est quia ericcat ⁊ istud maxie verum est de aceto in ieiuno stomacho sumpto. vt vult Aui. in. i. doc. 4. c. 5. de extenuatione crassi. Tertium est tñ q̄ assiduis vsus aceti maxime in ieiunio multa inducit incōmoda. visum debilitat pectus offendit. rissim cōmouet. stomachū et epar ledit. neruos ⁊ iuncturas vehementer opprimit. has artictis doloribus tremoribus. et parālisibus verans Quarta est q̄ acetū generat melancoliam eo q̄ humores infrigidat et ericcat. Quinta est q̄ acetum minorat sperma ppterera q̄ ericcat. infrigidat. et macerat Et istas pprietates aceti ponit Ras. in almā. dicēs. Acetum frigidum est et sic cum. Et q̄ maciem efficit et vires destruit. sperma quodq; minuit ⁊ colerā corroboret nigrā. rubeam vero colerā et sanguinē debilitat. cibosq; quibus admisceē subtiliat. Deinde in vltimo versū autor subdit tria. Prīmū est q̄ acetum nocet macris. Et ratio est. Quia acetum ericcat et sic addit in macredine. Simile em̄. additum suo simili facit ipsum furere. Et etiam omnis complexio lapsa per contrarium medicatur. Et per simile deterioratur. Secundum est q̄ acetum nocet neruis. vt dicit Auicenna secūdo canone capitulo de eo. Tertium est q̄ acetum macerat vt dictum est.

¶ De Rapa.

Rapa inuat stomachum. nouit producere ventum.

Prouocat vrinam. faciet quoq; dente ruinam

Si male cocta datur hinc torsio tunc generatur.

Die rüben sintz dem magen leicht

Dar von der wint ym leib entweicht

Der harm dargu die ren saln auß.

Sindts vbelgfocht k̄ ompt grymmen drauff.

¶ In hoc passū ponunt primo tres vtilitates rape tparte cocte. et vni⁹ eius nocet mentū. Prima vtilitas est. q̄ rapa inuat stomachū. quia bene digerit a stomacho. nec ipse ea grauat. Scda est q̄ rapa est prouocatiua vrenti qd̄ ptz experimento. Tertia est q̄ rapa est prouocatiua vrine. Pterea. tamen istas proprietates.

tas vult Auer. q̄ magnā habet pprietatē i cōfortādo visum. Mōumentū verō raparū est q̄ assiduatio raparū nocet dentibus: In ultimo aut̄ versu subditur q̄ rapa male cocta tortiones facit in corpore quia multiplicat vento sitates Juxta illud Uentū sepe rapis si tu vis viuere rapis. Et est sciēdū q̄ caude raparū fortiter ventrem laxant. Pro maiori noticia sciendū est q̄ rape inter radices magis cōueniunt ad corporis nutritionē. quod satis ostenditur ex amicitate sui saporis. Nec em̄ cōplexio est omnibus edulius q̄ amara et pungitiua minus alis mentū dant corpori et dulcia magis. quia ergo rape radicibus alijs sunt dulciores et minus pungitiue. magis cōpetunt via cibi. sed generāt sanguinē grossum et melancolicū si digestiua sit debilis. Et bonū est q̄ depurent a prima aqua .et nullo modo debent comedī crude. et incitant ad coitum. et vias mundificant urinales.

¶ De Cordibus animalium.

Egeritur tarde cor. digeritur quoq̄ dure

Similiter stomachus melior: sit in extremitates

Reddit lingua bonum nutrimentum medicine.

Digeritur facile pulmo cito labitur ipse

Est melius cerebrum gallinarum reliquorum.

Die hertz seyn nicht zu darwen gut

Der mag des gleich ym mittel thut

Die zung vnd lung myr wol gefele

Der hünner hirn ist außerswelt.

¶ In isto passu norant quicq̄. Prīmū est q̄ cor aialtū cōmestū tarde digerit: et tarde etiā egerit. Et ratio est. quia caro cordis est caro melancolica que difficulter digerit et tarde descendit. Et nō est caro bona s̄m Aui. z. ca. c. de carne. et nō multū nutrit vt dicit Ba. in almā. Scdm̄ est q̄ stomachus s̄tr̄ est male digestio nis et tarde descensionis. Cuius ratio est. quia stomachus est membrū nervosum cartilaginosum. quare difficile digerit Et ergo nō generat bonū sanguinem Deinde subdit textus q̄ stomachus in eius extremitatibus sc̄z quo ad eius fundum et orificiū melius digerit. Cuius ratio est. quia in illis partibus magis carnosus est et magis pinguis: Tertii est q̄ lingua est boni nutrimenti. Et hoc quo ad eius radicē: vt dicit Aui. z. cano. c. de carne. Et rō est. quia est facilis digestio nis et carnosā. Et inter reliquas linguas porcelli. que ablata eius pelle equiparatur carni apri. vt sciunt sc̄ndentes ante principes Lingua tñ bouis nō est multum sana ppter eius nimā humiditātē. Leccatores tñ linguis vt volentes ante carū aslationē imponit garofolos: quibus arietis ōuis nō sit bonus cibus. sic apriores sunt esui. Quartū est q̄ pulmo facile digerit et facile egerit. Et istud est ppter eius raritātē et mollitiam. Verum est tamen q̄ eius nutrimentū non est cōueniens nature humane: quia parū est et s̄gmaticū. vt dicit Aui. z. cass. c. de eo. Et circa istud est sciendum q̄ pulmo arietis ōuis nō sit bonus cibus. est tñ bona medicina. quia sanat excoriationē calcanei ex calciamēto: si ponat̄ super ipsam calidus. vt dicit Aui. loco palle. Quintū est q̄ cerebrū galline inter omnia cerebra est melius. de quo dicit Aui. z. canone. q̄ prohibet fluxum sanguinis narium. Debet tamen cum sale aut cum speciebus comedī: quia de se vomitum prouocat. Et circa istud sciendum est q̄ de cerebro pulloꝝ dicunt

medici q̄ augmētāt memoriā? Cerebra vero porcoꝝ nature nō sunt cōueniētia
sed cerebrū omnis leporis vel cuniculi cū sale vel speciebus cōmedi potest. et cersu
bro amplius dictum est ibi. Nutrit et impinguat.

¶ De semine feniculi.

Semen feniculi fugat et spiracula culi.

Des fenichel sarnen treibt vnd yage

Die genge des hinderteils mit macht.

¶ Hic ponit vñū documentū: est q̄ semen feniculi q̄ dicit maratrū: expellit
ventositates aut eas dissoluit. Et est rō quia est calidū et siccū et carminatiuum
Et circa istud est sciendū q̄ a cōibus quatuor tangunt vtilitates p̄ueniētes ex
estu maratri sine semine feniculi. Prima est q̄ confert febribus. sc̄da est q̄ pellit
venenū. tertia est q̄ mundificat stomachū. quarta est q̄ acuit visum. Et de isto
solent dari isti versus cōes. His duo dant maratrū febres fugat atq̄ venenum.
Et purgat stomachū lumē quoq̄ reddit acutū. Et istas quatuor vtilitates tan
git etiā Aut. ij. ca. loquēs de feniculo. Et circa quartā vtilitatē nota q̄ Aut. loco
hal. de semine feniculi dicit Democritus existimavit q̄ venenosi vermes pascūt
feniculi recentis semen vt eoꝝ visus cōfortet. vt vipere et serpētes fricāt oculos
suos cū egrediunt de cauernis suis post hyemē super ip̄m vt illuminent oculos
eoꝝ. Sciendū vtriusq̄ q̄ feniculus tarde digerit male nutrit et parū. et ergo nō
cōperit via cibis sed magis via medicine. Non igit vrendū est eo in regimine sani
tatis nisi ad correctionē malitie quorundā alioꝝ ciborū sicut interdū cū lactuca
cōmedimus petrosilinū ad resistendum frigiditati et humiditati lactuce. sic eti
am cum cucurbitis potest decoqui feniculus. et similiter cum rapis ad corrigē
dum malitiam earum.

¶ De Aniso.

Emendat visum stomachum confortat anisum.

Copia dulcoris anisi sit melioris.

Das gesicht vnd magē der Anis stercke

Jo süßer yo bessern nutz her wircke.

¶ Hic ponunt due vtilitates anisi: quarū Prima est q̄ anisum cōfortat visum.
Secunda est q̄ anisum cōfortat stomachū. Cuius causa est: quia anisum mu
dat stomachū a flegmatibus. et ipsum calefacit. et p̄pterea etiā cōfert visui. q̄
nihil est quod visui magis noccat q̄ immundicia stomachi: quia a stomacho
immundo eleuantur fumi immundi qui oculis nocent et perturbando spiritus visus
nos. et ista duo iunamenta facit anisum dulce. Et p̄ter istas vtilitates Aut. ij.
ca. c. de aniso plures alias vtilitates anisi ponit: Aut est ibi q̄ anisum est aper
tiuū. dolor sedatiuū. et ventositatū resolutiuū: sedatiuū sicut canne ex humidita
tibus salis aperitiuū et opilationū epatis et splenis generatariū ex humiditati
bus. Et similiter renum vesice et matricis p̄uocatiuum vrine et menstruoꝝ. et
mundat matricē a fluxu humiditatuū albaꝝ et est motiuū coitus.

¶ De Spodio.

Si cruor emanat spodium sumptum cito sanat.

Helfenbeyn gprant vorstelt

Das blut das des keyn tropffm her sele.

¶ Sic ponit vnum suauementū spodiū. Et est q̄ spodiū sanat fluxum sanguinis. Cuius causa potest esse. quia spodiū habet virtutē ppriā confortandi epar. et sic fortificatio epare qđ est fons et origo sanguinis. sanguis ab eo melius retinetur. Et dicit aut. ij. ca. c. de spodio. q̄ spodiū est radices cannarū aduste. Dicit em̄ q̄ ipse adurunt ppter fricationē suarū extremitatū cū ventus eas perflar. Simon tū Januensis dicit q̄ spodiū est res cuius origo nos latet. res tñ adusta videt et diuisiones cannarū adustarū. Et nedum spodiū confert in nimio fluxu sanguinis: immo etiā in nimio fluxu ventris et vomitu. vt dicit Basan almā. Et cōfert etiā in febris acutis. confortat cor et tremori eius. et sincopi facte ex effusione colere ad stomachū auxillat vt vult Zim. loco pal. Et est sciendū circa predicta q̄ sicut spodiū habet respectū ad epar et pprietatē cōfortandi ipsum. ita sūt ali que medicinae que habēt simīle aspectū et simīlem pprietatē confortandi aliqua alia membra specialia. sicut macis cor muscus cerebrū. liquiritia pulmonē. caperes splenem. et galanga stomachum. vt patet in his versibus. Saudet epar spodio. mace cor cerebrū quoq; musco. Pulmo liquiritia. splen. capperes. itos maculq; galanga.

¶ De Sale.

Vas condimenti preponi debet edenti

Sal virus refugat. et non sapidumq; saporat

Nam sapit esca male que datur absq; sale

Drunt per salsa visum. et sperma minorant.

Et generant scabiem pruritem sive rigorem.

Das saltsas stets zu usche trag

Es dempfft die giff: gibt gutten gschmagt

Den augen schat vor salzen ding

Den samen schwecht vnd inbert den grinde.

¶ In hoc textu tria sunt. Primo ponitur vnum documentū generale quod obseruatur apud omnes. Et est q̄ vas condimenti scz salis quod cōmunit nomine salmū dicit debet preponi in mensa ipsi edenti. Juxta illud cōmune metrū. Sal primo poni debet primoq; reponi. Omnis mensa male ponit absq; sale. Secundo tangunt duo inuicem salis. Primum est q̄ sal resistit veneno Cuius duplex potest esse causa. vna est. quia sal exsiccatūū est. et sic sua siccitate exsiccat humiditates ex quibus potest sequi corruptio. Alia causa est: quia sal efficeat et comprimat humiditates a corpore extrahēdo. et sic claudit poros: et per consequens prohibet penetrationem veneni que fieri deberet per poros. Secundum inuicem salis est: q̄ sal inducit saporē in cibarijs: Nam cōmunitur videmus ad sensum q̄ nulla cibaria sapit sine cōmixtione salis: vt dicit tertius versus. Tertio ponunt quatuor nocuēta salis siue cibariorum valde salforum. Primum est q̄ cibaria valde salsa videntur visum: id est deperdunt visum. vel necēt visum. Cuius causa potest esse duplex. Prima est: quia res nimium salte inducunt nimiam siccitatē: que est cōtraria oculis: que sunt instrumēta visus. cū oculi sint de natura aque: vt dicit in sensu et sensato. Secunda causa est. quia cibaria multū salta sunt prurientia et mordicantia: modo vt superius dictū est: a cibarijs mordicantijs in stomacho exsistit⁹ eleuatur fumi mordicantijs. q̄ sui mordicatione oculis nocēt: ac ipsos multū rubificat. Et ḡ videm⁹ q̄ buliētes sal rubeos cōmunit

rer habet oculos. Secundū nocumentū est q̄ cibaria multū salsa minorat sper-
ma. Et ratio est. quia cibaria multū salsa multū exsiccat oēs humiditates cor-
poris. quare etiā sperma exsiccat et sic minorat. Tertiū nocumentū est. q̄ genes-
rant scabiē Cui⁹ ratio est. quia sal generat humore acutū mordicantiū adustū
qui etiā est causa scabiē. Quartū nocumentum q̄ augent pruritū Et ratio est.
quia generant humore mordicantiū et pruritiū. Et ista quatuor nocumenta
cōsemeorat Ba. in almā. de sale dicens Eorum preterea sanguinē qui multam
ex eo sumpserint quantitatē adurit. visum quoq̄ debilitat atq̄ minuit sperma
et generat pruritū et scabiē. Et preter ista nocumenta per salia idem multū salia
sa inducūt serpigines et imperigines. morpheam. leprā in dispositis. et vias vri-
ne excoriant cū diu continuātur. Moderate tamen salia fastidiū auferunt et ap-
petitum excitant atq̄ acunt.

¶ De Saporibus.

Hi seruore vigent tres. salus. amarus. acutus

Alget acetosus sic supans ponticus atq̄

Vinctus et insipidus dulcis dant temperamentum.

Der schmag hat yn sich neun gestalt

Die ersten drey heys: die andern kalt

Die letzten drey das mittel haben

Die neun thun vuser zungen labn̄.

¶ In hoc textu ponunt qualitates cuiuslibet saporis. Et primo dicit q̄ isti tres
sapores. s. salus. amarus et acutus calefactūr corpus sumētis ipsos. Secundo
dicit q̄ isti tres sapores. s. acetosus. stiptic⁹ et ponticus infrigidāt. Tercio dicit
q̄ isti tres sapores. s. vinctuosus insipidus et dulcis sunt tpati. nec inducūt in cor-
pore caliditatē aut frigiditatē. Et pro intellectu amphiori sciendū est q̄ s̄m Aui.
Z. ca. trac. i. c. 3. octo sunt veri sapores qui sequunt insipidū. Et sūt dulcedo ama-
ritudo. acuitas. faldedo. acetositas. ponticitas. stipticitas. et vinctuositas. Enus
merando tñ insipiditatē pro sapore sicut textus facit hic. tūc suut nouē sapores
Et capis hic sapor pro oi eo qd̄ gustu iudicat. Et inter istos sapores tres sūt cas-
lidi vt dicit textus scz salus amarus et acutus. Et s̄m Aui. loco p̄al. Acutū est
calidius. deinde amarū. et deinde salsum. qm̄ acutū est fortius ad resolendum
incidendū et abstergendū q̄ amarū. et inde salsum est sicut amarū contractum
cum humiditate frigidia Et tres de istis saporibus sunt frigidī. s. acetosus stis-
pans id est stipticus et ponticus. Ponticus tamen ceteris frigidior deinde stis-
pans. Et postea acetosus. Et propter istud in omnibus fructibus qui dulces
sunt prius est ponticitas vebementis infrigidationis. deinde postiq̄ per caloriē
solis digestiū aliquo mō digesti sunt fructus apparēt in eis stipticitas. et dein-
de declinat ad acetositatē sicut agrestia: et postea dulcescūt. Et licet acetosum sit
minus frigidū q̄ stipticū. tñ ppter sui subtilitatē et penetrationē in plumb⁹ est
maioris infrigidationis. Et s̄m Aui. loco p̄al. ponticū et stipticū sunt in sapore
ppinqua. sed stipticū nō cōtrahit linguā nisi quo ad superficiem apparentē. sed
ponticū cōtrahit et exasperat qd̄ apparēt in lingua. s. superficie. et occultū. s. inte-
riora eius. Et tres de istis saporibus sunt tpati. i. nō efferdentis caliditatis vel
frigiditatis. sicut dulcis. vinctuosus. et insipidus. Licet eū dulce sit calidū cū in
eo nō apparēt fortitudo caliditatis sicut dicit Ba. in almā. Et est sciendū viteri-
us q̄ vnicuiq̄ sapon pprie debentur operationes vt volunt Aui. et Ba. locis
preallegatis. Operationes enim dulcis s̄m Aui. sunt digestio et lenificatio et

multiplicatio nutrimenti: et natura diligit ipsum: et virtus attractiva attrahit ipsum
 Et secundum Ba. Dulce est generativum multe colore rubee et opilationum in epate et sple
 ne et hegmonis: precipue si predicta membra ad hoc fuerint apparatus. Et ventris
 fluxus ex ipso sequitur et mollificat stomachum et confortat pectori et pulmonibus: corpus
 impinguar et augmentum spermatis tribuit. Operationes vero amari secundum Aul. sunt
 absterio et exspiratio. Et secundum Ba. amarum calefacit et desiccatur fortiter cito san
 guine ad adustione et malicia perducit coleram quae rubea et sanguinem augmetat.
 Operatio vero potici secundum Aul. est contractio: si ponticis sit debilis: aut expressio
 si sit fortis. Et secundum Ba. Ponticum corpus inrigidat et desiccatur. carnis et sanguinis
 immoratione facit. si multotiens aliquis ea utatur. stomachum quae confortat. et frequen
 ter ventrem contrahit. et sanguinem generat melancholicum. Operationes vero stiptici
 secundum Aul. sunt contractio. inspissatio. induratio et retentio. et secundum Ba. Operatio
 nes eius sicut pontici licet debiliores. quia ipse videtur comprehendere stipticum sub
 pontico. quod de stiptico nihil dicitur expresse. Operatioes vero vinctuositas secundum Aul.
 sunt lenificatio lubricatio et coctio. id est digestio parua. et secundum Ba. vinctuosum sto
 machum mollificat et ventris facit fluxum: et facietate antequam homo sibi quanti
 tate sibi necessariam assumat adducit et calefacit. maxie tamen febricitantes et hiles
 epate et stomachum calidum. Corpus etiam humectat et lenit. flegma vero auget. et
 cognitione ebere reddat et auget somnum. Operationes vero acuti sunt resolutio inci
 sio et putrefactio secundum Aul. Et secundum Ba. acutum calorem auget et corpus cito inflama
 mat et sanguinem adducit et ipsum prius in coleram rubeam mutat. et postea in nigram
 Operationes falsi secundum Aul. sunt absterio abruptio exsiccatio. et prohibitio putres
 factioms. Et secundum Ba. dicitur sunt in textu. immediate predicti. Operationes vero ace
 rose sunt secundum Aul. inrigidatio et incisio. Et secundum Ba. acetosum coleram rubeam et san
 guinem repunit et ventrem stringit si stomachus et intestina munda fuerint. Si autem
 flegmatis in eis fuerit multitudo ventris facit fluxum et corpus inrigidat. virtus
 ture quae digestiuam debilitat et proprie in epate. Aeris vero et nervosis membris no
 cumentum affert et corpus desiccatur. virtute autem appetitiuam excitat. De operationi
 bus vero inspidi dicitur Ba. quod aliquid est inspidum quod magis nutrit: sed quod equalitati ma
 gis vicinum est. Aliud est quod tempore calefacit. et aliud quod tempore inrigidat. Et si
 cum ipso fuerit multa humiditas humectabit. si vero siccum fuerit desiccabit.

¶ De Vippa.

Bis duo vippa facit. mundat dentes. dat acutum

Visum. quod minus est implet. minuit quod abundat.

Die gen eyn weinsup reynigen soll.

Si scherffet die augen vnd dewet wol.

¶ Sic ponunt quatuor inuicem vippe. Primum est quod vippa mundat dentes.
 Cuius causa est: quia propter panem diutius inherentem dentibus quae vinum solum sine
 pane. limositas illa dentibus adherens a qua dentes luridi dicuntur. a vino meli
 us consumit et abstergit. Secundum est quod acuit visum. quia prohibet malos humos ad
 cerebrum ascendere qui offuscarent spiritus visiuos per eorum immixtionem. Et istud fa
 cit ex eo. quia digerit materias malas in stomacho existentes. Tertium est quod minus
 digestum facit digerere. quia facit clausione officium stomachi et confortat digestionem.
 Quartum est quod superfue digestum ad medium reducitur. et totum istud maxime
 veritatem habet de vippa panis cum vino. dummodo panis primo affatus sit
 aut supra prunas exsiccatius.

¶ De assueti dicta.

Omnibus assuetam habeo seruare dietam
Approbo sic esse. nisi sit mutare necesse
Est Iprocras testis. quoniam sequitur mala pestis.
Serior est metha medicine certa dieta
Quam si non curas. fatue regis et male curas.
Was vnd wy du essen pfliegst
Vorander nicht vnd wiss dar negst
Das die vorandung krankheit bringet
Doch wirt der nott offte nachgegebenge.

¶ Sic ponunt aliqua documenta: quorum Primum est quod omnibus bonum est seruare dietam consuetam. Et per dietam intelligit administratio cibi et potus. Et ratio huius documenti est. Quia transgressio a consuetudine nocet nocumeto magno. Consuetudo enim est altera natura. sicut igitur naturam custodire oportet: sic et consuetudinem: et specialiter si consuetudo fuerit laudabilis. Et sicut oportet seruare consuetam administrationem cibi et potus. ita etiam oportet seruare consuetudinem in alijs rebus non naturalibus propter eandem rationem. Unde si aliquis fuerit consuetus multum laborare: et velit habere consuetudinem omittere et in ocio viuere vel multo minus laborare vel aliam speciem laboris assumere: et aliud tempus vel alium modum. proculdubio multum ex hoc debilitat. Et sicut intelligit in cibis et potibus somno et vigilijs euacuatiombus et atque accidentibus. In omnibus enim multum obseruanda est consuetudo si sit laudabilis vel parum laudabilis vel indifferens in bonitate et malitia respectu huiusmodi ad quod debet fieri permutatio. Et circa istud sciendum est quod assueti exercitare vel laborare quibusdam laboribus consuetis. dabo quod tales sint debiles vel senes minus leduntur et fortius laborant quam si essent iuuenes inconsueti. Et istud dicit Iprocras. ij. ampho. dices. Assueti ferros ferre labores. et si fuerint imbecilles aut senes inconsuetis fortibus et iuuenibus facilius ferunt. Et ratio est. quia isti habent maiorem inclinationem et consuetudinem ad istos labores. Nam consuetudo prius habita leuior est ut dicitur in commento predicti ampho. Et ista est causa quare videmus homines debiles et senes qui ex consuetudine aliquam exercere opus mechanicum facere aliqua que facere non possent eis fortiores et iuniores: aut minus ab eis leduntur. sicut videmus molitorum debilem facilius succum eleuare quam eo fortiore. et fabricum antiquum minus ledi malleatione quam iuuenem forte non consuetum. Secundum documentum est quod mala pestis. id est. magnum nocumtum sequitur ex permutatiōe diete consuete. ut vult Iprocras. nisi fuerit necesse eam permutare. Est autem necessarium eam permutare. Primo quoniam est illaudabilis. sic quod ex ea peruenit reuera ad pessimas egritudines. sicut consueto comedendi malos cibos in fine ex necessitate perducetes ad malas egritudines. Tale enim consuetudinem et sitis necesse est corrigere et permutare vel totaliter vel saltem infra terminos latitudinis earum. sed hoc debet fieri paulatim et secundum quandam ordinem. Nam ois subita mutatio vehementer nocet. et specialiter a consueto ad inconsuetum. Secundo necesse est eam permutare. ut aliquis minus ledat ex inconsueta si postea ad eam se transferat. Si enim quis ad omnem dietam se assuecat. minus ab omni ledet cum se ad eam transferat. Et istud etiam intelligendum est in alijs rebus non naturalibus. Et istud est quod dicit Iprocras. ij. ampho. Ex multo tempore consueta. Et si fuerint deteriora: inconsuetis minus molestare consueuerunt. Oportet igitur ad non consueta transmutare. Et circa istud est sciendum quod quilibet debet sibi caue

ve ne vnus rei quantūcūq; bona sit sibi consuetudinē faciat q̄ ipsū seruare
 sit necessariū Verbi gratia. si quis vno cibo consueto semper vtatur: vel aliquo
 potu: vel totaliter ab eis abstineat: vel dormire vel moueri v̄l coire taliter assue
 scat. ad hoc grauit̄ astringit. maximū em̄ incurret nocuumētum si interdū ab
 eis dē oportet abstinere. Sic igit̄ q̄libet corpus se disponere debet vt calorē et
 frigus pati possit et ad motiones: et ad quelibet nutrientia aptus reddet: et vt
 somni et vigilarū horarū mansiones: et domos lectos et indumenta sine lesione
 permutare possit. Quod quidem poterit fieri si consuetudo non obseruetur ad
 vnguem. sed interdum ad incōsuetā transeamus. Oportet igitur ad incōsue
 ta aliquando permutare. et istud vult Ba. iij. alimā. c. de conseruatione consue
 tudinum. Tertium documentum est q̄ fortior et potior metha in medicando
 egrum est administrare dietam certam: quā si medicus non curauerit: et aliam
 indebitam administrauerit fatue regit egrum et male eum curat. Et circa istud
 est sciendum q̄ triplex est dieta. s. grossa. que est quasi dieta sanorū: 7 tenuissima
 que est nihil dare. vel quasi et media: que absolute tenuis dicit̄. Et ista diuidit̄
 in dietam tenuem declinantē ad latus grosse. sicut aqua carnis oua sordilia. et
 pulli pariter declinantē ad tenuissimā: sicut aqua ordi mellicratū: et vñū gra
 norum: et mediā que certa notatur: vt pitana nō colata: et extremitates pul
 lorum. Et ista dieta certa in pluribus cōuenit egritudinibus. nō tamen in omni
 bus. Non em̄ conuenit in egritudinibus longis: Quia in talibus oportet virtus
 tem longo tempore esse anteq̄ perueniat ad victoriā. et virtus cum dieta certo
 tempore nō possit perdurare sine magna debilitate. oportet ergo in tali egritu
 dine cibū ingrossare. Similiter nō conuenit in acutissimis egritudinibus. scz in
 illis que terminant̄ in quarto die vel ante. Quia in talibus cōuenit dieta tenuis
 s̄sima. vt vult Ipo. i. ampho. ibi. Ad vltimā egritudines vltimē curationes ad
 perfectionem sunt potentes.

¶ De administratione medicine.

Quale quid et quando. quantum quotiens vbi dando.

Ista notare cibo debet medicus dietando.

Ein artzt sehe auff der francken speyß
 Was her yn geb vnd welcher weiß
 Wie vil: wie offt: zu welcher zeyt
 Vnd wo: dar an nicht wenig leith.

¶ In isto textu ponunt̄ sex a medico cōsideranda in administratione diete. Pri
 mum est quale. i. cuius qualitatē debet esse cibus. Quia in egritudine calida de
 bemus egrum dietare frigido cibo: et in frigida calido. in humida sicco: in sicca
 humido. Verū tamen quia naturalis cōplexio diete sibi similiter conseruari des
 bet. vt vult Saliennus. in tegni. ibi. Calidiora calidioribus indigent adiutorij. et
 frigidiora frigidioribus 7c. Secundum est quid. i. cuius substantie debet esse ci
 bus. Quia artelete et rustici fortibus exercitijs suppositi debent dietari cibo gro
 sso. Quia in eis vis digestiua est fortis. Et sic non debent vti cibis subtilibus vt
 pullis. caponib⁹ carib⁹ viralinis seu hedinis: q; iste carnes in eis adurent̄ aut
 nimis cito digerent̄: q̄re necesse esset eis sepe cōmedere. Nobiles v̄o et in ocio viuē
 tes dñt vti dieta subtili subc. q; i eis virt⁹ digestiua ē debilis. nō potēs i grossos
 cibos. cuiusmōdi sunt carnes porcine felle et bouine: pisces soli ericati. Sicut in

egris: Egrotantes egritudinibus acutis debent uti subtiliori dieta q̄ egritud a
 nibus chronicis .i. longis sicut quartanis. Tertium est q̄n. i. quo tpe dieta debet da
 ri. Quia in fanis maxime debet attendi cōsuetudo. Unde in estate hoies surge
 tes et cōsueti bis solū in die cōmedere debent cōmedere hora. x. vel modicū ant
 te et nō expectare mediū dici p̄pter nimium diei colorē. Si tr̄ debet cenare hora se
 rta vel modicū post. In hyeme vō debent prandere hora. xi. vel. xii. p̄pter lon
 gitudinē somni. Et deinde cenare hora. vij. vel modicū post. et maxie seruāda est
 consuetudo. In egris vero etiā considerandū est tpus. Quia in febribus parox
 ysmo vel statim ante paroxysmū vel statim post: nō est danda dieta. Quia si sta
 tim ante paroxysmū vel in paroxysmo detur. natura diuertit a digestionē mate
 rie febris. per hoc q̄ debet digestioi cibi esse intenta. et nō debet dari statim post
 paroxysmū. Quia virtus adhuc multū debilitata est ex paroxysmo immediate
 precedenti. Debet igit dari dieta ante paroxysmū tanto tpe q̄ possit digerī ante
 aduentū paroxysmi. vel debet dari aliquo tpe post paroxysmū. Et hoc est verū
 nisi timeat magna debilitas virtutis. tunc em̄ dandus est cibus quocunq̄ tpe.
 Accidentib⁹ em̄ virtutē dissoluētib⁹ cibus illico dandus est. vt vult Sa. i. com
 mēto illi⁹ ampho. .i. p̄ti cōtemplari aut oportet. Quartā est quantū id est quan
 titas cibi sumendi. Quia vt dictū est prius. quātitas cibi estate cōmedendi pro
 qualibet vice debet esse pauca. quia calor naturalis tunc debilis est p̄pter nimi
 as resolutiones. In hyeme vero cibus vna vice sumendus debet esse multus
 Quia virtus digestiua tunc fortis est cū calor naturalis sit vnitus p̄pter frigus
 circumstās. vt dictum est prius ibi. Temporibus veris. Quintū est quotiens id
 est quotiens in die sit cibus dandus. Quia in estate debet sepius dari q̄ in hye
 me. autumno vel vere licet modicū pro qualibet vice. vt etiā prius dictū est. Si
 militer virtute digestiua existēte debili sepe et modicū de cibo est dandū. virtus
 est vero existente forti potest multū dari. et paucis vicibus. Sextum est vbi. id
 est in quo loco. Quia cibus non est sumendus in loco frigido multū: nec multū
 calido. sed magis in loco temperato.

¶ De Caulē.

Jus caulis soluit. cuius substantia stringit

Utraq̄ quando datur venter laxare paratur.

Der sort des krautz den leib erweiche

Das kraut zu hercten hülffe reiche

Nürzeit dues aber beyds zu hauff

So weichts vnd macht den masedarm auff.

¶ In hoc textu auctor dicit tria. Primum est q̄ jus caulis id est aqua et maxime
 prime ebullitionis caulium si bullant. soluit ventrē: Cuius causa est: quia in folijs et
 partibus exterioribus caulium est virtus quedā nitrosa absterfua debiliter ins
 perens. et facile separabilis per modicam decoctionē sine ebullitionē: que sparsa
 per aquā ipsam laxatiuā reddit. Et hinc etiā est q̄ prima aqua decoctiois cau
 lium magis laxat q̄ sc̄da: Quia ista virtus nitrosa absterfua per primā decoctio
 nem plurimū separatur. Sc̄dm̄ quod dicit est. q̄ subā caulium et hoc post deco
 ctionē eorū stringit ventrē Et causa est Quia oīs virt⁹ qua laxaret per decoctio
 nem ab ea ablata est: et manet subā terrea sicca que ventrē stringit. Tertium quod
 dicit est. q̄ vtraq̄ simul sumpta supple aqua decoctiois caulium et substantia eo
 rum laxant ventrē. Et ratio est. Quia virtus absterfua et nitrosa in aqua ma
 net: gratia cuius totum laxat. Pro maiori noticia sciendū est Primo q̄ caules

generant humorē melancolicū et somnia mala: mali sunt stomacho: parum nutriunt: visum obrebeant: somnū inducunt: menstrua et vinā prouocāt: vt partim Aui. ij. ca. et partim a Ras. ij. almā. colligit. Secō sciendum q̄ cōmestio caulis sine decoctionis sine feminis eius prohibet et retardat. vteratē. vt videtur in uere Aristō. ij. parti. problema querens. ppter qd̄ caulis soluit crapulā Et idem vult Ra. et Aui. locis preallegatis. Cuius causa potest esse ista s̄m̄ alios quos. Quia ppter cōmestionem caulis eleuantur fumi valde grossi ingrossantes fumositates vini. que ingrossate impediunt penetrare ad cerebrū. ppter. eorum grossitudinē. N̄bus vero problemate predicto aliam dat causam istam. s. quia quod trahit humidum vinosum ad se ac a corpore repellit. et corpus in frigidat curat crapulā. sed caulis est h̄m̄id. ergo curat crapulā. Q̄ autē caulis sit h̄m̄id probat. Quia per succum caulis qui est diureticus trahunt humiditates vinoz se indigeste a toto corpore. et in vesicā deferunt. Et per substantiā eius frigidā stipicā et terrā in stomacho relictam non potēt penetrare in frigidat totum corpus Et per consequē curat crapulā hoc mō. Qm̄ superfuitates subriles. q̄ nō poterant deorsum tendere ppter caliditātē vim mouētē eas ad superiora. vt ad cerebrū ferunt repressē deorsum et virtute succi trahuntur ad vesicam. Est em̄ diureticus et menstruorum prouocatiuus. vt dictum est.

¶ De Malua.

Dixerunt maluam veteres quia molliat aluum

Malue radices sepe dedere feces.

Der pappeln nam der zeigt das an

Das sy den leyb erweichen kan

So yr wurzel ist geschelt

Ist sy zu stül in außerswelt

Vnd bringet der weiber fluss zu rechte

Vnd macht das selbige leid wol schlecht.

¶ Sic ponunt due proprietates siue effectus malue. Quorū primus est q̄ malua mollicat ventrē. Quia est vnū de remollitiuis Sūt em̄ quatuor remollitiua. s. malua. bismalua. bianca visina et mercurialis. ex quib⁹ cōiter sit distere lenitū uum ⁊ mollicatiū quod ualet ad fecum induratarū educatione. Et est duplex malua. Quedam em̄ est habēs sanguineos flores. et alia habens albos flores. Et in ista est maior. pprictas mollicandi q̄ in prima. Secundus effectus est q̄ radices malue abrafe educunt feces. Et hoc est quando ex ipsis fiunt suppositoria sicut solent fieri de radice mercurialis. Tertius effectus malue est q̄ facit fluxum menstrui in mulieribus. Et hoc est ppter nimā eius humectationē et lubricationē: qua vene matricis facilius a sanguine acuro funduntur. Et dicit Platearius q̄ certo experimento menstrua prouocat.

De Menta.

Mentitur menta si sit depellere lenta.

Ventris lumbricos stomachi vermesq; nociuos.

Gerechte kraußmyngz bald vortreibt

De vīdīm ym magen vnd ym leibe.

¶ **De** auctor ponit vnum documentū de menta dicens q̄ menta nō debet denomīnari hoc nōie menta si nō habeat vīm statim auferendi vermes ventris ⁊ stomachi. Menta enim magne et fortis est aromaticitatis et magne amaritudinis. Et ideo quēadmodū absinthiū vermes interficit. sic et menta. Et debet dari des cocto eius sicut et absinthij et non subā. Aduertedū tñ q̄ multū calida est et sicca sanguinē adducens nō cōpetit via cibi in regimine sanitatis. Bene tamen cōuenit via medicine. Quia stomachum cōfortat et ipsum calefacit et sedat sur galtrum et digerit. et prohibet vomitū flegmaticū et sanguineū. et ad coitū inclat. ppter inflationē que est in ipsa et humiditatē ortolanā. et prohibet spurum sanguis et confert ad morsum canis rabiosi. et est propria ad illud. Et si frustra ipsius in lacte dimittunt nō caleat. vt colligit ex Aut. z. ca. c. de menta.

¶ De Salvia.

Cur moriatur homo cui salvia queris in orio

Contra vim mortis non est medicamen in ortis

Salvia confortat nervos manuumq; tremorem

Tollit. et eius ope febris acuta fugit

Salvia castoreum lauendula premula veris

Vastur. athanasia sanant paralitica membra.

Salvia saluatrix nature consiliatrix.

Wüechs eyn Kreytgen für den todt

Es wer furwar die salb an spot

Sy sterckt die adern: das zittern lege

Das scharffe fiber zu fliegen bewege

Die salb vnd andere stuc̄ genant

Thun dem gichtbruch hülfz zuhant

Die salb kan hülfz vnd radt gegeben

Sie kan gesterck vnd leng das leben.

¶ In hoc textu auctor principaliter tria facit. Primo innuit magnā vtilitatē salz uie querēs per modū dubij Cur homo moriat in cuius orio crescit salua. Ad B respondet in sc̄bo versu sic. q̄ nulla est medicina crescēs in ortis que phibeat mortē Quis in ortis bene crescat medicina prohibēs putrefactionē corporis et humiditatē naturalē defendens ne cito dissoluat. Et istud innuit Aut. in. i. ca. singulari dicens. Et ars quidē sanitatē custodiēs nō est ars que a morte securos nos faciat. neq; corpus ab extrinsecis nocumētis munit neq; vnūquodq; corpū pus ad vltimā vite longitudinē perducatur que est. fm̄ hoīem absolute. s; de duobus rebus securitatē prebet putrefactionis penitus prohibitōe et defensione humiditatis ne cito dissoluat. Sc̄bo ponit tres effectus saluie. Quorū primus est q̄ salua cōfortat nervos. Quia expicat humiditates quibus impediunt et relaxantur nervi. Sc̄bus est q̄ remouet tremorē manū Cuius causa est. Quia cōfortat nervos vt dictū est. Jam omnes confortans nervorū tremorem remouet.

cū tremor causet ex debilitate nervorum. Et propterea senes aliqui et vetule spectant
 ter imponit potui sine cibo eorum folia salviae. Tertius est quod remouet febrem acutam
 id est impedit eam ne contingat. Cuius causa potest esse. Quia exciccando humo-
 res impedit eorum putrefactionem ad quam posset sequi febris acuta. Et pro maiori
 noticia sciendum est quod salvia est calida et sicca. Et ideo non multum concipit per se
 via cibi. quod tamen ipsa salvia multum confortat nervos. hoc in sanitate multum vtrum
 salvia duplur. Primum quidem concipiendo ex ea vinum saluatum: quo vino hoies
 in latitudine sanitatis vtrum. Spectaliter in principio mense. Et concipit huiusmodi vtrum
 num paraliticis et epilepticis moderate sumptum. et precedente purgatione an-
 tecedentis medicine. Secundo vtrum salvia in febribus. Nam excicit appetitum. et spe-
 cialiter cum stomachus fuerit repletus malis humoribus crudis et indigestis. Et
 est duplex salvia. scilicet domestica. et habet lata folia et magna. Alia est que vulga-
 riter nobiliter dicitur et habet minora et strictiora folia. Et apud medicos dicitur lista
 fagus. Tertio enumerat auctor sex res medicinales valentes in curatione para-
 lisis. Et dicit quod salvia castoreum lauendula premula veris. nasturtium. et athana-
 sia curant et sanant membra paralitica. id est paralitica facta siue debilitata. De salvia
 autem causa patet ex dictis. quod vtrum dicitur est. salvia confortat nervos qui in paralitico debi-
 litati sunt. Et etiam quia salvia calida est et sicca consumit materiam flegmaticam sine
 obstitam nervis ex qua fit paralisis. De castoreo patet. Quia castoreum est maxime
 confortatiuum calefactiuum et excicantiuum nervorum. Dicit enim Aui. si. cano. c. de eo quod
 subtilius et fortius omni quod calefacit et exciccat. Et postea dicit quod confortat nervos
 et calefacit et confert tremori et spasmo humido et stupori et paralisi. Et postea
 adhuc subdit quod non est aliquid magis inuatiuum ventositatum aure quam ipsum cum ex
 castoreo accipit quantum est lens vna et dissoluit in oleo nardino et distillat in eam
 Plures alios effectus habet castoreum quos Aui. narrat loco pal: Et est castoreum
 testiculis cuiusdam animalis marini. quod dicitur castor. Et oleum de castoreo etiam
 multum valet in paralisi sicut castoreum post euacuationem materie. Quia tunc illa
 lam materiam que residua est consumit et nervos confortat. De lauendula etiam
 patet. Quia sua aromaticitate confortat nervos. et sua calefactione consumit
 materiam paralisis. De premula veris etiam patet Quia sua aromaticitate et ca-
 lefactione confortat nervos. Et dicitur premula veris. quod est de primis aromaticis
 in vere crescentibus. De nasturtio patet. Quia nasturtium est calidum et siccum subri-
 liatum et incisuum et resolutiuum. Quare aufert materiam paralisis. Et dicit
 Auicenna. ij. canone. c. de eo quod confert omni mollificationi nervorum. Quia
 calefacit et educit flegmata et mundificat nervos a flegmate. Et ideo consilium
 medici vtrum nasturtium in quadragesima edatur propterea Quia cibi quadra-
 gesimales sunt flegmatici. Et est nasturtium herba communis crescens in locis fri-
 gidissimis. scilicet in locis patrosis et aquosis vbi sunt multi fontes. De athanasia ve-
 ro que alio nomine dicitur sanacetum teu. tente vel reynuaen. patet Quia ista herba
 habet virtutem purgandi flegmata et sua caliditate exciccat nervos. et etiam habet
 virtutem purgandi vermes et materiam ex qua generant. Et ideo gallici concipit in
 diebus paschalibus vtrum athanasia frisa cum ouis ad purgandum flegmata ex pisce-
 bus in. xl. generata ex quibus facile generant vermes in dispositis. Et in fine tes-
 tus auctor subdit quod salvia dicitur quasi saluatrix nature.

¶ De Ruta.

Nobilis est ruta. quia lumina reddit acuta.

Aupilio rute vir quippe videbis acute

Ruta viris coitum minuit mulieribus auget.

Ruta facit castum. dat lumen. et ingerit assum.

Cocta facit ruta de pulcibus loca tuta.

Die raut die augen sche:ffe vnd lerhe

Der menner begird der weiber merhe

Sy gibet list vnd ver sy seut

Den flöhen do mit sein hauß vorbeut.

¶ **De ponit auctor quatuor effectus rute.** Primus est q̄ acuit visum. Et p̄p̄te succus eius vt dicit **Aut. ij. cano. c. de ea.** Et prius dictum est ibi **Allea nux.** Secunda est q̄ ruta minuit desiderii coeundi viris: sed in mulierib⁹ auget Cuius causa potest esse ista Quia ruta sua caliditate et exiccatione sperma in viris innotat. quod subtilis est et acreum: sed in mulieribus fibriliat et calefacit. Quia in eis sperma est aquosum et frigidum. Et ergo eas magis ad coitum incitat p̄pter subtilitatem et caliditatem spermatis ex ruta. Tertius effectus eius est q̄ ruta facit astucia. s. faciliem apprehensionem et inuentionem alicuius medij in causa subtili. Quia p̄pter calefactionem et exiccationem subtiliat sp̄s: et sic ingentia clarificat. Quart⁹ effect⁹ e q̄ decoctio rute effugat pulices. Et hoc si ea in ore domus. q̄ interficit eas s̄m q̄ cõiter dicit medici. Et s̄m **Aut. in. iij. trac. c. iij.** de effugatione pulicũ. Quã aspergit domus cũ infusioe coloquintide salunt pulices et fugiunt: et s̄m ex decoctione rubi. Et postea subdit **Aut.** Et dixerunt quidam: quando ponitur sanguis hirci in fouea in domo aggregant pulices apud eum: deinde moriunt et similiter aggregant super lignũ litum: ex adipe erici et fugiunt ex odore caulis et foliorũ oleandũ. Et s̄m aliquos nihil magis delectatum est pulicum q̄ res fortis odoris. Et ergo ruta val. t. menta mentastrum. lupulus. et super oia feces vel vna eque. Itẽ domus irrorata ex decoctione seminis rape occidit pulices: Et si fumiget domus ex cornu taurino fugient pulices. Pro captione tamen earũ nihil melius est q̄ unpost. io pauci bombicis in lecto. Quia in illo aggregantur.

¶ **De Cepa.**

De cepis medici non consentire videntur

Colericis non esse bonas dicit Galienus

Slegmaticis vero multum docet esse salubres

Prefertim stomacho pulchrumq̄ creare colorem.

Conteritis cepis loca denudata capillis

Sepe fricans poteris capitis reparare decorem.

Von zuöbeln schreiben die ertz nicht gleich

Sage eyner sy bring den colericis seuch

Vnd sey der feuchten completer gsunt

Den magen buor: serbt wangen vnd munde

Mit zumbelsafft reib dein kalebletz

Er kan dir sy wol mit har besetz.

¶ Sic loquit auctor de cepis. et dicit quicq. Primum est qd medici dissentunt de natura cepari: que aliquibus videt qd cepe bone sunt flegmaticis, aliqui vero qd eis non valent, sicut forsan Ba. vult. quia dicit eas. 3. alina. generare humores si qd perfuos in stomacho et flegmaticos. Secundum est qd Sali. dicit cepes multum ob qd est colericis cuius causa est. Quia vt dicit Aui. z. ca. c. de cepe. Cepe est calidum in tertio. et ergo nocet calidis. vt sunt colerici. Tertium est qd cepe multum valent flegmaticis. Quia sunt calide incisive subtilitatis absterfite et aperitiue. quare flegmaticos humores et viscosos in flegmaticis multiplicatos digerunt. incidunt subtiliant et absterfunt. Quartum est qd cepe valent stomacho. Quia mundificant ipsum a flegmaticis et ipsum calefaciunt. Et ergo dicit Aui. loco pal. qd istud qd ex cepe comeditur. ppter suam caliditatem confortat stomachum debilem et ppter istud etiam decorant colorem faciei. Quia non est possibile colorem faciei esse viuendum stomacho existente multum flegmatico aut repleto malis humoribus crudis et flegmaticis. Quintum est qd loca depilata. i. loca pilis priuata pilos siue crines recuperant si conterant cepe cocte et ex eis fricent loca depilata. Et istud verum est quod depilatio accidit ppter opilationem pororum et corruptionem materie sub cute. Quia cepe aperiunt poros et resoluunt materiam malam que sub cute est et hos nam ad locum attrahunt. Et ergo fricatio cum cepis valet ad aluendam multum. vt vult Aui. z. ca. c. alle. et. vij. 4. ca. de cura apolicie. Et ppter istud infert textus qd capitis decolor poterit reparari per istam fricationem cum cepis. Quia capitis decolor: pili sunt. Pro maiori noticia effectuum cepari sciendum est qd cepe excitat colerum. appetitum prouocant. faciem rubificant. cum melle verucis eradican. sitim faciunt. intellectui nocent. quia humorem malum grossum generant. salua multiplican. et succus earum confert aque descendenti in oculum. et abstergit visum. sicut colligit ex Aui. z. ca. c. alle. Sciendum vterius qd cepe trite cum melle et aceto conferunt morsui canis rabidi. Et ergo quidam superaddunt textui precedenti istos duos versus Appositas perhibent morsus curare caninos. Si trite cum melle prius fuerint et aceto. Et de isto etiam prius dictum est ibi Allea nux ruta.

¶ De Sinapi.

Est modicum granum siccum calidumq; sinapis.

Dat lachrymas purgatq; caput. tollitq; venenum.

Der hitzige senff macht augen rinnen

Macht reyn das heupt. thut giffte bezwingen.

¶ Sic auctor duo facit. Primo ponit complexionem ipsius granii sinapis dicens qd granum sinapis est modicum granum calidum et siccum vsq; ad quartum gradum sicut Aui. z. ca. t. de sinapi. Secundo ponit tres proprietates siue effectus granii sinapis. Primum est qd commouet lachrymas cuius causa est. Quia sua caliditate nimia subtilizat et dissoluit humiditates cerebri ex quibus tunc ppter earum fluxum prouocantur lachryme. Secundus effectus seminis sinapis est. qd expurgat caput id est cerebri mundificando et astringendo humiditates flegmaticas a capite. Expurgat etiam caput naribus imponitur prouocando sternutationem sua mordicatione. Et ideo imponit naribus appoplectico. Per sternutationem autem expelluntur nocumeta cerebri. Et similiter semine sinapis sua caliditate subtilizat flegmata et dissoluit illa que opilant meatus cerebri ex quorum opilatione sequitur appoplexia. Et sic reslinquitur qd semine sinapis est valde incisivum flegmatis et consumptivum et mundificativum. Tertius effectus est tollit venenum. Et istud concordat cum dicto Aui. loco preallegato. scilicet qd fugiunt ex fumo eius vermes venenosi.

¶ De Viola.

Crapula discutitur capitis dolo: atq; grædo

Purpuream dicunt violam curare caducos.

Die veiel benympet die trunckenheit

Den wetag des heuptes vnd vallendt leide

¶ Sic ponunt tres proprietates siue effectus viole. Primus effectus est q̄ viola habet proprietatē sedandi ebrietatē. Cur⁹ causa potest esse: Quia viola odorē habet t̄parū atq; suauē: et talis maxie est cōfortatiu⁹ cerebri. Forre em̄ cerebrū nō parit cito ebrietatē sed debile: Et etiā viola est frigida quare cerebrū infrigidat: Et sic inepificat ipm̄ ad recipiendū sumum calidum. Sec⁹ effectus eius est q̄ viola est sedatiua doloris capitis atq; græuedinis. Et istud est verū de dolore capitis ex calida causa: or vult Aut. ii. ca. c. de viola: Et s̄lfr Ba. iij. alimā. et De. Et ratio est: quia viola est frigida: ⁊ sic repugnat cause calide. Tertius est q̄ viola dicitur curare caducos idest epilepticos. Et dicitur notanter in textu dicitur: Quia cōdes auctores nō attribuunt istum effectū viole. Et ergo si iste effectus conuenit at viola: causa eius potest esse. Quia p̄pter aromaticitatē viole cerebrū cōfortatur. quo existente forit a modicis nocumētis non leditur: et per consequens etiā non incurrit epilepsiam: que dicitur parua appoplexia ex cōpilatione neruorum sensatiuorum constringens.

¶ De Vrtica.

Egris dat somnum. vomitum quoq; tollit ad vsum

Compescit tussim veterem. colicisq; medetur

Pellit pulmonis frigus ventrisq; tumorem.

Omnibus et morbis subueniet articulozum.

Die nessel gibt den trancken schlaff

Der sich bricht yr wol bedarff

Den alten hust des leybes grym̄

Die felt der lungen vnd schuulst benympet

Des leybes vnd allen gliencken dar bey

Ist die nessel eyn ertzney.

¶ Sic ponunt septem effectus vrtice: Quorū primus est q̄ vrtica dat egriis somnum: Quia est subriliatiua et incisua et abstersiua flegmatis et grossorum humorum naturā grauantiū et somnū impediētiū. Secundus effectus eius est. q̄ tollit vomitū et vsum vomitus. Et ratio est: Quia vomitus et nauſea multū accidunt ex humore viscoso: cuius vrtica est incisua. Tertius est q̄ vrtica sedat tussim antiquā: et maxie mel in quo t̄pata fuerant semina vrtice: Quia vrtica de pectore flegma expellit viscosum. s̄m Ba. iij. alimā. Et dicit Aut. z. ca. c. de vrtica: Quia cum bibit cū aqua ordei mundificat pectus: Et q̄ decoquant folia eius in aqua ordei educit humores grossos qui sunt in pectore: sed semē eius est fortius. Quartus est q̄ cōuenit colicis. i. colicā partēibus: q̄ vrtica est incisua subriliatiua resolutiua et abstersiua humiditatis flegmaticæ aut ventositatis grosse: ex quib⁹

prouenit colica pluriū. Et est colica egritudo dolorosa iñ intestino dicto colon.
Sicut iliaca egritudo o dolorosa in intestino dicto ylion. Quintus est q̄ vrtica
pellit frigus pulmonis Et hoc ppter sui caliditatē. Sextus est q̄ vrtica est seda
tina tumoris ventris: Quia resolutiua est ventositatis ex qua vt plurimū fit tu
mor ventris. Septimus est q̄ vrtica subuenit doloribus articuloꝝ id est iun
sturarū. Sicut arthetice sciaticę et podagre. Et hoc verū est qm̄ proueniunt a ma
teria frigida flegmatica grossa. Cuius causa est Quia vrtica est calefactiua in
sua subtiliariua materie flegmaticę grosse. Et ppter istos effectus fm̄ Aucē.
h. ca. c. de vrtica excitat coitū ppter semen eius cū vino: Et aperit orificiū matris
cis: et soluendo educit flegma et humorē crudum sua absterfione et non cū vir
tute solutiua que sit i ipsa: Sic tamen aliquis in gutture ex vrtica aut semine le
datur bonū est q̄ post eius sumptionē bibat aliquid de oleo rosaceo. Et est vrti
ca calida in principio tertij gradus: Et sicca in scđo. fm̄ Zuccennam loco palle.

¶ De Ysopo.

Ysopus est herba purgans a pectore flegma

Ad pulmonis opus cum melle coquatur ysopus.

Vulcibus crimum fertur reparare colorem.

Der ysop reinigt die lung vnd bruff

Vnd gibt dem angesicht farb nach lust.

¶ Dicuntur effectus ysopi. Quoz primus est q̄ ysopus purgat flegma a pe
ctore. Cuius causa est Quia ysopus est herba calida et sicca in tertio: multū ab
sterfua dissolutiua et consumptiua humiditatis flegmaticę: Et habet respectū
singulare super partes pectoris. Et ppterea ysopus ppriissime dicitur purgare
flegma a pectore. Scđs effectus est q̄ etiā valet ad purgandum pulmonē a fle
gmate: eadē de causa. Et pprie si coquat cū melle Quia mel etiā est absterfuiū
et absterfione mellis augmētat absterfio ysopi. Et istud idem vult Aut. ij. cano
ne c. de ysopo dicens. Quia ysopus cōfert pectori et pulmōni paciētibus a disma
in tussim antiqua. et eius decoctio cū sicibus et melle sifr. Tertius effectus est
q̄ facit bonū colorē faciei. Et istud etiā vult Aut. loco palle. dicens q̄ eius po
tus efficit colorē bonum. Et ppter istos effectus soluendo educit flegma et ver
mes vt vult Aucenna ibidē. Et fm̄ Platearium vinū decoctionis eius matris
cem mundificat a superfluis humoribus et abstergit.

¶ De Cerifolio.

Appositum cancris tritum cum melle medetur

Cum vino potum poterit sedare dolorem.

Sepe solet vomitum ventremq; tenere solutum.

Dem Krebs die stopfgarb hülffe thut

Mit honig vnd wein ist sust auch gut

Für wetag des leibs fürs vndanen auch:

Vnd macht dir hart den weichn̄ bauch.

¶ Dicuntur tres effectus cerifolij. Primus est q̄ cerifoliū tritum cū melle et
superpositū cancro curat ipm̄. Et istud idē dicit Pla. c. de cerifolio. Et est cancer

apostema melancolicū corrodes partes corpori; tam carnosas q̄s̄ nervosas. Et dicit cancer. q̄ procedere videt̄ vt̄ cancri. Sed̄s effectus est q̄ cerifoliū bibitum cū vino abscondit̄ dolorē ventris. Cuius causa est. q̄ ventris inflationē de grossa ventositate ex qua prouenit. dolorē mitigat. cū stomachi ventositatē et omniū viscerū soluit et opilationē aperit. et ad hoc etiā coadiunat vinum. Tertius effectus est q̄ cerifoliū cedit vomitū et fluxum ventris Cuius causa est. quia cū cerifolium calidū est in tertio gradu. Et sicū in sc̄do materiā illam digerit et exsiccat: ex qua prouenit vomitus. Et istud maxie verum est q̄ vomitus aut solutio ventris prouenit a materia frigida flegmatica. Et preter istos effectus prouocat vrinā et menstrua et soluit dolorē lateris. renum. et vesice. et precipue datum cum mellicrato.

¶ De Campana.

Enula campana reddit precordia sana

Cum succo rute si succus sumitur huius

Affirmant ruptis nil esse salubrius istis.

Der Alant ist der brust gesunt

Vnd so seyn safft zur rautten kômpt

Ist den zubrochnen heilßam sehr

Nach der ertz gemeyner lehr.

¶ Sic ponunt̄ duo effectus enule campane: quorū Primus est q̄ enula campana cōfortat p̄cordia. i. orificiū stomachi: quod pp̄ie p̄cordiū dicit̄ siue membra spiritalia. i. membra anhelitus: que vicina sunt cordi: et specialiter radix eius. Quā aut̄ cōfortet orificiū stomachi p̄z. Quia cū radix enule sit odorifera cōfortat membra nervosa. orificiū aut̄ stomachi membrū nervosum est. Quā aut̄ confortet membra spiritalia p̄z. Quia vinū factū ex enula quod vocat̄ vinum enularum mundificat pectus et pulmonē. vt̄ vult̄ Au. ij. ca. c. de enula. Et enula etiam firmat̄ idē deglurit a cū melle a diu. at ad expuendū et est ex eis que lenificat et cōfortant cor. Secundus effectus est q̄ succus enule cū succo rute maxie valet ruptis id est patientibus rupturā siue descensum intestinoꝝ ad bursam testiculoꝝ. Et hoc maxime quando ruptura est p̄pter ventositatē. quia ille dissoluit succus rute et enule. Et p̄ter istos effectus enula bona est stomacho malis humoribus repleto et aperit opilationē epatis et splenis: vt̄ vult̄ Ba. iij. almā. Et cōfert omnibus lesionibus et doloribus frigidis et cōmotionibus ventositatū et inflationis. fm̄ Auicennam loco p̄allegato.

¶ De Pulegiō.

Cum vino coleram nigram potata repellit.

Sic dicunt veterem sumptum curare podagram.

Poley getrunckē vortreibt mit weyn

Das vortreibt gebliūt vnd cipperleyn.

¶ Sic ponunt̄ duo effectus pulegi: Quorū primus est q̄ pulegiū et p̄ncipaliter aqua eius sumpta cū vino purgat coleram nigram. Secundus est q̄ pulegiū habet p̄prietatē curandi podagram veterē. ex quo habet p̄prietatē liquefaciēdi et dissoluēdi flegma ex quo podagra sepius generari solet. Et circa istud est notandum q̄ vt̄ dicit̄ Pla. pulegiū est calidum et siccum in tertio gradu: subtilē

habet substantiā. virtutē habet cōfortatiuā ex aromaticitate. apertiuā ex subā
et qualitrabus. attractiuā ex ignea substantia vel natura consistē priuā ex calo
re et siccitate Et solum vniū decoctionis eius valet contra dolorē stomachi et
intestinarum ex frigiditate vel ventositate.

¶ De Nasturcio.

Illius succus crines retinere fluentes.

Illius affertur dentibꝫ curare dolorem.

Et squamas succus sanat cum melle perunctus.

Das fallend haer hele brunkref safft

Den rzenwetag vnd leibs schuppen macht.

¶ Sic ponunt tres effectus nasturcij. Quorū primus est q̄ nasturciū habet pro
prietatem retinēdi crines defluentes. Et hoc si caput vngat cū succo eius. vel si
aqua vel succus eius bibat. Et hunc effectū tangit Aul. ij. ca. c. de nasturcio dis
cens Retinet capillos capitis cadentes bibitū et linitū. Scōs eius effectus est
q̄ curat dolorē dentiuū. et hoc maxime ex causa frigida. Quia nasturciū est incisi
uum resolutiuum et calefactiuū vt patuit prius ibi. Cur morit homo. Tertius
effectus eius q̄ succus eius habet pprietatē curandi squamas pellicis adherētes
q̄ sumit cū melle. et ex eo linit locus. Et causa est Quia tales squame generant̄
ex flegmate salso: Nasturciū autē vt predictū est. omne flegma purgat. Et q̄ per
intus sumptū prohibet causam squamarū et ab extertus linitū sua absterione
eas abstergit: et maxie cū melle. q̄ hoc etiā absteriuū est. et sic tuuat absterio
nem nasturcij. et preter istos effectus cna nasturciū excicat putredinē vacuitas
tis ventris et mundificat pulmonem. et confert asmatis. et in medicinis asmatis
ponit ppter illud qd̄ est in ipso de incisione et subrillatione. calefacti stomachū z
epar z cōfert grossicet splenis Et pprie q̄n ex eo fit en: plastrū cū melle facit euo
mere colerā. et educit eam solutione. augmentū efficit in coitu. et soluendo edu
cit verines et prouocat menstrua vt vult Aul. ij. ca. loco p̄allegato.

¶ De Celidonia.

Cecatis pullis hac lumina mater irundo

Plinius vt scribit q̄uis sint eruta reddit.

Schelkraut ist den augen gsunt

Das wirt vns von der schwalben kunt.

¶ Sic ponit vniū notabile de celidonia. Et est q̄ q̄n pulli irundinis excecati fue
runt tunc mater affert celidoniā et cū ea fricat oculos pulli excecati. z sic visus re
stituitur Et per hoc dat innuere au. q̄ celidonia maxie cōfortat visum. Et istud
etiā manifeste p̄iz Quia in medicinis valētibz cōtra debilitatē visus cōter po
nit Et est celidonia herba: ora glaucū habēs succū. Causa autē quare ipsi irun
dini data est virtus cognoscēdi celidonia plus q̄ alijs aubus potest esse ista: q̄
pulli irundinis sepius cecitatē patiunt̄ q̄ pulli aliarū auū. q̄ feces irundinum
habēt vin excecatiuā oculorū et sepius patiunt̄ a fecibus matrū Et est sciendū
q̄ fm Pla. celidonia est calida et sicca in tertio gradu. Et ex qualitatibus suis
et substantia habet virtutē dissoluendi consumendi et attrahendi. Et radices
eius trite et in vino decocte valent ad purgandum caput z vulnam ab humore

frigido et humido. si patiens fumū per os recipiat et postea vinum gargaret.

¶ De Salice,

Auribus infusus vermes succus necat eius

Cortex verrucas in aceto cocta resoluit.

Pomorum succus flos partus destruit eius.

Der safft der weiden die würmer sterbet

Die dir dein oren han vorderbet

Die rynde mit essig die wartzeln myndere

Die plüet vnd frucht die gpurte vordindert.

¶ **Hic auctor tria de de salice.** Primū est q̄ succus salicis auri in suffus interfi-
cit vermes auris. et istud potest cōuenire p̄pter stipticitatē et exiccationē eius.
Et est hic sciendū q̄ s̄m̄ Aui. ij. ca. c. de salice. Non est aliud magis vtilissimū q̄
succus folioꝝ eius in cura sanici que currit ex aure. Sc̄dm̄ est q̄ cortex salicis. i.
extrema pars eius in aceto decocta resoluit verrucas. Aui. vero loco pal. dicit
q̄ eius cinis eradicaat verrucas linitus cū aceto. et istud est p̄pter vehementem
exiccationē cineris eius. Pro deletionē s̄m̄ verrucarū nō est aliquid magis ab-
sciendens verrucas q̄ fricatio portulace super verrucas. et facit hoc portulaca
sui p̄prietate et nō qualitate s̄m̄ Aui. ij. ca. c. de portulaca. Tertū est q̄ flos sa-
licis et succus pomorū. i. fructuū eius nocēt partui. Quia p̄pter stipticitatem et
exiccationē corū reddunt partum difficilem.

¶ De Croco.

Confortare crocus dicatur letificando.

Membrarū defecta confortat ep̄ ar reparando.

Der saffran freud vnd stercke gibe

Der leber vnd schwachen glydern libe.

¶ **Hic ponunt aliqua inuamēta croci** Quoꝝū primū est q̄ crocus confortat cor-
pus humanū letificando. Et circa istud est sciendū q̄ crocus tantā p̄prietatē h̄t
letificandi q̄ dat̄ in maiori quantitate q̄ debeat interficere letificando sine riden-
do. Unde dicit Aui. ij. ca. c. de croco Tres aurei de ipso interficiūt letificādo. Et ē
aureū pondus dragina onius et semis. Sc̄dm̄ est q̄ crocus cōfortat membra
defecta et principaliter cor. Confortat etiā stomachū p̄pter suā stipticitatē et ca-
liditatē. Et p̄pter eandē causam etiā reparat ep̄ ar. et maxime p̄pter stipticitas
tem que nō permittit dissolui ep̄ ar. Nimius tamen vsus eius inducit nauisā et
deñcit appetitū. Et istud innuit Aui. loco pal. dicēs Ipse facit nauisā et deñcit
appetitū. p̄p̄terea q̄ appositus est acetositati que est in stomacho ex qua est
appetitū. Et p̄ter istos effectus est faciens somnū et obtenebrans sensus et
cū bibitur in vino inebriat. abstergit visum. et prohibet fluxum ad ip̄m. facit an-
helitum facilem. et confortat instrumenta anhelitus. excitat coitum. et prouoc-
at vnam. vt vult Aui. loco pal.

¶ De Porro.

Reddit secundas permansum sepe puellas.

Isto stillantem poteris retinere cruorem.

Der laug macht fruchtbar so man iß Vorselt das blut. das saltu wif.

¶ Hic ponunt duo iuuamenta porri. Primum est q̄ porrū permansum. i. per cōs
mestione eius. reddidit puellas sepe secundas. Cuius rō potest esse. q̄ fm̄ Aui.
ij. ca. c. de porro cōfert coartationi matricis et duriciet q̄ est in ipsa. que possunt
esse impedimēta conceptionis. Scdm̄ est q̄ porrū abscindit fluxum sanguinis
haurium. Idem vult Aui. loco p̄al. Et plures aliī effectus eius dicti sunt prius
ibi. Alia n̄r ruta.

¶ De Pipere.

Quod piper est nigrum non est dissoluere pigrum

Slegmata purgabit digestiuamq̄ iuuabit

Leucopiper stomacho prodest tussiq̄ dolori

Vtile preveniet motum febriq̄ rigorem.

Schwartzzer pfeffer löst auff das margt

Den schleyrn zureibt die dauung sterck

Der weisse pfeffer dient dem magen

Thut huff vnd schmerz der huff vorlagen

Nützt du yn vor dem kampf des kalten

Er wil dyr deyner gfuntheit walten.

¶ Hic ponunt multa iuuamēta piperis. Et primo tria piperis nigri Quorū pri
mū est q̄ per piper nigrū nō est pigrū in dissoluēdo. i. resoluēdo p̄pter fortē ei⁹
caliditātē et siccitatē. Est em̄ calidū et siccū in quarto. Scdm̄ est q̄ purgat fle
gmata Quia attrahit ex interiori corpore flegma et ipm̄ cōsumit. s̄fr flegma in
pectore et stomacho inuisatū remouet. ipm̄ calefaciendo subtiliando et dissol
uendo. Tertiu est q̄ est iuuamētū digestiue. Et istud p̄z per Aui. ij. ca. c. de pi
pere dicentē q̄ piper est digestiuū faciens appetitū. Et istud maxie intelligēdū
de pipere longo. qd̄ est magis cōueniēs digestioni crudorū humorū q̄z albū vel
nigrū. vt testat Sa. 4. de regimie sanitatis. c. 7. Scdo ponit. 5. iuuamēta leuco
piperis. i. piperis albi: q̄z primū est q̄ piper albū cōfortat stomachum. et istud
p̄z per Sa. loco p̄al. dicentē q̄ est cōfortans stomachū super alia duo pipera.
Et idē vult Aui. ij. ca. c. de pipere dicēs. Et albū magis cōueniēs est stomacho
et vehemēt⁹ cōfortat. Scdm̄ est q̄ piper cōfert tussi maxie et materia frigida
flegmatica. q̄ illā calefacit dissoluit et incidit. Et istud vult Aui. lo. p̄al. dicens
q̄ qñ administrat piper in electuarijs est cōueniēs tussi et doloribus pectoris.
Tertiu est q̄ piper albū cōuenit dolori. et p̄r istud intelligi de dolorib⁹ pectoris
Sicut ex Aui. allegatū ē vel de dolore ventoso. Tali em̄ cōuenit oc̄ piper. q̄ oc̄
piper sui ventositate carniatū est ventositatū: et sic educit ventositates. Aui.
vō lo. p̄al. d̄t piper albū et s̄fr longū cōuenire i dolore ventris pungitio si bibat
cū melle et solijs lauri recētib⁹. Quartū ē q̄ vñr p̄r puenire motū febri. i. acce
sionē siue paroxisimū febri. ⁊ b̄ febri. frigide. q̄ i tali piper aliquo mō materiā
calefacit et digerit. Quintū est piper albū valet i rigore febriū Cui⁹ causa est q̄
piper sua caliditate cōfortat neruos et materiā sparsam super eos consumit. et
Aui. dicit q̄ fricando fit inunctio ex ipso cum vnguento et confert rigori. Et ista

iuuamēta quinq; etiā possunt cōuenire alijs generib⁹ piperum. vt ex Aui. loco
 pal. p. Et p̄ter istos effectus piper calefacit nervos et lacertos adeo q̄ in s̄
 nō est aliud ei par. mundificat palmonē. prouocat vrinā paucā de ipso. sed mul-
 tum de ipso soluit ventrē. vt colligit ex Aui. loco pal. Et circa istud sciendū est
 q̄ triplex est piper. s. piper albū. qd̄ dicit leucopiper. piper longū qd̄ dicit macro-
 piper. et piper nigrū qd̄ dicit melanopiper Albū dicit qd̄ est viride multū humi-
 dum. Et qñ illud est desiccātū aliquantulū ita q̄ apparet quedā discōtinuatio
 inter eius partes. nō tñ sit perfecte maturarū dicitur piper longū. Sed quādō
 est perfecte maturarū tunc dicitur piper nigrum.

¶ De Impedimento auditus.

Et mox post escam dormire nimisq; moueri,

Ista grauare solent auditus ebrietasq;

Baldt schlaffen nach essen ader hart bewegung

Vnd trunckenheit hindern scharffe hörung

¶ Sic tangunt tria grauedinē auditus inducētia. Primū est immediatus som-
 nus post cibū sumptū. Et hoc vsq; ad repletionē Cuius causa potest esse ista.
 q; somnus immediate post cibū sumptū facit indigestionē ciborū. cibi aut̄ indi-
 gesti grossos ac indigestos fumos procreāt qui sine grossicie meat⁹ audit⁹ opti-
 lant. Et etiā spūs auditiois ingrossant ⁊ perturbāt Scōm est nimis mor⁹ post
 cibū sumptū. q; talis etiā impedit digestionē et clausionē debitā orificij stoma-
 chi. Aliqui tñ text⁹ loco n̄mis h̄nt minus. et tūc sensus est q̄ nullus mor⁹ post
 cibū sumptū etiā grauatur auditū. Cui⁹ rōē. q; tūc officij stoma-chi nō ita facile
 claudij sicut per paucā deambulationē: qua cibi descendūt ad fundū stomachi
 Jam stomacho nō exīte clauso fumi multi ascendūt ad caput grauantes audi-
 tum. Tertius est ebrietas. q; ex ebrietate procreant fumi multi et vapores q̄ ascē-
 dunt ad caput et ad organū audit⁹: spm̄ ei⁹ perturbātes et auditū grauātes. et
 nō solū ebrietas inducit nocumentū auditui. sed etiā visui Et oibus sensib⁹. ppf
 eandē causam. vt etiā p̄r⁹ dictū est. Aui. vero. 4. in c. ij. de cōseruatiōe sanitatis
 auris. etiā dat tria nocētia aurib⁹. et dicit et ex eis qd̄ que nocēt auri et reliq̄s
 sensibus sunt fastidiū et repletio et .pprie somn⁹ super repletionē. Et est sciendū
 q; aliqui textus adhuc h̄nt istū versum cōrinentē ad huc alia inducētia grauedi-
 nē auditus. et est iste Balnea sol vomit⁹ affert repletio clamor. q; ista inducūt
 etiā grauedinē auditus maxime tñ tinnitū. q; dicit Aui. 4. in c. de cura tinnitus
 Oporet vt ois iste virent solē et balneū laboriosum et vomitum et clamorem
 et repletionem.

¶ De Tinnitu auris.

Metus. longa fames. vomitus. percussio. casus.

Ebrietas. frigus. tinnitum causat in aure.

Soycht Kelt hunger vntawung: vberich trincken

Voilertzigungdes heupts macht omñ klingen.

¶ Sic tangunt seprē inducētia tinnitū in aure. i. somnū quē homo videt audit
 re exeri⁹. quoz primus est met⁹. et fm̄ alios mor⁹. Causa est de metu. q; i me-
 tu spūs et humores mouent̄ ad interiora. scz versus cor subito. ex quo motu fas-
 cile motus general̄ ventositas. que penetrādo ad organū auditus tinnitū causat.
 De motu etiā p̄r⁹. Quia ex motu corporali etiā cōmouent̄ humores et sp̄r̄

tus ex qua cōmōtione etiā generat ventositates facile que ventens ad aures tinnitum causat. qz tinnitus causat ppter aliquā cōmōtionē vapōris aut ventositatis circa organū auditus cōmouentū aerē cōnaturalē in organo auditus existentē. Scdm est longa fames. Et rationē subiungit Aui. 4. in. c. 9. dicens. Et illud est ppter agitationē cadentē in humoribus sparsis in corpore quiescentibus in ipso. Et cū nō inuenit natura cibū aliquē conuertit ad eos. et resoluit ipsos et mouet eos. Tertiu est vomitus qz in vomitu qui est motus laboriosus mouent maxime humores ad caput. In signū cuius oculos et faciē videmus fieri rubeos: et visus fieri nocuentū. Et sic etiā facile mouent in vomitu vapores et ventositates ad organū auditus. Quartū est percussio spere in capite et maxime in aure Cuius causa est. Quia ex tali etiā accidit vehemens cōmōtio aerie cōnaturalis in organo auditus existentis. qz natura aliquo membrō leso immediate mittit ad ipm spm et sanguinē qui sunt instrumēta nature. ex quibus tunc accidit in aure cōmōtio. Quintū est calus ex maxie supra caput. ppter eandem causam que dicta est de percussione. et etiā ex casu quocunqz vehemēs fit cōmōtio humorū in corpore. Sextū est ebrietas cui⁹ causa est. qz in ebriete caput replet fumis et vaporib⁹. ex quibus ad organū auditus vehentibus facile cōmouet aer cōnaturalis in organo auditus exis. Septimū est frigus. ex forti em frigore debilitat organū. quare ex leui causa facile patit vel cōtingit tinnit⁹ ex forti frigore. Quia forte frigus causat ventositates. Et nō solum ex istis causis cōtingit tinnitus aurium: immo ex pluribus alijs sicut ex ventositate in capite generata et in ipso mora. aut ex sonitu famei que generat fortasse in ipsa. et ex feruore puris in partibus ei⁹ aut ex motu ventositatis accidentis multoties in meatibus eius sicut fit in febris aut ex repletionē superflua in corpore et pprie in capite. aut ex materia viscosa resoluta in pauca ventositate. aut ex medicinis quarū pprietas est vt retineant humores et ventositates in temporibus cerebri vt colligitur ab Auicenna loco preallegato.

¶ De Nocuentis visus.

Balnea vna venus ventus piper allea sumus

Porri cum cepis lens fletus faba sinapis

Sol ignis coitus labor ictus acumina puluis

Ista nocent oculis sed vigilare magis.

Wein-bad wine vntensch-pfeffer-lauch

Knoblach vnd zwibeln-weinen vnd rauch

Senff-lynsen vnd bonn-son-sewr vnd arbeit

Haben viln yr augen vorterbet

Vorlezigung-staup vnd scharffe speyß

Wachen zuuor hat auch die weiß.

¶ Sic ponunt. xxi. res nocue oculis. Prima est balneū sine humidū sine siccū qd stupida dicit. Primo qz calefacit eos calefactione multa. Et sic ledit eorum cōplexionē cū naturaliter sint frigidī de natura aque. Scdo qz exicat et resolt vit humiditates subriles oculoꝝ. quibus spūs visui qui sunt ignei habent cōtra cillari et tpari. Et ppter istud plures reperiunt ceci supra renā. in quibus vitas vitur stupbis et balneis: que admodū etiā plures reperiunt leprosi in bolādis

¶ In aliqua alta regione: ppter indebitū regimē. Scōba res est visū. Et hoc imā moderate sumptū. tale em̄ debilitat oculos et visum. q̄ caput replet fumis et vaporibus. Et ergo etiā ebetat oēs sensus. Tertia res est venus .i. nimius visus coitus: qui ab omnib⁹ medic⁹ fert debilitare multū visum. Et Aristo. 4. proble. pri. 3. assignat causam istā dicens. q̄ sc̄z per coitū auferit q̄d opportunū est oculis. Oportet em̄ humidū aqueū subtile eis inesse: in quo visibilis spiritus fulciatur. Nam oculus naturaliter ē talis sc̄z humidus. Unde de sensu et sensato et. 5. de gene. aiall dicit: oculū eē de natura aque. Sed euulsis hūidus et euacuatis pro uenit superiora desiccari. p̄p̄ q̄d oculi a sut recedūt natura q̄ hūiditate uigebat. Et merito oculi uigent hūiditate q̄ per spūs igneos q̄ sunt in multo motu eua nescerēt nisi humido sustentarent. Et ex isto manifestū est q̄ coitus exiccat par tes superiores subtrahendo humidū ad q̄d sequit lesio acuitatis visus. Quarta res est ventus et maxie meridionalis: de q̄ St Ipo. 3. ampho amphosino illo Austrini flatus. q̄ est caliginosus. i. caliginē et obcuritatē in oculis inducens q̄d prouenit q̄ talis ventus caput replet humiditatib⁹ eberantib⁹ sensus 7 sp̄s ritus obfuscatib⁹. Quinta res est piper. q̄d prouenit. ppter sui acuitatē qua ges nerat fumos oculos mordicantes. Sexta est allea que etiā nocet visui. p̄p̄ eorum acuitatē et vaporositatē. ut etiā prius dictū est ibi Allea nux. Septima est fumus qui etiā nocet oculis ppter sui mordicationē et exiccationē. Octaua est porri. q̄ ex eiu ipsorū generant fumū grossū melancholici: quib⁹ visus obumbrat. ut etiā prius dictū est ibi. Allea nux. Nonā est cepe. quarū cōmestio nocet oculis ppter earū acuitatē. Decima est lens. de quo dicit Aui. z. ca. c. de lente. q̄ illius qui plurimū ei⁹ cōmestione utit visus obtenebrat p̄p̄ uehementiā exiccas tionis eius. Undecima res est fletus nimius qui debilitat oculos ex eo q̄ indu cit debilitatē retentiuē oculorū. Duodecima est faba cuius visus generat fumū grossū melancholicū obtenebrantē spūs uisuos sicut porra. Et q̄ etiā cōmestio fabarū inducit somnia terribilia. Decimatertia est sinapis cui⁹ visus inducit de s bilitatē visus ppter ei⁹ acuitatē. Decimaquarta est aspicere solem. Et hoc est ppter eius uehementē nitore et splendorē quib⁹ destruit visus. ut pri⁹ ad expert entia. Et hoc ideo. q̄ uehētēs sensibile nō proportionatū sensui sicut radij sola res corrūpuit sensum. Decimaquinta est coitus et maxie post nimia repletio nis. uel magis post nimia uacuationē et inanitionem. et de ista dictū est Decis masepta est ignis: cui⁹ inspectus causat siccitatē uehementē in oculis: sic ledit visum. et etiā ledit ppter claritatē eius. Et ergo cōter uidemus fabros et illos qui cōtinue corā igne operant rubeos aut debiles habere oculos. Decimasexti ma nimius labor: quia talis etiā uehementer exiccat. Decimaoctaua est per cussio contra oculos. que ledit oculos et visum Quia facit sanguinē fluere spiri tum uisuum perturbantem. et aliquando apostema generantem. Decimanona est nimius visus rerum: acutarum uidelicet ut diuersis salsamentis acutis. et hoc propter acuitatem fumorum ex ipsis generatorum. Uicesima est puluis sine ambulare in locis puluerulentis in quibus defacili puluis ad oculos perme nit et visum obscurat. Uicesimasextima. et inter ceteras magis ledens oculos et visum. est nimium uigilare. Quia uigilie nimie siccitatem in oculis inducunt. Et in generalis omnis repletio nocet oculis. Similiter omne quod exiccat naturā Et omne quod turbat sanguinem ex rebus salsis acutis et alijs et omnis ebriet as. Nominus uero confert et inquantū purgat stomachum et nocet ei inquantum mouet materias cerebri expellendo eas ad ipsum. Et ergo si fuerit uomitus suus necessarius debet fieri post cibum cum facilitate. Et similiter somnus super fluis nocet visui. et somnus statim post repletionē. et multitudine fleuorū domie et p̄p̄p̄ cū uentosis cōtinuis. Et isto colligit ex Aui. i. 3. trac. 4. c. 4. de rememo

ranse rerū vñū nocētū. vbi etiā Aui. plures ex causis i textu narrato exprimit:

¶ De confortantibus visum.

Seniculus verbena rosa celidonia ruta

Et istis fit aqua que lumina reddit acuta.

Von fenchel-eyßenkraut-rosen vnd rauuten

Vnd schelkraut- mache man die augen lautter.

¶ Sic tangunt quinq; res medicinales. quarū aqua cōfert visum. Prima ē seniculus cui⁹ succus in oculo positus acuit visum s̄m Ba. in almā. Secūda est verbenā cui⁹ aqua a cōmuni⁹ medicis ponit in receptis valentibus cōtra debilitatem visus. Tertia est rosa: cui⁹ aqua cōfortando spiritū aniālē potest cōfortare visum. Quarta est celidonia et est herba habēs succū citrūū. Et dicit celidonia quasi celica dona donans. Quinta est ruta. et est herba cōis. et aque istarū duarū herbarū similiter valēt. vt ex cōmuni⁹ autoribus medicine patet. Et de pluribus istarū herbarū prius in diuersis passibus dictū est amplius.

¶ Contra dolorem dentium.

Sic dentes serua porrorum collige grana.

Ne careas iure cum iusquiamo simul vre

Sicq; per embotum fumum cape dente remotum.

Wiltu dein tzen in güt behafft

Nym samen des laugs vnd pylsen safft

Dozbornes vnd sahe den rauch dar vor

Vnd leugt yr an den bößen tzen.

¶ Sic ponunt aliquē medicine valentes ad dolōrē dentū. Et dicit in textu q; semina porrorū et iusquiamus s̄i vsta valent in dolore dentū. Et debēt sic admodū ministrari. succus iusquiami cū seminibus porrorū debet s̄i cōburi et fumus istorum per embotū recipi in illa parte in qua est dolor dentis. Iusquiamo effi⁹ est virt⁹ stupefaciendi. et sic ex stupore dolor non percipit. Et in fumo seminis porras est virtus inferficiendi et eiciendi vermes qui al iquando in cōcauitatibus dentū existētes intollerabīlē faciunt dolorē. Et istud dicit Aui. z. ca. c. de porro. Et est porrū herba nota. Et iusquiamus est herba stupefaciua habens longa folia pingua et fetida.

¶ De Raucedine vocis

Nux oleum frigus capitis anguillaq; potus

Ac pomum crudum faciunt hominem fore raucum.

Des henptes kelde- nūß vnd eel

Groß trunck- roe obeß macht rauch die keel.

¶ Sic ponuntur sex cause raucedinis vocis. Quarum prima est nux id est cornu melleo nucum. Quia nuxes multum exsiccant. Et ergo vocem exasperant et faciunt eam similem vocibus gruum. Secunda est oleum: cuius visus potest

inducere raucedinē. Quia partes eius aliquę viscoſe adherēt ipſi carne pulmo-
nis faciētes raucedinē. Secundo poteſt inducere raucedinē in corporibus co-
lericis. quia oleum in talibus cito inflammat. Et ſic inducit ex tali calefactione
eraſationē et raucedinē. prima tamē cauſa videtur melior. Tertia eſt frigus
capitis Cuius cauſa eſt. Quia ex frigore capitis fit cōpreſſio cerebri. Ex cui⁹ cō-
preſſione fluunt humores deorſum verſus guttur et canā pulmonis inducētes
res raucedinē ppter nimīā humectationē carne. Quarta eſt anguilla ſive cōm-
meſtio anguille. Quia ex eſu eius flegmata viſcoſa multiplicanſ que venientia
ad cannam pulmonis illic adherent inducētes raucedinē. Quinta eſt porus ni-
mius et maſſie qñ itur dormitū Cuius cauſa eſt. Quia ex tali canna pulmonis
etiā multū humectat. Jam vehemēs humectatio carne pulmonis potiſſima ē
cauſa raucedinis vortis ſim oēs medicos. Sexta eſt pomū crudū. Quia inquan-
tum crudū multiplicat flegmata. Et ſi ſit cū hoc immaturū ſtipiticū ſive pontis
cum guttur eraſperat.

¶ Contra Reuma.

Ieiuna vigila caleas dape valde labora

Inſpira calidum modicum bibe comprime flatum

Hec bene tu ſerua ſi vis depellere reuma

Si fluat ad pectus dicatur reuma catarrus

Ad fauces biancus ad nares eſto coſiſa.

Wiltu ſein der ſchnuppen loſ

Szo faſt vnd wach- tu arbeit groſ

Brauch warme loſſt vnd warme ſpeiſſ

Den atumb halt vnd trinck auch leiſ

Der fluſſ auch andere namen hatt

Nach dem er geht an dreierlei ſtadt.

¶ Sic tangunt ſeptē qb⁹ curat reuma. Primū eſt abſtinētia ſive ſeiunſū. Quia
per hoc materia reumatis diminuit. q: abſtinētia ericcat ⁊ materia melius ma-
turat et conſumit. q: natura nō habēs materiā cibalē in quā agat agit in mates-
riā reumatis et cōſumit eā et caput minus replet. Et g̃ d̃t Alu. 5. in trac. 1. c. 13.
Et oportet qdē ne patiēs catarrū et coſiſam repleat ventrē cibis quare repleat
caput eius. Scdm̃ eſt vigilia. q: illa etiā eſt ericcatia cerebri et prohibita aſ-
cenſus multorū vaporū ad caput. Tertiu eſt cibi calidi qui etiā iuuat in reuma-
te cū eſt ex materia frigida. q: per illos etiā tunc digerit materia frigida. Quar-
tum eſt multū laborare. q: p hoc etiā cōſumit materia reumatis. q: labor mul-
tus ericcat ſuperfluitates corporis. Et loco iſtius dictōis valde. quidā tertius
habent veſte. Et tunc ſenſus eſt q: in cura reumatis etiā valet calere veſtib⁹. Et
hoc etiā verū eſt. maxime tamen qñ materia reumatis eſt frigida. Quintū eſt
inſpiratio aeris calidi. Et hoc maxime in catarro ex materia frigida. q: per aerē
inſpiratū calidū tūc caleſcit materia et maturat. Sextū eſt modicū bibere et pa-
ti ſitim. q: per h̃ etiā materia reumatis cōſumit cū ſitis ſive modicū bibito eric-
cet. et etiā per modicā bibitionē non replet ſicut per multū potū. Septimū eſt
cōprimere flatum ſc̃ eſt retinere anhelitū. Iſtud em̃ valde bonū eſt in catarro

maxime a causa frigida. Quia per istā retentionē anhelitus calefaciunt pectora
 lia. et sic melius digerit materia frigida flegmatica faciens catarrum. et pluria
 istorū et alia tangit Au. loco pal. dicēs q̄ oportet vt assidue calefactionē capi
 tis et elongationē ei⁹ a frigore. et minuat ip̄m a septentrione. et pp̄te post austrū
 Auster em̄ replet et rarificat et septentrio cōstringit et exprimit et minorat potū
 aque cōgelare. neq̄ dormiat in die et siciat et famē patiat et vigilet quantū po
 test: qm̄ sunt initia cure. Ras. 6o. ix. alinā. vult q̄ partēs reuma debet cauere ne
 faceat supinus. Et ratio est. ne per illū decubitū materia fluat ad ptē posteriorē
 et cū pars posterior nō habet manifestos meatus per q̄s materia fluat timetur
 ne fluat ad neruos et faciat spasmū vel paralysim. Et sibi debet abstinere oīno a
 vino. Quia vinū est vaporosum. et cū multū calidū sit dissoluit materiā et auget
 reuma. Et sibi nō debet stare ad solē aut ad ignē. q̄ sol aut ignis dissoluēdo ma
 teriā auget reuma. Deinde textus in duobus vltimis versibus ponit differen
 tiam inter ista tria noīa scz catarrus. brancus et coiza. Et stat differētia in hoc
 q̄ est fluere materiā ad aliā partē. Unde reuma est nomē cōe ad oēm fluxū ma
 tere de vno mēbro ad aliud. Et ergo dicit reuma quasi ruens materia. In cōt
 tū vsū capit solum pro noīe cōi ad oēm fluxum materie a capite. Et cōtinet sub
 se istas tres species. scz catarrū brancū et coizam. Unde si illa materia fluat ad
 pectus vel membra vicina dicit catarrus. Si vero ad fauces brancus. Sed si
 fluat ad nares dicitur coiza.

¶ Contra Fistulam.

Auripigmentum sulphur miscere memento

His decet apponi calcem commisce saponi

Quatuor: hec misce commixtis quatuor istis

Fistula curatur quater ex his si repleatur.

Nym golschaum schneffel seuffū vnd kalck

Es heyle den seygender bruch mit gualt.

¶ In hoc textu ponit auctor medicinā curatiuā fistule dicens q̄ emplastrū faz
 ctum ex auripigmento sulphure calce et saponē simul mixtis curat fistulā. Cuius
 causa est. Quia in istis est virtus ericcatina et mundificatiua que intēdēs ne
 cessario requirunt in curatione fistule. De auripigmento dicit Pla. q̄ est calidū
 et siccum in quarto gradu dissoluit attrahit cōsumit et mundificat Et sulphur
 et sapo fm̄ eum etiā calida sunt et sicca. sulphur tñ vehemētius qz est calidū et
 siccum in quarto. sapo vero nō. De calce dicit Au. q̄ calx abluta est ericcatina
 sine mordicatione et cōsolidat. Notādū circa istud q̄ fistula est vulnus assidue
 et peridice fluens. i. fm̄ diuersa tpa vel fm̄ diuersas lunationes. Auripigmen
 tum vero est illud quo vtunt sculprozes. quo faciūt adherere es sine metallū la
 pidibus. Sapo vero idest smigma est illa pinguedo alba sine nigra qua mulie
 res lauant et mundant vestes Alia vocabula nota sunt.

¶ De Numero ossium et neruorum in hoīe.

Ossibus ex denis bis centenisq; nouenis

Constat homo denis bis dentibus et duodenis

Ex tricentenis decies sex quinq; que venis.

Der mensch hat an ym groß vnd kleyne
 Zweihundert vnd noch neunzen gebeyn
 Vnd hat der zehen wol zwen vnd dreissig
 Der andern dreihundert vnd funff vnd sechzig.

¶ In h̄o textu auctor ponit nūc ossiū dentū et venarū humani corporis. Et de primo q̄ homo cōstat ex dūcētis et nouemdecim ossib⁹. Scdm̄ tñ solēns medicine doctores vt Ipo. Sa. Raf. Auer. et Aui. ossa hoīs sunt ducenta et quadraginta octo. licet in particulari enumeratiōe ossiū discōcūtiāt. et istud vult ille cōis versus. Ossa ducentena sunt atq̄ quater duodena. Scdo dicit q̄ homo debet habere triginta duos dentes. Et istud intelligendū est cōiter: et vt pluri s̄ m̄ in hominib⁹ perfectis. Aliqñ effi cōringit aliq̄s hoies non habere dentes quatuor: extremos qui sunt postmolares. Et in talibus dentes sunt viginti octo tñ: Et aliqui nascūt his dentib⁹ vitims in pueritia tñ. aliñ in pueritia ⁊ iuētute ita q̄ nō eis cāscūt donec sint senes. aliñ tota vita. Circa istud sciēdū est q̄ fm̄ Aui. in. i. doc. s. sum. c. de anathomia dentū. Inter oēs dētes duo vocant̄ duales. Et sunt duo dentes anteriores. et duo quadrupli iuncti dualibus a dextris et sinistris et tam duales q̄ quadrupli sunt duo in superiori mandibula et duo in inferiori. Et sunt oēs ordinati ad incidendū. et ideo a quibusdā incisores vocantur et specialiter duales. Et post istos dentes sunt duo dentes qui vocātur canini superius et duo inferius immediate cōiuncti quadruplis. et officiū eorū est frangere dura. Et post illos sunt quatuor dentes molares a dextris et a sinistris quatuor tā in superiori q̄ in inferiori mandibula. Et post istos in aliq̄b⁹ ē dens vn⁹ sensus tā a dextris q̄ a sinistris. et tā in inferiori q̄ superiori mādbula. in aliq̄b⁹ veronō. Et sunt isti dentes molares et dentes sensus oēs ordinati ad molendū. Et summa totius nūeri dentū est triginta duo. vel. z8. in non habentibus dentes sensus. s. quatuor duales. quatuor quadrupli. et quatuor canini. ⁊ sexdecim molares: et quatuor dentes sensus. Tertio dicit q̄ homo habet tricesas ⁊ septuaginta quinque venas vt posset patere enumerantes.

¶ De quatuor humoribus corporis.

Quatuor humores in humano corpore constant.

Sanguis cum colera flegma melancolia

Terra melan. aqua fleg. aer sanguis: coler ignis.

Die vier Complex ym menschen sindt

Der erden gleich feur wasser windt.

¶ In hoc textu enūerat primo au. humores qui sunt necessarij ad constitutiōē humani corporis. Et dicit q̄ quatuor sunt humores i hūano corpore. s. sanguis flegma. colera. et melancolia. Scdo offēdit naturā ⁊ cōplexiōē cuiusq̄ humoris per hoc q̄ cōparat vnūquēq̄ vni elementorū: Et vult q̄ melancolia est frigida et sicca. et sic cōparat terre que siccis nature est. Flegma est frigidū et humidū Et sic cōparatur aque. Sanguis est calidus et humidus: et sic cōparatur aeri Sed colera est calida et sicca. et sic cōparat igni. Et iste sensus etiā patet i his versibus. Humidus est sanguis calet est vis aeris illi Alger humeret flegma illi vis sit aquosa Sicca calet colera. sic igni sit similita Melancolia friget sicca

quasi terra. Et pro maiori intellectu sciendū est q̄ fm̄ Ant. in .i. doctrina. 4. c. 1. quatuor sunt humores in corpore hoīs: sc̄z sanguis: flegma: colera et melancosia. vt dictū est. Inter quos sanguis est melior: primo. Quia est materia spirituum: in quibus vita cōsistit: et omnis operatio vegetatiua vitalis et animalis se cunde. Quia cōformis est cū principijs vite. Est etiā calidus et humidus tempore. Tertio q̄ plus nutrit et restituit deperditū ceteris humoribus. Et vt ad vnā sit dicere. est thesaurus nature: ex cuius perditione sequitur mors statim. De inde sequit flegma in bonitate. Primo quia aprū est vt tpe necessitatis fiat sanguis. Et ideo nō habet ppriū receptaculū. sed incedit cū sanguine. Secūdo quia vicinus est radicali humido. quod est velut bas vite. Deinde sequit colera. q̄ participat cū naturali colore q̄ diu mensurā seruat. Deinde est melancolia vel lut fer: et fordices elongata a principijs vite. inimica leticie et liberalitati et cōnata sentio et morti. Secūdo sciendū pro diuisione et definitione humorū q̄ sanguis due sunt species. sc̄z naturalis et innaturalis. Naturalis est cui⁹ color est rubeus sc̄z venalis rubeus obscurus: et arterialis rubeus clarus malo carens odore. et est valde dulcis: et hoc per respectū ad alios humores. Innaturalis est duplex. Nam quidā est innaturalis qualitate sc̄z qui est mutatas a cōpersione bona in se sine alterius humoris cōmixtione. Alius est innaturalis p̄pter humorem malū et admixtū peccantē qualitate substantia vel quāritate vel in portione alterius ad alterū. Et iste est duplex. Nam quidam est non naturalis ex permixtione mali humoris qui ab extra sibi superuenit. Alius est nō naturalis ex permixtione mali humoris generati in ipsomet sanguine. quādo pars sanguinis putrefacta est. sicut et eius subtile conuertum est in colera. et grossum in melancolia. vel illa colera vel illa melancolia vel vtraq̄ manit in illo sanguine. Et iste sanguis nō naturalis ex admixtione mali humoris multipliciter diuersificatur a naturali. Primo in substantia. quia grossior et turpidior est cum sibi misceat melancolia: vel subtilior cū sibi misceat colera citrina vel aquositas. Secundo in colore. q̄ est declinās ad albedinē ex parte flegmatis vel ad nigredinē ex parte melancolie. Tertio in odore. q̄ fetidior est ex admixtione putridorum humorū. vel omnino odore caret ex admixtione crudorum. Quarto in sapore. Quia vergit ad amaritudinem ex admixtione colere vel ad acetositatem ex parte melancolie vel ad insipiditatem ex parte flegmatis. Flegmatis vero naturalis etiam due sunt species. scilicet naturale et innaturale. Naturale est quod est aprum vt in aliquo tempore fiat sanguis. quoniam est sanguis non bene coctus: Et est quidam modus dulcis flegmatis quod non valde existit frigidum immo corporis comparatione est frigiditatis pauce. Sanguinis vero comparatione et colere rubee est frigidum: et est naturaliter album. Et dicitur istud flegma dulce extenso hoc nomine dulce ad omnes sapores delectantes gustum. Quia alio modo istud flegma naturale nō est dulce cum sit insipidum aquosum et saporī aque multum propinquum. Et non fecit natura isti flegmati proprium receptaculum sicut colere et melancolie fecit. Sed fecit ipsum transire cum sanguine: vt tempore necessitatis vertatur in sanguinem. quia habet similitudinem propinquam sanguini. Et istius flegmatis due sunt necessitates et vna vtilitas. Prima vtilitas est vt sit iuxta membra. ad hoc vt operentur in eo eorum virtutes et coquant et digerant et nutriant. ex eo cum membra amiserint nutrimentum quod consuevit venire ad ipsa. quod est sanguis bonus propter retentionem materie sanguinis que quidem retentio a stomacho et epate fit propter aliquas causas accidentales. Secunda necessitas est vt misceatur cum sanguine et reddat ipsum aprum ad nutriendam membra flegmaticarum complexionum. Sicut cerebrum et nucham. In quorum sanguine ea nutrituro notabilem flegmatis partem esse oportet. Utilis

tas vero eius est vt humectet juncturas et in membrisque multū mouent ne desiccetur ppter calorem qui prouenit ex motu et cōfricatione. Flegma vō innaturalis potest diuidi primo ex parte subē. Et sic quoddā est mucilaginosum . Et est flegma s̄m sensum diuersum in subtilitate et grossitie in suis partibus. Et demum scilaginofum ppter similitudinē quā habet cū mucilaginosibus extractis a semibibus. Aliud est flegma grossum qd̄ apparet equale in subā. i. in subtilitate et grossitie s̄m iudiciū sensus. sed s̄m veritatē diuersum est in suis partibus. Et dicitur flegma crudum: et istud multiplicat in stomacho et in intestinis. Et ppter ipsius expulsionē a stomacho precepit Hippocras fieri vomitū in mēse bis. Et ad eius expulsionē ab intestinis statuit natura colerā declinare a cista fellis ad intestinum tenuum: et cōsequēter ad alia inferiora: quatenus abstergeret illud flegma ab ossificis intestinorū. et faceret ip̄m descendere cum fecibus. Multiplicat etiā interdū in venis specialiter in tenuibus ppter diminutionē digestiōnis et illic moram trahēs paulatim auget et ingrossat. et cū ab eo tandē grauef natura. et nō possit ip̄m per venas expulsionis ordinarias expellere faciēs de possibilitibus quod melius est. elongat ip̄m a corde et alijs membris intrinsecis. et mittit ad extrema et specialiter ad tibias Quia sua grauedine naturaliter tendit ad inferiora. Et ista est causa quare tibi senum inflatur inflatione relinquēte soncam post impressionē digitorū. ¶ Aliud est valde subtile et ip̄m est aquosum. Aliud est valde grossum et vocat̄ gypsum. et ipsum est cuius subtile fuit resolutū : qd̄ in foraminibus et juncturis diu fuit retentum : quod omnibus est grossius. Et est aliud quoddā salsum quod omnibus flegmatis speciebus acutus est et sic cius et leuius. Omnis vero saluginis causa est vt aqueose humiditati pauca salis aut nulli terre partes aduste cōplexionū siccarum et saponis amari equali temperamento miscant̄: si enī multe fuerint amarus sapor prouenit . Similr q̄z flegmati tenui quod saporē non habet. aut cuius sapor adeo est paruus q̄ nō superat cū colera natura se miscuerit adusta equalitatis admittione ipsum facient salsum et calefacient. hoc igit̄ flegma est colericū . ¶ Aliud est acetosum qd̄ similr duplici ex causa cōtingit primo. quia res cōrraica et admixta suis it̄ sc̄ colera nigra acris de qua posthac dicem⁹. Secūdo qz flegmati ipsi quod dulce est accidit vt post bullitionē vt acescat sicut et alijs succis dulcibus accidit Et est aliud ponticū cuius dispositio huic iam dicte sitis est. ppter colerā sc̄z n̄ gram ponticā et admixtā: cui⁹ ponticitas fortasse ex vehemētī infrigidatōe facta ita qz eius aquositas congelata fuerit et ad siccitatē parū et terrefrictatē alterata. Aliud est vitreū spissum grossum vitro liquefacto sise in sua viscositate et ponderositate qd̄ plerunqz est acre et plerunqz saporē nō habebit quare crudum videt̄ aut in crudū cōuerri. Et est illa species que in principio ret erat aquosa: frigida: que neqz putruit neqz res alia ei admixta fuit: sed sic permāsit recocōdita donec esset ingrossata. Jam igit̄ declaratū est qz corrupti flegmatis modi ex parte saporū eius sunt quatuor salsum: acre: ponticā: et inspidū . Et ex parte sue essentie quatuor: aquosum: vitreū: mucilaginosum: et gypsum: crudū vō in collectione mucilaginosi continet̄. Colera aut̄ rubea alia est naturalis. alia est que est sup̄fluitas nō naturalis. Naturalis est spuma sanguinis cuius color est rubens: clarus: et est leuis acuta. et quāto magis fuerit calida erit ei⁹ rubedo maior que cū in corpore generat̄ in duas diuidit̄ partes: quāz vna cū sanguine vādit. altera ad cistim trāsmittit̄ fellis. Illud vō quod de ea vadit cū sanguine cū ea penetrat causa necessitatis et iunamētī. Necessitas vō est vt sanguini admixteatur ad nutrienda membra: i. qz cōplexionibus magnā colere rubee partē esse oportet s̄m modū quē meret̄ de diuisione sicut pulmo. Sed iunamētū est vt sanguinē subtiliter: et in membris ipsum penetrare faciat . Quod vero de ea collatū ad cistim trāsmittit̄ fellis. causa necessitatis trāsmittitur et vilitatis.

Necessitas aut aut est **fm totum corpus** quod est ipsum a supfluitate mundat
 re: aut **fm unum ipsius membrū** qđ est fel nutrire. vtilitatis vero duo sunt iuu
 menta: vñū est intestina a stercore et flegmate viscoso abluere. et aliud intestina
 et ani musculos pungere: vt quid sit et necessarium sentiat et egōnes emittat.
 Ideoq; sepe accidit colica causa opilationis que fit in foramine quod a felle
 descendit ad intestina. Non naturalis vero colera alia est que a natura egredis
 tur propter causam extrancam qua et admiscetur. alia est que egressa est a nas
 tura colere innaturalis in propria substantia sine alterius humoris admixtōe.
 Alia est que sepius generat in epate per hoc qđ subtile quod est in sanguine adu
 ritur et transit in coleram et grossum in melancolia. Alia est que in stomacho
 magis generat ex cibis naturalis nō digestis sed corruptis. Vel generat in ve
 nis ex humoribus alijs. et istius colere due sunt species. Nam quedā est pressis
 na similis corpori pressa nigri que generat ex vitellina quando aduritur. Nam
 adustio facit in colera vitellina ingredine qua cōmixta cū citrinitate generatur
 color viridis. Alia est eruginosa similis in colere erugini cris. et generat expressi
 na quando pressina tantū aduritur donec siccetur eius humiditas. et incipiat re
 dire ad albedinē propter suā siccitatem. Et iste due vltime colere male sunt ꝛ ve
 nenose. eruginosa tamē maior est. Melancolic vero species similiter due sunt. s.
 naturalis et innaturalis. Naturalis est fer boni sanguinis et turbulentia et sus
 perfluitas. cuius sapor est medius inter dulcedinē et ponticitatē. Et ista melan
 colia cū generata est in epate partitur in duas partes: quarū vna penetrat cum
 sanguine et manat eū eo ad venas Alia transmittitur ad splenem. Prima pars
 penetrat cū sanguine propter necessitatē et vtilitatem. Accessitas est sicut vit
 miscalasur cū sanguine ad nutriendum membra melancolica frigida et siccā sicut ossa.
 Utilitas est vt fluxibilitatē sanguinis nimiam coarceat et vigore copulentiā
 eius condenser donec fiat pars solida membrorum duorum que debet nutrire.
 Alia pars que sanguis nō indiget vadit ad splenē propter necessitatē et vtilita
 tem. Necessitas est duplex. vna est fm totum corpus. s. ipsum a supfluitate me
 lancolica mundare. Alia est fm splenē. s. ipsum nutrire. Utilitas vero procedit
 ex ea propter hoc qđ ipsa profluit ad officium stomachi expumendo humidita
 tes quas illic inuenit. sicut mulier mulgendo exprimit digitis lac ab uberibus
 vacce. Et hec vtilitas est duobus modis. Vno modo ipsa constringit et
 suspissat ꝛ confortat officium stomachi. Secundo quia facit in ore stomachi com
 motionem propter acredinem eius. et exiccat famem et facit desiderium. Me
 lancolia vero innaturalis est sicut res adusta vel cinis respectu aliorum humo
 rum. Et eius quatuor sunt species famose. licet plures sint non famose. Prima
 est que est cinis colere. et est illud quod adurit de colera. et hec species est ama
 ra. Secunda est que est cinis flegmatis: et illud quod fait ad istum ex flegma
 te. et si flegma quod adustum est fuerit valde subtile et aquosum. tunc melanco
 lia ex eo genita erit falsa in sapore. Si autem fuerit flegma grossum quod adu
 ritur tunc cinis eius aut melancolia ex ea generata tendit ad acetositatem aut
 ponticitatem. Tertia est que est cinis sanguinis et illud quod adustum est ex
 sanguine. Et hec melancolia est falsa parum trahens ad dulcedinem. Quarta
 est que est cinis melancolie naturalis. Et si melancolia naturalis ex qua fit fue
 rit subtilis: tunc est multū acetosa. et cum effunditur super terram ebullit. ꝛ eius
 odor est acris. et ab eo fugiunt mulce et animalia. Si vero talis melancolia na
 turalis ex qua fit fuerit grossa erit minoris acetositatis. cum pauca ponticitate.

¶ De Sanguinea complexionē.

Natura pingues isti sunt atq; iocantes

Semper riuiores cupiunt audire frequentes
Hos venus et bachus delectant fercula risus
Et facit hos hilares et dulcia verba loquentes
Omnibus huj studijs abiles sunt et magis apti
Qualibet ex causa nec hos leuiter mouet ira
Largus amans hilaris ridens rubeiq; coloris
Cantans carnosus satis audax atq; benignus.

Der irsten complex sanguinei sindt
Hey dem wein-praff-bulschafft man sie finde
Sinck wol beleibe: Können schympff vnd scherz
Seinck kün vud mildt haben freydige hertz
Sinck rößliche-syngen vnd lachen gern
Gütig-geneigt zu newen mern.

¶ Hic ponit auctor signa per que cognoscere possumus hoïem sanguineæ com-
 plexionis. Quorū primū est q̄ sanguineus est naturaliter pinguis. Et nō debet
 mus intelligere q̄ sanguine⁹ sit pinguis in pinguedine pprie accepta. q̄ tale fcat
 semper frigiditatē cōplexiōis. vt vult Aui. ij. in doc. ij. c. ij. Sed ē pinguis pins
 quedine extensa ad multā carnositatē q̄ est multū carnosus. Cuius est Aui. loco
 pal. q̄ multitudo carnis rubeæ cū decenti firmitate et nō laxitate eius fcat com-
 plexionē calidā et humidā qualis est sanguinea. Et nō est q̄ multitudo carnis
 rubeæ attestat super fortitudine virtutis assimilatīue et multitudine sanguinis
 que vident et inualescūt calido et humido. teste Sa. ij. cōplexionū dicentē. Dul-
 titudo autē carnis a multitudine sanguinis generat. Calidū vō perfecte digerēs
 et assimilans carnis soliditatē operat. Dicit etiā Aui. loco pal. q̄ omne corpus
 carnosum sine multitudine pinguedinis et adipis est sanguineū. Et idē vult Sa.
 ij. regni. ca. illo. Humida vō et calida crassis. Scdm est q̄ iocofus. i. proferens
 verba alios ad risum prouocātia vel letus Et hoc est. ppter benignit atē humo-
 ris sanguinet prouocantis hoïem ad leticiā et iocunditatē ppter spūs claros et
 perfectos ex sanguine generatos. Tertū est q̄ libenter audit fabulationes ioc-
 ofas: eadē de causa. Quartū est q̄ inclinatus est ad luxuriā ppter caliditatē et
 humiditatē prouocantū ad coitū. Quintū est q̄ talis libenter bonū vinū potat
 Sextū ē q̄ libenter cōedit bona cibaria. Quorū causa potest esse. q̄ talis ap-
 petit similitiora cōplexiōis ei⁹ q̄ sunt bona vina et bona cibaria. Septimū est q̄
 talis defacili ridet. Cuius causa est. q̄ sanguis prouocat ad risum. Octanū est
 q̄ talis est hilaris. i. hilarē faciē amabilē et iocundū habēs ppter viuacitatē co-
 loris et formositatē cōplexionis ex cōplexione sanguinis. Nonū est q̄ talis pro-
 fert dulcia verba ppter amicitabilitatē nature sanguinis. Decimū est q̄ talis est
 aptus omnibus artibus. i. defacili potest addiscere quālibet artē ppter viuac-
 tatem et p̄spicacitatē ingenij eius. Undecimū est q̄ talis nō facile irascitur: et
 istud prouenit ppter humiditatē eberantē feruorē colere prouocantis ad iram.
 Deinde textus in duobus vltimis versibus reperit aliqua signa dicta et aliqua
 addit. Primū est q̄ sanguineus est largus nō avarus sed liberalis. Scdm est
 q̄ talis est amans siue amorosus. Tertū est q̄ talis est hilaris. i. habens vultū

fecundū. Quartū est q̄ talis quasi semper videt ridere: quorum omnium causa est benignitas sanguinis ad ista pronocāris. Quintū est q̄ talis est rubei coloris. Vult em̄ Aut. loco pal. q̄ color: cutis rubens significat multitudinē sanguinis. Et debet istud intelligi. de colore rubeo cū quodā splendore et nō de rubeo fusco qualis reperiri solet in vultibus horum qui libenter et abunde bibunt forta vna et vtuntur salis et speciebus acutis. q̄ talis significat lepram futuram. Sextum est q̄ talis libenter cantat vel audit cantare. p̄pter lectum eius animū. Septimū est q̄ talis est carnosus. p̄pter causam prius dictā. Octauū est q̄ talis est factus audax p̄pter caliditatem sanguinis que est causa audacie. Nonum q̄ talis est benignus. p̄pter sanguinei humoris bonitatem.

¶ De Colerica complexionē.

Est et humor: colere qui competit impetuosis.

Hoc genus est hominum cupiens precellere cunctos.

Hi leuiter discunt multū comedunt cito crescunt.

Inde magnanimi sunt largi summa petentes.

Virisutns fallax irascens prodigus audax

Astutus gracilis siccus croceiq; coloris.

Die andern seyn Colerici

Sie meyn. Kün nymandt bas den sie

Sie lernen baldt vnd essen sehr

Sie wachsen schnell vnd stehn nach eer

Milde. stolz. falsch. duckisch. boornicht. Kün

Rauch. hager. gelb vnd vngestum.

¶ Sic ponit auctor quedā signa per que cognoscere possumus hoīem colerice cōplexionis. Primū est q̄ colericus est impetuosis id est faciens rem cū impetu. Cuius causa est: q̄ superfluus calor qui est in colerico mouet ad impetum. Et ergo etiā vult Aut. ij. in doc. iij. c. iij. q̄ operationes excessiui motus significāt caliditatē. Scōm est q̄ talis est cupidus honoris et appetit esse in primis sedibus et precellere cunctos alios. Cuius causa est. Quia superfluus calor prouocāt animā ad irrogantiā et reuerentiam. Tertium est q̄ isti cito discunt. Et hoc p̄pter subtilitatē humoris colerici et eius caliditatē. Et ergo etiā dicit Aut. loco pal. q̄ intellectus id est promptitudo et vinctas ad intelligentiā significat caliditatē cōplexionis. Quartū est q̄ isti multū comedunt: q̄ in ipsis fortior est calor digerēs et maior resolutio q̄ in alijs corporibus. Quintū est q̄ isti cito crescunt. i. perueniunt ad augmentū. Et hoc p̄pter fortitudinē caloris naturalis in eis qui est causa augmentū. Sextū est q̄ isti sunt magnanimi id est nō potentes tolerare iniurias. Et hoc propter caliditatem in eis. Et ergo dicit Auicenna loco preallegato q̄ parum pati ab vnaquaq; re id est patiētem se reddere significat caliditatem. Septimum est q̄ isti sunt largi. Et hoc respectu illorum quibus honores accid. re possunt. Octauum est q̄ isti appetunt summa id est summas dignitates et officia propter causam secundi signi. Nonum q̄ colerici

ais est hirsutus id est pilosus et habens multos crines ppter caliditatem apertentē poros et mouentē materiā pilorū ad cutē. Et dicit hirsutus quasi hircos sequēs Quia inter oīa animalia bruta hircus habet longiores crines. Decimum est q ipse est fallax. i. deceptorius. Undecimū est q ipse est irascēs. i. defacili irascitur ppter caliditatem. Et q dicit Aui. loco pal. q ira frequēs et a leui causa facit caliditatem. Et hoc est. ppter facilitatē cōmorjōnis colere et ebullitionis sanguinis circa cor. Duodecimū est q ipse est prodig⁹ Quia largus est in exponendis ppter honores habēdos. Decimumtertū est q talis est audax. quia audacia etiā prouenit ppter nimīā caliditatem et maxime cordis. Decimumquartū est q ipse sit astutus. i. cautus. Decimumquintū est q talis est gracilis id est nō grossorum membrorū neq; multe carnis. ppter superflūā caliditatem uehementer resoluentem. Decimumsertū est q talis est sicus id est macer ppter siccitatem cōplexionis. Decimumseptimū est q talis est crocei coloris. i. citrinū Et ergo dicit Aui. loco pal. q color subruffus significat colere dominiū.

¶ De Slegmatica complexionē.

Slegma vires modicas tribuit. latoꝝq; breuesq;

Slegma facit pingues. sanguis reddit mediocres

Ocia non studia tradunt. sed corpora somno.

Sensus ebes tardus motus pigricia somnus.

Hic somnolentus piger in sputamine multus.

Est huic sensus ebes pinguis facies color albus.

Slegmatici sindt das dritte gschlechte

Sindt feist vnd grob vornemen nicht recht

Sindt dick vnd kurz vnd vben sich nicht

Langsam vnd faul zu schlaff gericht

Habñ weisse farb. steh yn nicht wol

Sindt vnlusts vnd der speichel vol.

¶ C ponit autor aliqua signa cōplexionis slegmaticę. Primū signū est paucitas virium. Slegmatici em̄ paucitas vires habēt ppter paucitatem coloris naturis a quo oīs vis habet exordiu. Scdm̄ est q slegmatici sunt lati et breues. Quia in eis est paucus calor naturalis nō sufficiens extendere corpus in longum extendit igit corpus sūm latū. Tertū est q slegmatici sunt pingues ppter eorum frigiditatem et humiditatem. Et ergo dicit Aui. loco pal. q pinguedo vel adeps si perflua significat excessum frigiditatis et humiditatis et cōplexionē corporum frigidam et humidā. Quia sanguinis vnetuositas que est vtriusq; materia cum refrigerat a venis et obuiat membris frigide vel remissę caliditatis coagulat ab eorū frigiditate vel remissa caliditate et fit pinguedo. vt vult Ga. ij. cōplexionū. Et postea subdit hic tertus q sanguinei sunt mediocres. sūm longitudine et breuitate. Quartū est q slegmatici magis ad ocia inclinant q̄ ad studia ppter frigiditatem mouentē ad ocia et pigriciā. Quintū est q multū dormiūt. Et hoc ē. ppter multā humiditatem eorū. et etiā prouenit multus somnus ppter frigiditatem. vt innuit Aui. loco palle. Sextum est q slegmatici sunt duri ingenij Quia sicut vis uacitas intellectus et perspicuitas ingenij porueniunt propter naturalem caliditatem

tatem. Ita ebetudo intellectus et durities ingenij ppter contrariū scz frigiditas
 tem. Septimū est q̄ flegmatici sunt tardi motus. Et hoc etiā ppter frigiditas
 rem que facit motū tardū: sicut caliditas velocem. Octauum est q̄ sunt pigri.
 Nonū q̄ somnus in eis est longus: quorū causa eadem est cū predicta. Postea
 ponunt duo alij versus recolligētes signa predicta cū quibusdam alijs. Prīmū
 est flegmaticus est somnolentus id est inclinatus ad multū somnū. Scdm est
 q̄ ipse est piger. i. tardus ad oēm operationē. Tertū est q̄ est multi spuri ppter
 humiditatem in eo abundantē multiplicatiuā spuri. Quartū est q̄ talis est obtu
 sus in sensibus. Et necum in sensibus immo etiā in intellectu. Quintum est q̄ ta
 lis est pinguis. Sexrū est q̄ talis est albus in facie. Albedo em̄ auris ⁊ maxime
 faciei signum est p̄nationis sanguinis aut paucitatis eius cum frigiditate. vt
 dicit Aui. loco p̄callegato.

¶ De Melancolica complexionē.

Resat adhuc tristis colere substantia nigra

Que reddit prauos pertristes pauca loquentes

Hi vigilat studijs. nec mens est bedita somno

Servat propositum sibi nil reputant fore tutum

Inuidus et tristis cupidus detrectq; tenacis

Non expers fraudis timidus luteiq; coloris.

Die vierd complex Melancoley

Mache boßhafft- traurig styl dar bey

Sie wachen vnd lern̄ getrawen nicht wol

Seint eygensins- forcht vnd neides vol

Seint geyzig- kargē vnd nicht an list

Ir farb fast schwarz vnd erdsar ist.

¶ Mc ponit autor aliqua signa cōplexionis melancolie. Primum est prauitas
 Melancolia em̄ reddit homines prauos et malorum morum quemadmodum
 sunt qui scipfos interficiunt. Secundū est multa tristitia. Melancolici em̄ mul
 tum triste s sunt vt plurimū ppter spiritus melancolicos turbidos et tenebros
 sos sicut hoies leri sunt ppter spiritus claritatem. Tertū est taciturnitas. melan
 colici em̄ taciti sunt et pauco rū verborum ppter frigiditatem. sicut nimia garrul
 tas prouenit propter caliditatem. Quartum est q̄ melancolici sunt apri studio.
 quia semper cupiunt esse soli. Quintum est q̄ tales sunt insomnolenti: nec bene
 dormiunt ppter nimitiam siccitatem cerebri: et ppter fumos melancolicos cōmos
 uentes in eis somnia horribilia quib⁹ excitant a somno. Sexrū est q̄ tales sunt
 tenacis. ppositi. i. pertinaces. Et cū aliquid in mente habēt diu retinent: et diffis
 culter placabiles sunt. Et hoc ppter siccitatem eorū que nō sunt ppositū cito mu
 tari. Septimum est q̄ melancolici nihil reputāt eis esse tutū: immo semper tis
 ment. Et hoc est propter spirituum tenebrositatem. Postea in duobus vltimis
 versibus ponunt aliqua ex signis predictis et aliqua addunt. Prīmū est q̄ mel
 ancolic⁹ est inuidus. scdm est q̄ est tristis. tertū est q̄ ē auar⁹. quartū est q̄ est
 tenax. i. nihil volens exponere et male soluens. quintum est q̄ est fraudulosus

simplex. Et ppter ea hoies melancolici sunt deuoti. multū legentes seiuantes
et alias multas abstinentias facientes. Sextū est q̄ est multū timidus. Septis
mū est q̄ est lutei coloris. i. terrestris siue fuscū coloris. Color em̄ fuscus ⁊ maxie
si viriditati appropinquat significat dominū melancolie s̄m Ba. 3. almā . in p̄m.

¶ De coloribus hoim et sanguinis abundantia.

Si sunt humores qui prestant cuiq̄ colores

Omnibus in rebus ex flegmate fit color albus:

Sanguine fit rubeus. colera rubea quoq̄ ruffus.

Si peccet sanguis. facies rubet. extat ocellus

Inflantur gene corpus nimiumq̄ grauatur

Est pulsusq̄ frequēs plenus mollis. dolor ingens.

Maxime fit frontis et constipatio ventris

Siccaq̄ lingua sitis et somnia plena rubore

Dulcor adest sputi sunt acria dulcia queq̄.

Von den farben ist gesagt

Die volgen den vier complexion nach

Das du aber wissen mügst

Wen du dir die adern schlägst

Merck so des geplirts ist vil

Das es eyn aufgang haben wil

Das zeigt des angesichts röt vnd schwulst

Der volle vnd weich vnd springend pulß

Es schwert den leip die augen zutreib

Macht wetag ym heupt vnd hart ym leyb

Es kan kein trang den dorst gpüß

Dyr treumt von blus die speichel ist süß.

¶ In hoc textu primo ponit colores cōsequētes cōplexiones. et dicit q̄ flegma
ticus est albi coloris. sed coleric⁹ est ruffi coloris et sanguineus rubei. et de me
lancolico dicit i fine precedentū versū. et de istis oib⁹ dictū est p̄m⁹. Secdo po
nit. 13. signa superubūdanis sanguinis: q̄ ⁊ primū est q̄ facies est rubea p̄t al
censum sanguis ad caput et faciē. Scdm̄ ē q̄ oculi plus vident exte solito. p̄t
extēsiōē quā facit sanguis multiplicat⁹. Tertiu⁹ ē q̄ gene inflant. p̄t simi
le causam. Quartū ē q̄ corp⁹ totū grauaf. q̄ natura suppeditat nō sufficiens rege
re hūores et sustētare debite corp⁹. Quintū ē q̄ pulsus fit frequēs. p̄t calidita
tē quā inducit sanguis multiplicat⁹. Sextū ē q̄ pulsus ē plen⁹. p̄t multitudi
nē vaporū calidorū et humidorū. Septimū est q̄ pulsus est mollis p̄t humid
ditatē nimā mollificantē arteriā. Octauū est q̄ dolor fit in fronte et b̄ p̄t san
guinem multiplicatū in rethi mirabil. Nonū est q̄ venter cōstipaf. i. durus fit.

nec bene affelāt. ppter caliditatē nimīā exiccantē feces. Decimū est q̄ lingua fit
 sicca. ppter similitē causam. Undecimū est q̄ sitis est magna. ppter exiccationē ori
 ficij stomachi et nimia caliditate. Duodecimū est q̄ fiunt somnia declinātia ad
 rubedinē et istud vult Aut. 2. in doc. 3. c. 7. dicēs. Et somnia q̄ illud sc̄cāt sc̄z abū
 dantiā sanguinis sunt sicut cū homo in somnis res videri rubeas aut sanguinē
 multū ex suo corpore exire aut se in sanguine nataret sitia. Decimūtertū est
 q̄ sputū est dulce ppter sanguinis dulcedinē. Notandū circa istud q̄ sicut h̄ po
 nunt signa superabundātis sanguinis. Ita quidā etiā ponūt signa superabun
 dantiē aliorū humorū sub quibusdā versibus. Signa quidē superabundantis
 colere sub istis versib⁹. Accusat colerā dextre dolor aspera lingua. Tinnitus vo
 mitusq̄ frequēs vigilātia multa. Multa sitis pinguis egestio ventris. Nausea
 fit. morius cordis. languescit oceris. Pulsus adest gracilis durus veloxq̄ ca
 lefcens. Aret macrescit incēdia somnia fingit. Signa vero superabundātis fle
 gmatīs sub istis versibus. Flegma supergrediens. pprias in corpore leges. Os
 facit insipidū fastidia cerebrā saliuas. Costarū stomachi simul occipitūq̄ dolo
 res. Pulsus adest rar⁹ tardus mollis inanis. Precedit fallax fantasmata som
 nus aquosa. Signa vero superabundātis melancolie sub his versibus. Humo
 rum pleno dum ser̄ in corpore regnat. Nigra cutis durus pulsus tenuis et vri
 na. Sollicitudo timor et tristia somnia tempus. Accrescet rugitus. sapor ⁊ sp̄s
 taminis idem. Cœna q̄ precipue tinnit et sibilat auris.

¶ De Fleubothomia.

Denus septenus vix fleubothomum petit annus.

Spiritus vberior exit per fleubothomiam

Spiritus ex potu vini mox multiplicatur

Humorumq̄ cibo damnnum lente reparatur.

Lumina clarificat sincerat fleubothomia.

Mentes et cerebrum calidas facit esse medullas

Viscera purgabit stomachum ventremq̄ coerces

Puros dat sensus dat somnum tedia tollit

Auditus vocem vires producit et auget.

Vor sybenzen iarn nicht adern laß
 Die lebendig krafft entgeht durch das
 Die doch der weyn baldt widerbringe
 Mit weicher speiß dir auch gelinge
 Das aderlassen ist den augen nicht argt
 Scherffe hyrn vnd mut. vnd wermet das margt
 Es hilfft die derm vnd schleußt den magen
 Den leip dartzu. thus vnlust iagen

**Macht süßen schlaff vnd reyne syñ
hilff orn vnd kreffte gibt gutte stym.**

In hoc textu auctor loquit de fleuborbomia. Et primo ostendit etate r equissi-
tam ad fleuborbomiā dices q̄ annus .17. vii. petit fleuborbomiā Et pro isto di-
cit Salic. 11. de ingenio q̄ pueri non debent fleuborbomari nisi habeant. 14. an-
no ad minus Et causa est. Quia corpora puerorū sunt facilliter resolubilia a
calore extraneo. Et ideo debilitant multū ex euacuatione fori facta per fleubo-
rbomiā. Itē q̄ indigēt nutrimento duplici de causa scz p̄t nutrimentū et augmē-
tū. Ideo minutio sanguis nō cōpetit eis. Itē q̄ facile dissoluunt a calore extra-
neo sufficit q̄ ab eis dissoluit q̄re nō indigēt fleuborbomia Et circa istud sciendū
ē q̄ sicut fleuborbomia nō cōuenit pueris predictis: sed cauēda ē. Ita etiā ē ca-
uēda in magna etate. scz senij. vt vult Sa. 9. megategni. q̄ fm Sa. et Waly. 3.
tegni. In cōualescētibus et senibus est pauc⁹ sanguis bonus et multus malus
Fleuborbomia igitur rapit bonū et dimittit malū. Et inuit Aul. 4. m. c. 20.
de fleuborbomia. et ideo in talibus nō cōpetit fleuborbomia. Scdo ponit no-
cumentū fleuborbomiē Et est q̄ spūs vberius exeunt per fleuborbomiā Cuius
rō potest esse. Quia cū multa euacuatōe sanguinis q̄ fit per fleuborbomiā ne-
cessē est etiā multitudinē spiritūū euacuari. Tertio tangit remedia per que spiri-
tus emissi refocillant et iterato multiplicant. Et dicit q̄ ex pota vini subito rege-
nerant spiritus. q̄ oim subito nutrimentū maximū est vinū. vt prius dictū est.
Et spūs etiā regenerant et refocillant ex cibo. sed hoc fit lente et nō subito sicut
ex vino. Et cibus qui debet dari erit digestibilis et multi sanguinis generatiu⁹.
Sicut oua forbilis et similia. Et circa istud sciendū est q̄ licet cibus regeneret
spiritus post fleuborbomiā. tamen debent cauere patientes a multo cibo in pri-
ma et secunda die. Unde dicit Isaac in dietis. cibus est eius minuendus et potus
augendus supple respectu cibi. non tamen respectu siue consuetudinis uns
mo minus debent bibere q̄ ante fleuborbomiā. quia virtus digestiua debilior
est. Quarto ponit auctor vndecim iuuamenta fleuborbomiē debite facte. Pri-
mum est q̄ temperata fleuborbomia confortat visum. Quia minuendo humo-
res etiā minuit effumationē ad caput et repletionē eius offuscātes visum. Se-
cundū est q̄ clarificat et sincerat mentem et cerebrum. p̄pter similem causam.
Tertium est q̄ calefacit medullā. quia minuit superfluitates que ad eam venis
entes ipsam infrigidāt. Quartum est q̄ purgat viscera id est interiora. q̄ exone-
rata natura a sanguine humores crudos in interioribus cōrentos melius dige-
rit. Quintū est q̄ fleuborbomia restrigit vomitū et fluxū ventris. q̄ diuertit hu-
mores ab interioribus ad exteriora. Et istud vult Aul. loco Gallega dices. Am-
plius fleuborbomia p̄p̄terea q̄ ad diuersa trahit. naturā fm plurimum retinet
Et istud maxime verum est quando fleuborbomia fit de ventis brachij. Nam
fleuborbomia facta de ventis pedum nō sic retinet. Potest tamen per accidens
cōtingere q̄ ad fleuborbomiā sequat maior fluxus ventris. Et hoc duplr. Quo-
mo q̄ ex fleuborbomia facta tollit omnis nature. tunc em̄ virtus cōfortata aliq̄
prouocat alias euacuationes. Scdo si fluxus ventris fiat ex multa debilitate
virtutis cōrentie. tūc em̄ q̄ ex fleuborbomia debilitat virt⁹. magis angebit fluxus
ventris. Sextū est q̄ fleuborbomia facit puros sensus. q̄ minuit euapora-
tionē ad caput vnde turbant sensus. Septimū ē q̄ ipsa auuat somnū impeditū
q̄ per ipsam euacuant hūores plurimi a quibus eleuant vapores acuti et dimer-
si impediētes somnū. Octauū est q̄ ipsa tollit tedia et grauitates nimias. q̄ p̄
ipsam virt⁹ exonerat a suo grauitate: et etiā educto p̄ ipsum sanguinē educit sicut
melācolia sex sanguis q̄ inducit tedia et grauitates. Nonū ē q̄ ipsa cōfert auct

tul. q. per ipsam dimittunt vapores et humores ascendentes ad caput impedi-
entes auditū. Decimū est q. ipsa confert voci. Quia per ipsam dimittunt super-
fluitates et humiditates que possent peruenire ad pectus vel carnā pulmonis
et impedire vocē. Undecimū est q. ipsa auget vires. Quia per ipsam corpus a
suo grauamine exonerat quare virtus augmentatur.

Tres insunt istis maius: september: aprilis:

Et sunt lunares sunt velut ydria dies.

Posteriorum postremis: pūniq; kalendis

Non decet his minui: nec carnibus anseris vti

In sene vel iuvene: si vene sanguine plene:

Omni mense bene confert incisio vene.

Si sunt tres menses maius: september: aprilis:

In quibus eminuas: vt longo tempore viuas.

Der mey vnd weynmon auch appul

Seyn erwelt wer lossen wil

Wie wol ein yzlicher hat ein tag

Darin ich gangz nicht lassen mag

Seyn iung ader ale von vil gplūts

Im ist alle mond: ein lassen nūtz.

¶ In B textu auctor tria facit. Primo dicit q. isti tres menses. scilicet Maius Septe-
ber Aprilis. sunt menses lunares et in eis sunt dies prohibiti a fleuobothomia.
videlicet prima dies Maij. et vltima septembis et Aprilis. Et istud cōdēs dicit
veruntamē est dictū fictū: nec alicuius valoris. immo predicti dies possunt esse
ita boni et electi sicut et alij. sicut q. diuersa constellatio in eis potest esse. Et sub-
dit auctor q. in talibus diebus nulli vesci debent carnibus anseris. quod enā fal-
sum est et erroneum. et magis sortilegio attribuendū. et forte auctor istud habu-
it a iudeis qui istum ritum obseruant. Secūdo dicit q. senex a senectute et nō a se-
nio et iuuenis venas plenas habentes sanguine minui possunt omni mense. qd
isti nō facilliter resoluibiles sunt: nec in eis solum paucus est sanguis bonus. im-
mo multus. Tertio dicit q. incisio vene pro regimine sanitatis custodiendo de-
bet fieri in aliquo istorum trium mensū. qui sunt Maius Septembis et Aprilis
lis. differenter tū: Quia in aprilis et mayo debet incidī vena epatis ppter multā
multiplicatiōē sanguinis eo tempore: cū sit tempus vernale. et in septembri vena
splenis ppter melancoliā que tunc habet multiplicari. cū sit pars autumnale.

Frigida natura: frigens regio: dolor ingens.

Post lauacrum: coitum: minor etas: atq; senilis

Morbus prolisus: potus repletio et esce

Si fragilis vel subtilis sensus stomachi: sit

Et fastiditi tibi non sunt fleubothomandi.

Zwelferley sach das lassen vorbent
Balt complex: kalt ort ader zeit
Nachm bade vnkensch vnd langer feuchts
Nach full mich lassen schedlich deuchte
Zwalt ader iung vnd schwacher krefft
Vnd den vordrossenheit beheffe
Ader des mag nichts leyden kan
Sol lassen vnterwegen lan.

¶ *Hic autor pouit. xij. q̄ impediūt fleubothomiā. Prīmū est frigiditas p̄plexio nis. Cum em̄ fm̄ Sa. i. magetegni fleubothomia infrigidat tūc augmētaret frigiditatem. Causa aut̄ quare fleubothomia infrigidat est. Quia fm̄ Isaac i. vrinis Sanguis ē fundamētū caloris naturalis. i. illū i. q̄ calor naturalis seruat. et qz fleubothomia sanguine euacuat. Ideo et calorem naturalē. et tūc per cōsequens infrigidat. Scdm̄ regio frigida vebemētior: sub q̄ vber cōprehēdi tps multū frigidū: qd̄ etiā prohibet fleubothomiā. qz in regione et tpe multum frigidis. sanguis in frigiditate corporis includit. et illa q̄ circa extrēmitates existit a frigiditate cōdensat et ineptus fit ad hoc qz fluat. Tertiuū est intensus dolor sub q̄ etiā potest cōprehēdi nimia corporis inflammatio. Quia si in istis accidētib⁹ fieret fleubothomia sequerēt motus agitatiu⁹: q̄ est cōtrari⁹ nature: cū sit diffusio: mis et maior inflammatio: que etiā est naturā magis debilitās. Et causa mot⁹ agitatiui in dolore intēso est. Quia fit tractus ad diuersas partes. Per fleubothomiā em̄ fit tractio ad locū fleubothomatiū. et ex dolore forti fieret tractio ad locū cum dolore. Causa vero maioris inflammationis est. Quia ex fleubothomia cōmouent humores quare magis inflammat ex motu. Et istud verū est qm̄ fleubothomia fit parua et artificialis. Si tñ fiat vsqz ad sincopim̄ prodest in predictis casibus. qz ista cū vincit attractionē doloris nō facit motū agitatiuū. et sicut tollit inflammationē cū nō sint hūiores ibi q̄ cōmouent et calefiāt et maiorē inflammationē inducant. et istud voluit Sa. in cō. illius am. i. p̄i. am. q̄ egerunt. cū d̄s p̄t. qz non est melior medicina in apostemate vebemētis inflammationis. et sic militer in febrīb⁹ et dolore forti q̄ fleubothomia. Quartū est balneū et maxime resolutiuū. Tale em̄ prohibet fleubothomiā. qz tale etiā est euacuatiuū tam natura nō facile tolerat euacuationē super euacuationē. Quintū est coitus immediate pcedēs. Post talē em̄ nō statim debet fieri incisio venę. qz ex hoc maxime debilitatio nature sequerēt: cū per coitum prius natura debilitata sit. Sextū est etas maior vel minor q̄ requirit ad fleubothomiā. sicut etas infanti: et etas senū prout declaratiū est p̄i⁹. Et ista impedimēta tāgit Aui. loco p̄al. di. Tibi qz cauere debes a minutioe in cōplexione vebemētis frigiditatis et in regiōib⁹ fortis frigiditatis. et in hora fortis doloris. et post balneū resolutiuū et post coitū et in etate q̄ est minor. xij. annis senū q̄ stomagis poteris: nisi in figura confusus fueris et in soliditate musculoz et venarū amplitudie: et eaz repletioe et coloris rubedine. Et vltim⁹ subdit Dos nancqz ex adolefcētib⁹ et senibus fleubothomia andebis Adolefcētes tñ fm̄ ordinem ad fleubothomandū paulatim prouebere debes cū pauca inthutione. Septimū est morbus prolixus. Quia*

tunc ex tali fleubothomia natura dupl'r debilitat: puta a morbo prolixo ⁊ a mi-
nutione. Et istud est verū fm Aul. loco pal. nisi sanguinis affuerit corruptio. qz
si sic fleubothomia potest cōuenire. Octauū est nimia repletio potus. Nonum
est nimia repletio cibi: sub qua etiā cōprehendit indigestio cibi. Et causa horū
est. qz fm Aul. in .i. attrahētia sunt tria. s. vacuū calidū: et tota species. Si ḡ ves-
ne per fleubothomiā a sanguine euacuarent cibum indigestū vel superflūū siue
potum superflūū a stomacho vel epate attraherent qui indigestus veniens ad
membra nō corrigeret. Quia tertia digestio nō corrigit pctm scde: nec scda pta
me. si pctm sit magnū. ppter qd in membra nō cōuenteret: s; ibi remanēs posset
esse causa egritudinis. Decimū est fragilitas. i. debilitas virtutis. Fleubotho-
mia em̄ est fortis euacuatio: fm Sa. ij. amphi. in cō. illius In quo morbus sed
virtus debilis nō potest pari motū fortē. Undecimū est subtilis sensatio orificiū
stomachi qd precordiū dicit. Quia ex fleubothomia in tali statim sequit' siccitas
pis. Et sub isto etiā cōprehendit debilitas stomachi et facilis fluxus colere ad
orificiū eius inducēs ad vomitū faciliē colere. Unde in habentibus predicta ac-
cidentia nō cōuenit fleubothomia. Per fleubothomiā em̄ humores commotū
ad os stomachi inducerent tanq; ad locum consuetū. Et quia est membrū debi-
le et impotēs illi fluxui resistere. Ideo illis multa mala per fleubothomiā acci-
dunt. Et hec est vna causa quare qnq; aliqui in fleubothomia siccopāt .i. qz co-
lera ad stomachū fluit que mordicando stomachū ex cōpassione cordis et sto-
machi siccopim inducit. Duodecimū est fastidiū. si em̄ in fastidio fieret fleubo-
thomia cū vene euacuarent traherēt ad se materiā malam facientē fastidiū. Et
plurima istoz sex vltimozū accidentiū tangit Aul. loco preal. Et circa istud est
sciendū qz preter predicta accidētia sunt adhuc aliqua alia etiā impedientia fleu-
bthomia. Quoz primū est alia euacuatio. vt qn̄ est fluxus menstrozorum aut
emorroydaru: tunc em̄ non debet fieri fleubothomia: et hoc ad euacuationē. Li-
cer ad diuertendū fluxum seu materiā posset fieri. Scdm̄ est corporis siue com-
positionis raritas. Quia a corporibus paris multum dissoluit. Et ideo sufficit
ista resolutio nec euacuatio indigent. vt vult Sa. ix. magetegni. Tertius est hu-
morū cruditas et viscositas. Tunc em̄ est cauēda fleubothomia qz augmētaret
cruditas humorū. et ppter hoc in morbis longis nō est faciēda fleubothomia.
Quia cruditas humorū augmētaretur et virtus debilitaret et morbus prolon-
garetur. Et ideo timendū esset de casu virtutis. Et ppter hoc vult Aul. qz i mor-
bis chronicis faciēda est farmacia ante fleubothomiā et nō fleubothomia ante
faciēda. licet vtroq; indigeant patientes Sed cruditas humorum potest acci-
dere duabus de causis. Vna causa est ppter abundantia humorum calorē na-
turalem suffocantium qui debilitatus et suffocatus humores crudos generat
Et tunc bene competit fleubothomia. Unde fm Alexandrum secūdo libro suo
capitulo de ydropisi. fleubothomia in principio ypozarce competit cum prone-
rit ex multitudine sanguinis menstrualis cum prohibeantur fluxere menstria
propter causam aliquam. Aut ex multitudine sanguinis emorroydalis. Quia
sicut ignis paruus sub multa lignorum congerie suffocatur. Similiter est de
calore innato suffocato sub humorum multitudine. Secunda causa cruditas
tis humorum est calorē innati debilitas. vt in illis qui sunt debilis complexio-
nis et qui habuerunt longam egritudinem et in senibus: Et tunc non competit
fleubothomia. Quia per hoc augeretur cruditas. Quia sanguis in quo calor
conservatur extraheretur. Et ita corpus infigidaretur et humores magis
crudarentur. Debet ergo sanguis dimitti. vt humorum cruditatem digerat.
Quartum est acris indebita dispositio et nimia caliditas aut nimia frigiditas
Quia per caliditatem multam fortis fit resolutio. Et per frigiditatem multā
inepificatio humorum ad fluxum.

¶ De Flebotomia.

**Quid debes facere quando vis flebotomari
Vel quando minuite fueris vel quando minutus.**

Vinctio seu potus vel latio fascia motus.

Debent non fragili tibi singula mente teneri.

Wiltu lass magst langst vorbad
Gehe vor vnd nach ist auch nicht schadt
Gedenck darbey auff gutten weyn
Die bindt vnd salb auch do sal seyn.

¶ In hoc passu auro: ponit quinq; que debent fieri circa flebotomiã . aliqua quidem ante flebotomiã . aliqua in flebotomiã . et aliqua post flebotomiã . Primum est vinctio que aliqui fit in flebotomiã . sicut vinctio flebotomizanti: ut dolor leniat. Aliqui vero post flebotomiã . vt consolidatio vulneris res tardetur ad hoc vt post flebotomiã humores relictii in venis aliqua possint habere respirationẽ et sumi aliqui mali exalẽt. Scdm est potus et maxie vini qui valet in flebotomiã si sine opus accidat. et etiã valet post flebotomiã pro regeneratione nouorũ spirituum et noui sanguinis. et isto mdo iam faciunt communes. Tertiu est lauacriu . i. balneu qd valet per duos vel per tres ante . et per duos vel per tres post flebotomiã et nõ eodẽ die. Ante quidẽ si quis timeat qd habeat in se humores grossos. Quia balneum humores dissoluit et commouet eos. Et ppter hanc causã etiã cõperit ante acceptio sirupi acetosi. et motus vt humores dissoluant et subtilient. Et ergo qñ debet fieri flebotomia debet fieri cari brachiũ . vt humores existentes in venis ipinquis brachio subtilient et pparentur ad exiendum facilius. Post flebotomiã vero valet vt relique humorum et vaporũ derelicta resoluant. In die vero flebotomizante nõ conuenit. Quia per balneu cutis lenis fit. qua lenificata percussione factã in flebotomia fugit. et hoc est periculũ. Quartũ est fascia . i. ligatura cũ panis linctis que valet post flebotomiã immediate ad retinẽdũ fluxũ . et ante flebotomiã ad trahebendum humores ad locum vbi querit flebotomia. vt ex eo etiã vene ingrossentur et melius videãtur. Quintum est motus siue ambulatio moderata que potest fieri ante vt humores dissoluant et subtilient. et post. ad resoluẽdũ relictas humorũ ex flebotomia derelictas. Circa predicta sciẽdũ est qd cõsuetudo sit se flebotomare et eum . s; quibusdam doctorib; melius videt et cõuenientius. qd ante flebotomiã primum unum ouum sorbeant molle cũ vno haustu vt in circa nonam vel decimã horas ante prandiu et statim postea se flebotomari faciant. Et huius causa est. Quia stomacho vacuo natura fortius sanguis nẽ retinet ne deficiat in nutrimento. Sed cũ cibis qui de se multum nutritiuus est fit in stomacho cuiusmodi sunt oua sorbilia et vinũ . tunc natura melius sanguinem exire permittit.

¶ De Flebothomia.

Exhilarat tristes. iratos placat amentes

Ue sint amentes flebothomia facit.

**Das lassen lescht des rones hitz
Gibt traurigen freud den synlosen witz.**

¶ In hoc passu autor ponit tres effectus fleubothome. Primus est q̄ fleubothomia erodit id est lenificat tristem hoīem. Secundus est q̄ fleubothomia placat iratos et causa vtriusq̄ est. Quia in sanguine quando multa cōmiserur melancolia fit tristitia. et quando multa colera fit iracū: cum melancolia fit causa tristitie: et colera ire. Jam vtręq̄ istorum duorum humorum educat educatione sanguinis: quia et cōmiserur. Tertius est q̄ prohibet amentes ne insaniant. qz facit humores fluere ad partes exteriores: et a capite diuertit. Pro maiori declaratione sciendum est q̄ quinq̄ sunt cause ppter quas debet fieri fleubothomia: quarum prima est directa et alie quatuor indirecte. Prima que est directa est vt abundantia sanguinis euacuetur. siue abundet sanguis in qualitate siue quantitate siue vtroq̄ modo. Nam s̄m Aut. loco preal. duo genera hominum sunt fleubothomanda. quorum vnum est ille modus hominū qui iam parati sunt incidere in egritudines: vt qui habent abundantā sanguinis in quatitate. Et reliquum genus est genus illozum hominū qui iam egritudinem inciderūt propter humorem siue sanguinis malitiam. Sed differt fleubothomia ista et illa. Quia ppter sanguinis abundantiam debet fieri multa fleubothomia. sed si in qualitate peccet siue sit malitiosus tunc cōperit fleubothomia pauca. Unde s̄m Ba. ix. megategni. si sanguis sit malus in corpore debet euacuari paulatim. Et ideo peccant multum illi qui quando vident sanguinē malum fleubothomant se quousq̄ videant sanguinem bonum exire cū forte prius totus sanguis exiret q̄ bonus exiret. sed debet fieri pauca euacuatio. Et tunc s̄m Ba. in casu isto: priusq̄ fiat fleubothomia debet diuina bonum sanguinē generans exhi beri vt loco mali sanguinis bon⁹ sanguis generetur. Et postea debet fieri post modicum tempus fleubothomia pauca. et sic deinceps. Ista fleubothomia est directa quia fit per se ad euacuationem illius quod per se debet per fleubothomiam euacuari: scz ad euacuationē plenitudinis humorum siue sanguinis principaliter. tamen s̄m q̄ cū eo sunt alii humores. Prima causa indirecta est magnitudo morbi et magnitudo apostematis vehemētis inflammationis. Quia s̄m Galienum in cōmento illius amporisimi. Que egerunt etc. Non est melior medicina in apostemate vehemētie inflammationis et in febribus et dolore fori q̄ fleubothomia. vt etiam dictum est ibi. Frigida natura. Secunda causa indirecta est vt attrahatur materia ad partem illam per quā debet euacuari materia. Unde in retentione menstruoꝝ et emorroydarum debet aperiri sopheua s̄m Galienum et Auicēnam vt trahatur materia sanguinis ad inferius. Tertia causa indirecta est vt humores trahantur ad locum contrariū illi loco ad quē fluunt humores. Et hoc ad diuertendum materiam a loco ad quē fluunt humores. Unde in nimio fluxu menstruoꝝ debet fieri fleubothomia de basica vt trahatur materia ad contrariū locum ad quem declinat et diuertatur a suo fluxu. Et ppter hoc in pleuresi sinistre partis. debet fieri fleubothomia in parte dextra vt diuertatur materia et attrahatur ad locum contrarium loco ad quem declinat. Et similiter si fit in parte dextra debet fieri fleubothomia in parte sinistra. Quart a causa indirecta est vt per fleubothomiam vna portio materie euacuetur et natura potentior sit sup: a residuum. Et sic cōperit fleubothomia q̄ replentio est in corpore ne fiat apostema. Quia natura est debilis respectu regis minoris illorū dnoꝝ. Ideo vna portio illius materie est euacuanda ne ppter imā potentiam nature in regendo illā materiam illa materia fluat ad aliquē locū debilem in quo aggregatur et apostema generet.

Sac plagam largam mediocriter vt cito fumus

Crear. vberius liberiusq; cruor

Schlag die adern wol maß vff

Das blut vnd dunst muß habñ luffte.

¶ In hoc passu autor ponit vñū documentū de quāritate scissure in fleubothomia. Et dicit q̄ scissura debet esse larga mediocriter. vt fumus et grossus sanguis liberius creat. Quia quando scissura est stricta tunc solū subtilis sanguis exit et grossus remanet. Circa istud est sciendū q̄ aliqui in fleubothomia debet fieri vulnus magnū et aliquando parū. Debet aut̄ fieri vulnus magnū tribus de causis. Primo quia humores sunt grossi. et grossus sanguis est euacuāndus vt per illud vulnus magnū sanguis facilius possit exire. Et ergo melancolicis faciendū est magnū vulnus. Secundo p̄pter t̄ps̄ frigiditatē quod humores ingrossat. Et ergo in hyeme debet fieri vulnus magnū. Tertio p̄pter abundantiam humorū. Quia tunc fit melius euacuatio per vulnus magnū q̄ paruum. Sed vulnus paruum sit cū est virtus debilis. vt de spiritibus et calore minus euacuetur. Et in tempore calido eadem de causa. Et q̄ est sanguis subtilis.

Sanguine subtracto ser horis est vigilandum

Ne somni fumus ledat sensibile corpus.

Ne nervum ledas non sit tibi plaga profunda.

Sanguine purgatus non carpas protinus escas.

Wach sechs stunde dem lassen nach

Zum schedlichen schlaffsey dir nicht gach

Der hart vnd durch auß schlecht den fleg

Darnach auch mit dem tisch vorzeug.

¶ In hoc passu autor tangit tria consideranda circa fleubothomā. Prīmū est q̄ fleubothomatus nō debet dormire immediate post fleubothomiam. nisi ad minus transuerint sex hore. Et hui⁹ subdit autor: causam ne fumi qui sc̄z in somno causantur mori ad caput ledant cerebrū. Alie tamen possunt assignari causas. Quarum prima est. ne in somno vertat se patiens supra brachium fleubothomatum et per hoc ledat. Secda est. ne humores in somno fluant ad membrū lesū in quo est dolor p̄pter ictum fleubothomi et fiat apostema. Unde Sa. ij. ampho. super illo amphorismo: in quo morbo: vult q̄ in somno si fiat apostema intra corpus aut membrū sit lesū ad ipsum fluant humores. Aut. so alia assignat causam. s. q̄ per talem somnū possit accidere contractio membrorum. Et istius causa potest esse. Quia sicut fm Sa. super illo ampho. in q̄ morbo rē. Somn⁹ in principio paroxisimi nō cōpetit. q̄ calor naturalis ad interiora regredit. et exteriora in frigidant et fumi remanēt nō cōsumpti. p̄p̄ q̄ rigore augmentat et paroxisimus etiā plongat. Sic etiā fumi p̄cōmōtionē hūorū et i fleubothomia ad nervos et ad lacertos eleuantur qui nō cōsumpti remanentes in somno in frigidant in exterioribus et in grossant. Et ideo faciunt ad nervorū et lacertorum contractionē si fiat superdormitio immediate post fleubothomā. Alia causa potest esse Quia materiam est ingrossans et faciens contractionē. Sicut in quartana si culus typo sit contractio p̄pter frigiditatē et grossitiam magnā

sed nerui et lacerti sunt frigidi. Ideo ad ipsos ueniens iste humor in somno in quo fit retractio caloris ad interiora in frigidat et ingrossat. Et iste humor infrigidatus et ingrossatus frigiditatem et ingrossationem inducit in membro siue contractionem, siue ad membrum cōsimile pperant egritudines consimiles. Et istud uerum est de somno fleubothomie vicino et non de remoto postq̄ sumi si li fuerint consumpti. Secundum quod dicit est q̄ fleubothomans debet cauere ne faciat nimis profundam aperturā in inuentione, ita q̄ cū fleubothomo le dat neruum vel arteriam uene suppositū. Nam ex lesione nerui sequitur spasmus: ex quo uiterius acerbissima mors sequitur vel ad minus perditio membri puta brachij uel digiti &c. Ex lesione arterie sequitur fluxus sanguinis arterialis difficillime curabilis. Tertū est q̄ fleubothomatus non illico id est immesitate post fleubothomiam cibum sumere debet Sed debet expectare quousq̄ in eo humores fuerint quieti, ne cibus ante eius digestionem ad subueniendum membro leso cum sanguine simul attrahatur.

Omnia de lacte vitabis rite minute

Et vitet potum fleubothomatus homo

Frigida vitabis quia sunt inimica minutis

Interdictus eritq̄ minutis nubilus aer.

Spiritus exultat spectando luce serenam.

Omnibus apta quies est, motus ualde nocuus.

Milch speiß vnd vil trinckens meide
 Bey kaltem trincken durst salt leide
 Den lassern schadt vast alle keldt
 Erwelte zeit sey schön vnd hel.
 Das macht dir freyes vnd frisches blut
 Groß vnru böß: die rwe ist gut.

¶ Dic autō: ponit quinq̄ vitanda ab ipso fleubothomato. Quorum primum est q̄ fleubothomatus debet vitare lac et lacticia. Cuius causa est. Quia ex commotione humorum per fleubothomiam sepe fluūt humores aliqui ad stomachum. Si ergo lac sumeretur ex commixtione illorum humorum lac in stomacho corrumpere tur, ex quo de se maxime corruptibile est. Etiam lac propter dulcedinem eius posset trahi indigestum ad uenas. Et propter commotionem humorum facile corrumpi. Secundum est q̄ fleubothomatus debet cauere a potu nimio. Quia propter euacuationem uenarum talis potus traheretur facile ad uenas indigestus: prout prius dictum est. Tertū est q̄ fleubothomatus debet vitare omnia frigida tam intus sumpta q̄ exterius adhibita: puta cibaria multum frigida: aerem frigidum: balneum frigidum: tenuitatem vestimentationem supra petram, frigiditatem capitis uel pedum. Quia cum caler naturalis per fleubothomiam debilitatus est, corpus facile superflue infrigidaretur. Quartum est q̄ fleubothomatus non debet ambulare in aere tenebroso: nebuloso: turbato. Quia talis contristat animam: et pigritiam.

in corporibus inducit. vt prius dictū est tibi. Aer sit mundus. Nam tristitia causa est sanguinis melancholici. Sed debet ambulare in aere claro et luado. Quia in tali aere spiritus vitales naturales et animales recreant et ad extra mouentur cōgaudētes sibi. Quiritū est q̄ fleuborhormatus debet querere quietē tpatā. Si militer et mori excessiuū vitare: Quia motus excessiuus tunc maxime debilitat et humores cōmouet. Quies vero temperata motum sedat.

Principio minus in acutis et peracutis

Etatis medie multum de sanguine tolle

Sed puer atq; senex tollet vterq; parum

Ver tollat duplum reliquum tempus tibi simplum.

Im anfang heffiger krankheit laß

Im stehenden alcer offte vnd baß

Den alten vnd Jungen ist nicht so gubt

Die adern ym mey laß zwifach blude.

¶ Hic autor dicit quatuor. Primum est q̄ fleuborhormia faciēda est in principio egritudinū peracutarū. i. maxie acutarū que scz terminant in die quarta. qz tales sunt breues nec dant inducias. et ideo a principio medicande sunt. Scdm ē q̄ in etate media. scz que est a. xxx. anno vsq; xlv. vel. l. annū plus de sanguine extrahēdū est q̄ in aliqua aliarū etatū. qz in tali etate maxie multiplicat sanguis et eius subtractio nō impedit augmētū: nec diminit virt⁹ corporis: qz corpus in tali etate nō auget neq; diminit sensibiliter s; stare vidēt. Tertū est q̄ senes et pueri parū fleuborhormādi sunt. qz in pueris sanguis multus requirit p̄p̄ nutritionē et augmentationē in eis. Et in senibus virtus incipit debilitari. Quartū est q̄ in vere dupla quātitas sanguinis abstrahēda est per fleuborhormiā respectu alioz t̄p̄m. Cuius rō est. qz ver est t̄pus maxie multiplicariū sanguinis s̄m oēs autores medicine. Circa primū dictū pro maiori declaratione ponēde sunt alique regule circa fleuborhormiā. Quarū prima est. q̄ in principio morbi nō est faciēda fleuborhormia. Medicus em̄ est minister nature. s̄m Sa. in tegu. ca. al/ lo. Omnium natura operatur. medicus vero minister. Sed s̄m Salernum .4. ampho. in commento illius Egritudinibus quibuscūq; incipientibus nulla euacuatio in principio morbi est naturalis. Sicut ergo natura i principio morbi nō euacuat ita nec medicus. Istud tñ in tribus casibus habet instantiā. P̄mo in materie furiositate. Vñ Au. loco sepe al. vult qz in principio morbi fleuborhormia nō debet fieri. qz fleuborhormia humores cōmoueret et subtraheret et currere per corpus faceret nisi materia sit furiosa. Scdo habet instantiā in materie multitudine. Unde Sa. super illū am. Inchoantibus morbis: vult qz oportet fieri fleuborhormiā aut farmaciā vt natura alleuet que scz onerata est p̄pter materie multitudinē. Tertio habet instantiā in morbi magnitudine et acuitate. vt qñ est apostema magnū et dolorosum. licet nō sit multa materia. s. antecedētis in corpore. Unde dicit Sa. xlv. megategni. Si apostema sit magnū fleuborhormiā in principio. licet nō sit materie multitudo ne crepet aut aperiat apostema ante sui marurationē. Ergo vt mala sinthormata videntur minuitur est faciēda. Scda regula est qz nō fiat fleuborhormia in die motus egritudinis. Sicut in crisi nō est faciēda fleuborhormia: nec aliqua euacuatio: ne materia a loco ad quem natura mittit ipsum diuertatur. Sicut neq; in parouismo. Unde s̄m Sa. i. am. In statu neq; fleuborhormia neq; farmaciā fieri debet. Quia in eo fit coctio morbi. q̄ me

illis fit in quiete q̄ motu Sed sicut se habet status ad morbum totalem, ita paroxisimus respectu dierum interpolatōis, sicut q̄ in statu nō est euacuandū ita nec in paroxisimo. Tertia regula est fleuborhomia nō est faciēda i principio morbi, cū crisis ē remota, q̄ s̄m Isaac in v̄s̄is. Sanguis est fundamentū caloris naturae, cū crisis ē remota, s̄z sustinēs, licet cor sit fundamentū generās, et sp̄s fundamentū des potās, sed sanguis est fundamentū caloris naturalis, q̄ ex eo materialiter generat calor naturalis. Et ideo aliq̄s sanguinē euacuādō euacuat calorē q̄ mareriā morbi habet digerere, et percōsequēs morb⁹ plonq̄at et v̄t⁹ debilitat p̄f qd̄ timen dū est ne p̄pter longitudinē morbi et debilitatē virtutis natura succūbat. Quarta regula ē q̄ in corpore habere fecē in intestinis nō debet fieri fleuborhomia. Cui⁹ causa est: q̄ tria sunt attrahētia, scilicet calidū, vacuū, et tota spēs. Quia q̄ per fleuborhomiā vene euacuant q̄ a membris sibi p̄p̄tius attrahūt, et ita meserace a stomacho, venter plus cōstipat, et materia cōtenta i venis plus inficit, et meserace attrahunt humiditatē secū, et feces plus desiccant. Debet q̄ venter primo leniri vt per suppositoria aut clisteria nisi per se lazet. Quinta regula ē q̄ nō debet fieri fleuborhomia multa, q̄ ex hoc malū accidit in senio, simulit morbi mali, sicut epilepsia appoplexia ⁊ paralis̄is, q̄ p̄f remotionē sanguis et calor generant multe superfluitates flegmaticae q̄ sunt cause harū egritudinū. Sexta regula est q̄ nō debet fieri fleuborhomia in muliere menstruata aut impreḡnata. In impreḡnata nō debet fieri, q̄ per hoc calor digerēs cibū diminueret et nutrimentū fetus auferret, et maxie q̄n fetus ē magnus cū tunc indiget am̄pliori nutrimento. Et istud d̄t Ipo. 5. am. In menstruata v̄o naturaliter, s̄z s̄m reuolutionē mēsis nō debet fieri fleuborhomia, q̄ in fluxu nimio mēstruorū eēt faciēda ad diuertendū materiā, sed quando eueniūt naturaliter et s̄m debitū cursum nature tunc nō debet fieri fleuborhomia cū materia euacuet sufficēter a natura, et natura nō debet diuerri ab operatiōe. Septima regula est, q̄ post colericam passiōnē nō debet fieri fleuborhomia. Cum enī fleuborhomia com̄ moueat humores per hoc posset humor colericus ad stomachum fluere et ipsū inflammare, nec debet fieri post vomitū ne similiter humores fluant ad stomachum, necq̄ post fluxum ventris, necq̄ post vigilias magnas, necq̄ post motum fortem, et breuiter nec post vllum calefaciens multum, aut multum dissoluens. Quia fleuborhomia humores plus cōmoueret et virtutē magis debilitaret. Deinde videndū est in quibus hominibus cōpetit fleuborhomia. Et pro illo ponende sunt aliquae regule. Quarū prima est, q̄ fleuborhomia cōpetit hominibus delicatis octosis et quiescētibus, multū carnosus, et cibis multū sanguinē generantibus v̄tentibus. Secunda regula est q̄ fleuborhomia cōuenit illis in quibus est abundantia sanguinis, quod cognoscit per vine spissitudinē. Abundantia est sanguinis facit eam spissam, sed coleram subtilem. Tertia regula est q̄ fleuborhomia debet fieri in illis in quibus melancolia abundat. Unde cum est multa melancolia naturalis currens cū sanguine per totum corpus. Quia sanguis in epate ab ea mundificat, tunc cōpetit fleuborhomia sine m̄natio potest farmacia. Unde duplex est melancolia naturalis et innaturalis. Naturalis est fer sanguinis, que quando abundat ipsa est currens cum sanguine. quare cum sanguine per fleuborhomiā euacuatur, ideo faciēda est fleuborhomia ad eius euacuationē cū sanguine, ab eodem enī calore, scilicet calore temperato sunt sanguis et melancolia, que est eius fer, et postea faciēda est farmacia. Quarta regula est, q̄ in illis in quibus timetur humorum ebullitio, conturbatio et calefactio, cōpetit fleuborhomia. Et isti statim quando sentiunt se calefieri debent fleuborhomiari cum sit timor ebullitionis conturbationis et calefactionis propter humorum abundantiam. Aliquando tamen aliqui decipiuntur per istam regulam Quia statim quando sentiunt calefactionē et timēt de humorū ebula

litione statim fleubothomant se. Et qñ istud est ex colere calefactione et incensatione per fleubothomiã nõ cessat calefactio nec ebullitio. immo per hoc augmẽtatur. Quia fleubothomia humores cõmouet. et semper corpus currere facit. Et ergo nõ competit fleubothomia nisi hoc sit ex abundantia humorum quod cognoscit per sudoris multitudine et maxime immane. Aliqui est sunt qui non sudant nisi quando euacuatione indigent. Quinta regula est q̃ illis debet fieri fleubothomia qui habet vitruẽ fortem et qui sunt sanguinee cõplexionis non frigide et sicce. Unde Ra. 7. almã. Corpora apta ad fleubothomiam et que habent venas amplas et manifestas et corpora pilosa et bruna ex colore rubeo et fusco mixtis sunt colorata: et iuuenes et adolescentes et senes nõ decrepiti. sed pueri et infirmi nõ sunt minuẽdi nisi magna vigente necessitate. Et plurime istarum regularũ colliguntur ex Aul. 4. in de fleubothomia.

Estas ver dextras. autumnus hyemsq̃ sinistras

Quatuor: hec membra. cephe. cor. pes. epar. vacuanda

Ver cor. epar estas. ordo sequens reliquas.

Lenz- sommer wil die rechthandt hab

Herbst- winter nympt der lincken ab

Der lenz dem hertzen- der sommer der leber

Szo furt der herbst den füssen gegeben

¶ **Hic ponit auctor aliqua cõmentia membra euacuanda fleubothomia. Et dicit primo q̃ in vere et estate debet euacuari vene dextre vt dextre manũ vel dextri brachij vel pedis. Sed in hyeme et autumnio debent fleubothomari vene sinistre. s. sinistre manus vel sinistri brachij vel pedis. Et istius causa potest esse. Quia ver est multiplicatiũ sanguinis et estas colere. Ergo in vere et estate debent euacuari ille vene in quib⁹ magis abundant sanguis et colera. sed ille sunt vene dextre. quia in parte dextra corporis situatum est membrũ generatiũ sanguinis. s. epar et receptaculũ colere. s. cistis fellis. Sed autumnus est generatiũ uis melancolie que etiã coaceruat et nõ resoluit per hyemẽ. Ergo in autumnio et hyeme debent fleubothomari ille vene in quibus magis melancolia que sunt vene sinistre cũ in sinistra parte corporis contineat splen. qui est receptaculum melancolie. Secundo dicit q̃ ista quatuor membra. s. cephe. s. caput. cor. pes. et epar s̃m quatuor partes anni sunt euacuãda. cor quidẽ in vere. epar in estate. caput in hyeme. et pedes in autumnio.**

Dat saluatella tibi plurima dona minuta.

Purgat epar. splenem. pectus. precordia vocem

Innaturalẽ tollit de corde dolorem

Lyn ader genant die Saluatel

Hülffe leber vnd miltz- die stym macht hel

Sie reynigt die brust vnd vmb das hertz

Daruon vortreibt sie offft den schmerz.

¶ **Hic tangit seruiamẽta prouenientia ex fleubothomia vene que dicit saluatella et est vena in dorso manus. in loco qui est inter auricularẽ digitũ et mediũ**

cum. **Prīmū** est q̄ ipsa purgat epar. **Scdm̄** est q̄ ipsa mundificat splenē. **Ter-
tium** est q̄ mundificat pectus. **Quartū** est q̄ p̄seruat p̄cordia. i. orificiū sto-
machi a nocumēto. **Quintū** est q̄ aufert nocumenta vocis. **Sextū** est q̄ aufert
dolorē innaturalē cordis. **Et ratio** oim̄ iuuamētorū est q̄ p̄dicta vena ab om-
nibus istis locis sanguinē euacuat. vt postea etiā patebit. **Pro maiori** declara-
tione p̄dictorū sciendū est q̄ in fleuborhomia aliqñ̄ aperiuñt vene et aliqñ̄ ar-
terie. **In aptione** autē arterie est timor. **Et huius** causa potissima est nimius flu-
rus sanguinis. qui duplici causa habet fieri in fleuborhomia arterie. **Una** causa
est caliditas vehemens sanguinis arterialis. **Calidū** em̄ est facile mobile et ar-
teriam dilatans et aperiens. **Et ideo** iuuat multum ad euacuationē sanguinis
in fleuborhomia arterie. **Scda** causa est arterie mobilitas. et ideo tardius in
ea vulnus curat. cū vulnera nō sanant nisi quiescant. **Prodest** tamen ista fleus
borhomia tripl̄. **Primo** cū est in corpore sanguinis subtilis abundantia. **Se-
cundo** qñ̄ vaporosi. **Tertio** qñ̄ calidissimi: Sanguis enim subtilis ex quo calor
naturalis et spirit⁹ huiusmodi habitat in arteria: **Sed** sanguis grossus: ex quo mem-
bra nutriant in venis siml̄ sanguis vaporosus in arteria cōtinetur. et sanguis
sanguineus in venis: Sanguis etiā calidissimus qui a corde efficit et digeritur
quod est calidissimū membrū etiā continetur in arteria **Alius** autē sanguis in ve-
nis. **Scdo** sciendū q̄ venarū apertio est in multis membris. **Aliquando** in bra-
chio siue manu magna: aliqñ̄ in parua: aliqñ̄ in pede: aliqñ̄ i naso: aliqñ̄ in fron-
te: aliqñ̄ in labijs: aliqñ̄ in lingua siue in palato. aliquando in angulis oculorū
versus frontem. **In manu** maiori que est ab ascillis vsq̄ ad cubitos sunt quinq̄
vene aperiende **fm̄** Ba. 7. almā. et **Zui.** loco sallegato **Una** vocat cephalica q̄
est vena capitis **Scda** basilica: que est vena epatica. **Tertia** mediana siue cor-
diaca siue nigra. **fm̄** q̄ vocat ab **Zui.** siue matrix. sicut vocatur a **Basi.** **Quarta**
ascellaris: et quinta funis brachij. **In manu** minori est sceles siue saluatella: et
ita in brachio **fm̄** q̄ continet maiorē manū et minorē sunt aperiende sex vene
Cephalica a partibus que sunt supra collū euacuat **Et** ideo passionib⁹ capitis
valet vt in emigranea mania: et in alijs calidis passionibus siue ex materia cal-
da: **Unde** et in ista incipit siue oritur ab humero et tendit versus partē sinistrā
brachij: **Basilica** euacuat immediate a partibus sub collo vt a pectore et epa-
te **Unde** in passionibus pectoris et epatis et similiū valet: vnde valet in pleure-
si. **Et incipit** ista ab ascellari et tendit ad partē domesticā brachij. **Mediana** vō
est media inter duas p̄dictas in situ et in compositione q̄ ex eis cōponit. **Est**
em̄ ramus vtriusq̄ **Et** est etiā media in euacuatione **Quia** vndiq̄ euacuat et
ab inferioribus partibus sub collo: et a collo: et supra collum: **Unde** est v̄tis to-
rt corpori in euacuādo. nō v̄tis sicut dicūt quidam: q̄ a corde oritur: sed quia ra-
mus est cephalice et basilice **Et ergo** cū volumus fleuborhomiare de cephalica
et nō apparet: debemus accipere magis medianā q̄ basilicā: **Et** siml̄ cū volu-
mus fleuborhomiare basilicā et nō apparet: magis debemus fleuborhomiare
medianā q̄ cephalicā. q̄ magis cōuenit cū vtraq̄ q̄ vna cū alia: cū sit ramus
istarum. **Est** ista extrema. **Sceles** siue saluatella est vena que est inter auricula-
rem et medicū: tendēs plus versus medicū digrū et orit a basilica. **Et ista** ape-
ritur in dextra manu in opilatione epatis et in sinistra manu in opilatione sple-
nis. **Et quare** hoc fit nescitur ratione. sicut dicit **Zui.** sed experientia: hanc em̄
inuenit **Ba.** per somnū. vt ipse dicit **Quia** habebat quendā in cura habentē opī-
lationē epatis et splenis. et somniabat se fleuborhomiare patiētē de illa vena
et sic fecit et curatus est **De** ista fit fleuborhomia ponēdo manum in aqua ca-
lida: quia subtilis est **Ideo** vt ingrossetur et dilatetur et ne vulnus claudat cic-
us debito: et vt sanguis grossus subriliter. **Ascellaris** est illa que posita est sub
basilica. **Et illa** apparet in ligatura brachij: et de ista idem est iudicium cū ba

filica. *¶* Vnus brachij est illa que est supra cephalicā sine os vltimū siue alit⁹ bra-
 chij versus partē siluestrem. Et est idem iudiciū de ista et de cephalica. Licet et
 go sūm Aui. et Sa. in apertione vene sit euacuatio vniuersalis a toto corpore.
 nō tamē ab omnibus venis equaliter: vt visum est Licet etiā vene a toto corpo-
 re euacuent. non tamen in eis est timor equalis immo cephalica sūm Na. vij. al
 mā. est securior. Et basilica est magis timenda. et cardiaca etiā multū est timen-
 da licet min⁹ q̄ basilica Cephalica est securior. quia neq̄ supra eam est neruus
 neq̄ arteria neq̄ super eam Sed sub cardiaca est neru⁹ z alit⁹ supra eā est ner-
 uus subtilis. idco timendū est ne incidat neruus. Basilica est periculosa valde
 Quia est sub ea arteria et iuxta eam est neruus et masculus. Et ideo est timen-
 da vald⁹ Scilles siue saluarella nō est periculosa. sed tamē subtilis est. Et ideo
 vt aperiat melius est q̄ ponat in aqua calida. In pede sunt tres vene. scz sciat-
 ca. sophera. et vena poplicis. Et he apertunt cū volumus trahere sanguinē ad
 partes inferiores vt in prouocatione menstruū et illa que est in poplice sūm
 Aui. magis valet q̄ sophera aut scyatica: q̄ p̄pinq̄ior: est nutriti Et ideo me-
 lius potest ab ipsa trahere. Sophera vero a virga testiculis et a matrice san-
 guinem attrahit. Sed sciatrica ab anchis remibus et membris que sunt situate
 versus partē siluestre melius trahit. Sophera vero a matrice et a membris po-
 plicis versus partem domesticā licet sint rami vnus vene. In medio frontis est
 vena vna q̄ aperiēda est in antiquitatis passionib⁹ facti vt in morphea et impe-
 tigne scabie et in passionibus oculorū prius tamē debet fieri initio de cepha-
 lica. Et similiter est vna vena in naso. et in vtriusq̄ apertione debet collū ligari.
 Et postea aperiri vna ante aliam: per ligationē em̄ colli meli⁹ manifestat. In
 alijs etiā sunt vne que aperiunt p̄pter apostemata existentia in ore aut gingi-
 uis: cephalica rami prius minuta. In palato sunt quatuor vene: que si aperti
 antur valent fluxui reumatis et ad dentes in eis facientes dolorē. Et iste vene
 sunt manifeste et debent aperiri materia digesta. Item quedā sunt vene in ans-
 gulis oculorū versus frontē et apertunt in passionibus oculorū: cephalica pri-
 us minuta. Item quedam sunt vene sub lingua que apertunt in squamantia. ce-
 phalica prius minuta. Item vene sunt que in temporibus incidūtur. p̄pter em̄s
 graneā. et propter dolorē magnū capiti s. et egritudine capiti diuturnā. Et
 iste sunt quas vocat *Ipocras* et *Aui. iuuenales*: quarū incisio reddit hominē
 impotentem generare. Item in collo etiā sunt vene que vocantur *guides* que
 minuende sunt in principio lepre. et maxime quādo anbelitus angustatur. An-
 de in squamantia impediēte anbelitum minuuntur.

¶ De quibusdam amphorismis generalibus.

Si dolo: est capitis ex potu limpha bibatur

Et potu nimio nam febris acuta creatur

Si vertex capitis vel frons estu tribulentur

Tempora fronsq; simul moderate sepe fricentur.

Morilla cocta necnon calidaq; lauentur.

**Thut dir nach sauffen veh dem heupe
 Ein wasser trungē sey dir erleubt**

So ymandt am heupt böß hitze hot

Der reibs vnd waschs mit nachtschatten sobt.

¶ In hoc passu auro: duo notat. Primum est qd si dolor capitis accidat ex potu nimio et maxime vini vel alicuius alterius potus quo contingit hoies inebriari. tunc superbibit debet aqua frigida que sui frigiditate atq; ingrossatione impedit ne sumi ex tali potu eleuari cerebrum ledant vel ad ipm eleuent. Scdm est qd si summitas capitis vel frons nimio calore veret tunc debet tpa et frons modere fricari. et postea debent ex aqua decoctiois morelle calida lauari. q: morella q̄ a cõibus medicis solatrũ dicit habet infrigida re. quia frigida est.

Temporis estiuu ieiunia corpora siccant

Quolibet in mense confert vomitus quoq; purgat.

Humores nocuos stomachus quos continet intus.

Ver autumnus hyems estas dominatur in anno.

Tempore vernali calidus fit aer humeusq;

Et nullum tempus melius fit fleubothomie

Vsus tunc homini veneris confert moderatus

Corporis et motus: ventrisq; solutio: sudor:

Balnea: purgentur tunc corpora cum medicinis:

Estas more calet: siccatur: noscatur in illa.

Tunc quoq; precipue coleram rubeam dominari

Humida frigida ferula dentur. sit venus extra.

Balnea non prosunt. sint rare fleubothomie.

Valis est requies. sit cum moderamine potus.

Das fasten ym sommer macht dich hager

All mondt sich brechen hilfft dem magen

Das yar hat vier teyl vnd gestalt

Ist lantz-herbst-sommer vnd winter kalt

Der lantz ist messig feucht vnd varm

Den saltu lass vnd reynig den darm

Beuegung des leibs vnd lyb mag sey

Bad schweyß vnd ander ertzeney

Der sommer ist heysß vnd dreyget sehr

Daryn sich vil die Colera mehr

**Nicht buliſſz feuchz vnd kalde ſpeyß
Nicht bad noch laß hab rre tringt leyß.**

¶ In hoc paſſu auctor plura notat. Primum eſt q̄ ieiunare multū ericcat corpora in eſtate, quia ex quo eſtas de natura eſt calida et ſicca, ipſa reſoluit humiditates corporis q̄ etiā reſoluntur per ſudores in eſtate multiplicatos. Et ſic ſuperuacua niente ieiunio corpora plus ericcant, q̄ abſente humido cibali, calor n̄ſi corporis agit in humiditates p̄ptias ipſas ericcādo. Et q̄ bene dicit Jpo. 7. p̄ti. am. Cor poribus humiditas carnes habētib⁹ famē adhibere cōuenit: famēs eſſi corpora ericcat. Scdm̄ eſt q̄ vomitus cōfert quolibet mēſe, q̄ per vomitū euacuātur hūiores ſocii p̄tēti i ſoto ambitu ſtomachi. Et iſtud etiā voluit Aul. 4. i. c. 13. de iuuamētis q̄ affert vomitū, cū dixit q̄ Jpo. p̄cepit vomitū fieri bis in vno q̄s mēſe. ſ. duobus diebus cōtinuis vt ſc̄do die expellat illud qd̄ primo die nō potuit impelli. Et per hoc ſm̄ Jpo. cōſeruat ſanitas, cū talis vomitus mūdificat ſtomachū euacuando ſlegma et colerā. Stomachus eſſi nō habet aliqd̄ quod mūdet ipſum, ſicut in teſtina h̄nt colerā rubēā ipſam mūdificantē. Et poſtea Aul. lo. pal. ponit plura alia iuuamēta vomitus bene facti: Quorū primū eſt q̄ cōfert grauitati capitis. Et hoc eſt verū qm̄ illa grauitas accidit ex materia hūi morali vaporoſa perueniēte a ſtomacho et membris inferioribus ad caput. Si eſſi grauitas corporis fieret a nocumēto p̄prio ipſius cerebri, tunc vomitus magis noceret q̄ cōferret. Scdm̄ eſt q̄ clarificat viſum. Et hoc qm̄ obſcuratio viſus prouenit ex materia vaporali proueniēte a ſtomacho ad ipſos oculos aliſas aut nō. Tertium eſt q̄ aufert faſtidium, i. nauſeā et abhominatiōnē, remouendo et euacuando humorē a ſtomacho qui eſt cauſa faſtidij. Quartū eſt q̄ cōfert et ad cuius ſtomachū deſcendit colera corūpens eius cibum. Quintū eſt q̄ remouet abhominatiōnē q̄ ſit p̄pter vinctuoſitatē. Sextū eſt q̄ remouet cauſam deſiderij et illud qd̄ facit deſiderare acutum ponticū aut acetofum, q̄ vomit⁹ remouet cauſam olim̄ ſtara diſpoſitionū: iam remota cauſa remouet effect⁹. Septimū eſt q̄ cōfert laxitati, i. carbecie q̄ ſcedit ydropiſim, euacuādo materiā laxitatis et mūdando ſtomachū. Octauū eſt q̄ cōfert vlcētib⁹ in renib⁹ et veſica diuertēdo materias currētes ad illa loca ad partē oppoſitā. Nonum eſt q̄ etiā cōfert lepre maxie qm̄ ſit cū vomituo forti, ſicut elleboro, q̄ talis vomitus euacuat materias que ſunt in locis remotis et difficilis eradicatiōis: ex quibus ſit lepra. Etiā vomitus corrigit digeſtiōnē primā: ex qua alie digeſtiōnes meli⁹ ſiunt, vnde lepra peccat in corūptiōe digeſtiue. Decimū eſt q̄ cōfert malicie coloris in cute ex aliquo hūiore: diuertēdo ipm̄ a cute. Undecimū eſt q̄ cōfert epiſtentie ſtomacice: euacuando humorē cōtētū in ſtomacho, ex cui⁹ effumatione cauſat epileptia. Duodecimū eſt q̄ cōfert icterice: maxie ille que eſt ex opilatiōe Nam p̄pter motū forte in vomitu, materia opilans mouet et remouet a loco i quo faciebat opilatiōnē Siſt euacuāt materia ſlegmatica per vomitū q̄ cōfter eſt cauſa iſtū⁹ opilatiōis. Decimūtertium eſt q̄ cōfert aſmāti: euacuādo materiā antecedentē ex ſtomacho que ſonebat materiā aſinatis. Et etiā calefaciēdo mēbra ſpūalia et pulmonē: ex q̄z calefactiōe ſequit̄ cōſumptio ſuperfluitatū facientū aſina. Decimūquartū eſt q̄ cōfert tremori et paralifi, euacuādo materiā iſtarū paſſionū. Decimūquintū q̄ conſert habētib⁹ viſcera nigra magna ſuper partes extremas diuertēdo humores a partib⁹ extremis. Et licet vomitus debite mūniſtratus iſta cōferat iuuamēta, ſuperflue tū factus multa inducit nocumēta q̄ debilitat ſtomachū et reſoluit ipm̄ et facit cū aptū vt materie fluant ad ipm̄. Et obſt̄ pectori et viſui et dentib⁹ ⁊ antiquis capiti⁹ doloribus ⁊c. Prout dicit Aul. 4. i. c. 14. Tertium q̄ notat hic textus eſt q̄ quatuor ſunt t̄pa anni, ſc̄z Ver- Eſtas Autumnus et Hyems, prout manifeſtū eſt Et inter iſta t̄pa ver eſt, calis

dum et humidū. Et hoc respectu aliorū tpm. licet in se sit tpus temperamēto at
 tinēs. vt vult Sa. in de cōplexionib⁹. Et ex isto sequit q̄ istud tpus magis aptū
 est fleubothomie. q̄ mag⁹ est multiplicatiūū humorū q̄ alia tpa. Et ̄ etiā isto
 tpe potest cōuenire moderatus vsus coitus et motus tpar⁹. et ventris solutio
 siue fluxus. et sudor tpar⁹. Et si fr balnea tpara ad diminuendū repletionē. Et ̄
 etiā istud tpus aptum est ad purgationē corporis cū medicinis. Quartū est q̄
 estas calefacit et ericcat. Et ergo in tpa etiā multiplicat colera rubea que calis
 da est et sicca. ppter hoc etiā in estate fercula debent esse frigida et humida ad
 remouendū disparatiam caliditatis et siccitatis ex cōplexione estatis inductā.
 Et debet fieri abstinētia coitus: cū talia etiā ericcant. Et abstinētia a mult⁹ bal
 neis. s̄lt de causa. Et rara fleubothomia. eadem de causa: nisi necessitas hoiem
 cōpellat. Et debet fieri quies et paucus motus. q̄ quies humectat et multus
 motus nimis ericcat. Et debet homo predicto tpe vti potu cū moderamine et
 maxime frigido. q̄ ex superflua sumptione potus frigidi. ppter aperitionē pos
 rozum aliquando sequit subita infrigidatio corporis vel paralisīs siue laritas
 membrorū vel mors subita. A qua nos defendat qui eternaliter viuit et regnat
 Amen.

Hoc opus optatur quod flos medicine vocatur.

Tractatus qui de regimine sanitatis nuncupatur
 finit feliciter. Impressus Lipsk per Iacobū
 Thanner Herbipolitanū. Anno dñi
 M. ccccc. xiiij. In vigilia sancti
 Andreę Apostoli.

~~18.~~ 202, 12

